

VILNIAUS UNIVERSITETAS
CHEMIJOS IR GEOMOKSLŲ FAKULTETAS
CHEMIJOS / GEOMOKSLŲ INSTITUTAS
GEOGRAFIJOS IR KRAŠTOTVARKOS KATEDRA

Ernestas Raugala

Geografija ir kraštovarka
Magistro baigiamasis darbas

**SEIMO RINKIMŲ VIENMANDAČIŲ APYGARDŲ RIBŲ
KAITOS ĮTAKA RINKĖJŲ ELGSENAI LIETUVOJE**

Darbo vadovas
dr. Rolandas Tučas

Vilnius 2021

**VILNIUS UNIVERSITY
FACULTY OF CHEMISTRY AND GEOSCIENCES
INSTITUTE OF CHEMISTRY / GEOSCIENCES
DEPARTMENT OF GEOGRAPHY AND LAND MANAGEMENT**

Ernestas Raugala

Geography and land management

Master thesis

**THE INFLUENCE OF REDISTRICTING OF SINGLE-
MEMBER CONSTITUENCIES OF THE SEIMAS ELECTIONS ON
ELECTORAL BEHAVIOR IN LITHUANIA**

Scientific adviser
dr. Rolandas Tučas

Vilnius 2021

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. LITERATŪROS IR TYRIMŲ APŽVALGA.....	9
1.1 Rinkėjų elgsenos ir rinkimų ribų kaitos tyrimai pasaulyje	9
1.2 Elektorato elgsenos ir elektoriniai geografiniai tyrimai Lietuvoje.....	12
2. DARBO METODOLOGIJA	15
2.1 Darbo rengimo metodika	15
2.2. Darbe naudoti metodai	19
2.3 Pagrindinės santrumpos ir paaiškinimai	23
3. TYRIMŲ REZULTATAI	24
3.1 Seimo rinkimų vienmandačių apygardų tinklo kaitos 2016–2020 m. kokybinis įvertinimas	24
3.1.1 Vyriausiosios rinkimų komisijos gautų skundų ir prašymų kokybinė analizė.....	24
3.1.2 Reformos paveiktų seniūnijų darbuotojų interviu vertinimas	29
3.2 2016 m. Seimo rinkimų teritoriniai pokyčiai vienmandatėse apygardose ir jų įtaka rinkėjų elgsenai.....	32
3.2.1 Vienmandačių rinkimų apygardų ribų pokyčiai ir jų įtaka rinkėjų elgsenai 2016 m. Seimo rinkimų 1-ojo turo duomenimis	34
3.2.2 Vienmandačių rinkimų apygardų ribų pokyčiai ir jų įtaka rinkėjų elgsenai 2016 m. Seimo rinkimų 2-ojo turo duomenimis	43
3.2.3 2016 m. Seimo rinkimų vienmandačių rinkimų apygardų ribų pokyčių ir jų įtakos rinkėjų elgsenai apibendrinimas	45
3.3 2020m. Seimo rinkimų teritoriniai pokyčiai vienmandatėse apygardose ir jų įtaka rinkėjų elgsenai.....	47
3.3.1 Vienmandačių rinkimų apygardų ribų pokyčiai ir jų įtaka rinkėjų elgsenai 2020 m. Seimo rinkimų 1-ojo turo duomenimis	48
3.3.2 Vienmandačių rinkimų apygardų ribų pokyčiai ir jų įtaka rinkėjų elgsenai 2020 m. Seimo rinkimų 2-ojo turo duomenimis	55
3.3.3 2020 m. Seimo rinkimų vienmandačių rinkimų apygardų ribų pokyčių ir jų įtakos rinkėjų elgsenai apibendrinimas	58
3.4 Seimo rinkimų teritorinių pokyčių vienmandatėse rinkimų apygardose rezultatai ir rekomendacijos teritorinei organizacijai	60
3.4.1 Tyrimo rezultatai	60
3.4.2 Rekomendacijos rinkimų teritorinei organizacijai	61
IŠVADOS.....	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS	65

SANTRAUKA.....	69
SUMMARY	70
PRIEDAI.....	71
1 priedas. 2016 m. ir 2020 m. Seimo rikinių VRK adresuotų skundų ir pasiūlymų registras.....	71
2 priedas. Seniūnų apklausos registras.....	77

ĮVADAS

Nuo nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje kas keturis metus renkamo Seimo sudėtis ryškiai keičiasi. Lietuvoje vyrauja vadinamasis švytuoklės principas, kai žmonės linkę keisti balsavimo preferencijas, neturi ideologinio pamato (nebent išskyrus didžiuosius miestus), balsavime apskritai vyrauja asmenybinis, o ne partinis balsavimas (Tučas, 2016). Vertinant įvairiais kriterijais rinkimai Lietuvoje itin nestabilūs, ko gero, Lietuva pasižymi viena nestabiliausių rinkimų sistemų visoje Europoje (Jastramskis, 2018). Tai iš dalies yra sietina su tuo, kad Lietuvos Seimo rinkimų sistema yra paralelinė, t.y. turinti ir mažoritarinės rinkimų sistemos ir proporcinės rinkimų sistemos bruožų. Kaip teigia, kai kurie Lietuvos mokslininkai (Jastramskis, 2018; Morkevičius, 2018; Vikšraitienė ir Tučas, 2019), paralelinė rinkimų sistema Lietuvoje – kaip tik didina šį nestabilumą: skatina politikų „šokinėjimą“ per partijas, rinkėjų blaškymąsi, apskritai kenkia Lietuvos demokratijai ir rinkimiam procesui (Jastramskis, 2018), didina „horizontalių padalytų balsų“ (*split votes*) kieki, t.y. kai rinkėjo balsas yra padalijamas į dvi dalis renkant Seimo atstovus (Morkevičius, 2018). Tokia situacija galima, tarkim, vienmandatėje rinkimų apylinkėje balsuojant už tam tikrą Seimo narį, tačiau daugiamandatėje už partiją, kuriai minėtasis kandidatas nepriklauso.

Turbūt, vienas nestabiliausių mišrios paralelinės rinkimų sistemos aspektų – tai rinkiminių teritorinių vienetų (vienmنداčių apygardų, o taip pat ir rinkimų apylinkių) sistemos pertvarka tam tikrais laiko intervalais. Lietuvoje, stebėtina, nuo 1992 m iki 2012 metų rinkiminių apygardų ribos buvo gan stabilios, o apskritai pirmieji smulkūs rinkimų apylinkių „perkėlimai“ vyko tik 2004 metais (Popescu ir Gábor, 2008). Tiesa, tam įtakos turėjo ir tai, kad artėjant 2004 m. Seimo rinkimams jau buvo susiklosčiusi situacija, kai vienos apygardos viršijo, o kitos – buvo mažesnės nei to meto Seimo rinkimų įstatyme numatytas 10 proc. leistinas apygardos dydžio nuokrypis nuo vidurkio. Tačiau tuomet (2002 m.) nuspręsta ne iš esmės perbraižyti apygardų ribas, o tiesiog problema išspręsta Seimo rinkimų įstatyme iki 20 proc. padidinus leistiną nuokrypį nuo rinkėjų skaičiaus apygardose vidurkio (Tučas, 2016).

Ši Seimo rinkimų įstatymo pataisa tik laikinai pakoregavo tuometinę buvusią elektorato santykio problemą tarp rinkimų ribų ir iš esmės jos struktūriškai neišsprendė. Vis mažėjantis gyventojų skaičiaus Lietuvos rajonų centruose ir ypač kaimiškose vietose išryškino dar didesnę ir gilėjančią egzistavusią apygardų disbalansą rinkėjų skaičiaus apygardose aspektu. Taigi, tokio disbalanso akivaizdoje, o taip pat Konstituciniam Teismui išaiškinus, kad 20 proc. nuokrypis yra per didelis ir prieštarauja *Lygiai rinkimų* teisei (Lietuvos Respublikos Konstitucinis, 2015), Seimo rinkimų įstatyme gražinus 10 proc. rinkėjų skaičiaus apygardose nuokrypį (nuo vidutinio) (Tučas, 2016), 2015 m buvo atlikta vienmنداčių rinkimų apygardų ribų reforma, kurios įtaką elektorato elgsenai autorius nagrinėja šiame tyrime.

Temos aktualumas. Tyrimas aktualus, nes susijęs su piliečių įsitraukimu į politiką ir pasitikėjimu ja. Lietuvoje, tyrimų, kurie būtų orientuoti į sąsajas su rinkiminių ribų perbraižymu konkrečiose teritorijose ir kaip tai veikia rinkėjų elgseną ir politinį procesą apskritai dar nebuvo. Todėl šis darbas savo naujumu, keliamais klausimais ir inovatyvumu Lietuvos kontekste, prisidės prie Lietuvoje vykdomų elektorinių geografinių tyrimų. Be to, tema yra tarpdisciplininė. Tyrime yra naudojami įvairūs metodai, keliamos rinkimų geografijai aktualios problemos, taip pat nagrinėjami politologijos ir sociologijos mokslų disciplinoms, regioninei politikai aktualūs klausimai, dėl to, kad erdviškai yra išskiriami didmiesčių, vidutinių ir mažų miestų bei kaimiškų rinkimų teritorijų pjūviai, jie yra lyginami ne tik vieni su kitais, bet ir tarpusavyje.

Tyrimo rezultatai turėtų būti aktualūs plačiajai visuomenei, nevyriausybinėms organizacijoms, politikams, politinėms partijoms. Ypatingai reikėtų išskirti politines partijas ir atskirus politikus, nes

jų rankose yra įstatymų leidimo teisė. Dažniausiai, patys politikai yra labiausiai suinteresuoti rinkimų organizavimu, teritoriniais ribų perbraižymų aspektais, nes vienmنداčių rinkimų apygardų kaita tiesiogiai lemia jų šansus patekti į Lietuvos Seimą. Šio darbo autorius laikosi pozicijos, kad bet kokie pokyčiai, susiję tiek su rinkimų apygardų ribų pokyčiais, tiek vykdant vienas ar kitas rinkimų reformas, visų pirma, turi atstovauti rinkėjų interesus. Ši tema aktuali, nes bando atsakyti į daug diskusijų pastaruoju metu viešoje erdvėje kėlusį klausimą, ar dabartinė mišri proporcinė rinkimų sistema yra tinkama Lietuvai. Kitaip tariant, ar ji yra pajėgi užtikrinti Lietuvos piliečių teises į atstovavimą, nediskriminuojant jų teritoriniu pagrindu.

Darbo rezultatų svarba. Šis darbas be minėtų priežasčių dar svarbus ir dėl to, kad jo rezultatai turi taikomąjį aspektą, jis bus išreikštas šio darbo tyrimų rezultatų ir rekomendacijų teritorinei rinkimų organizacijai dalyje. Šio darbo pagrindu teikiamos rekomendacijos aktualios įvairioms visuomenės grupėms bei institucijoms, tačiau daugiausiai adresuojamos Vyriausiajai rinkimų komisijai bei Lietuvos įstatymų leidėjams, bei mokslininkams ir įvairių sričių ekspertams, kurie vienaip ar kitaip susiję su rinkimų procesu ir teritoriniu rinkimų organizavimu.

Šio darbo tyrimo objektas. Lietuvos rinkėjų politinio atstovavimo teritorinė sklaida.

Darbo hipotezė. Šiame darbe, keliami hipotezė, kad jungiamų teritorijų rinkėjų politinių preferencijų stabilumas arba kaita, bei rinkėjų aktyvumas priklauso nuo jungiamų teritorijų administracinės priklausomybės bei jose dominuojančios politinės tradicijos. Jei prijungiama tai pačiai savivaldybei priklausanti teritorija – tuomet rinkėjų politinės preferencijos jungiamose jos dalyse supanašės, jei prijungiamos arba sujungiamos skirtingoms savivaldybėms priklausančios teritorijos – tokiu atveju skirtingoms savivaldybėms priklausančių apygardos dalių rinkėjų politinės preferencijos ženkliai skirsis ir tai sumažins rinkėjų atstovavimą.

Konkretus darbo tikslas. Remiantis 2016 m. ir 2020 m. Seimo rinkimų duomenimis, įvertinti rinkimų apygardų ribų kaitos poveikį rinkėjų politiniam atstovavimui.

Strateginis darbo tikslas. Prisidėti prie rinkimų geografijos tyrimų lauko plėtos Lietuvoje.

Darbo uždaviniai:

1. Atlikti tyrimo problematikai aktualių literatūros šaltinių analizę ir suformuluoti teorinį tyrimo pagrindą;
2. Parengti tyrimo eigos planą ir metodiką;
3. Atlikti Seimo rinkimų vienmنداčių apygardų tinklo kaitos 2016 – 2020 m. kokybinį vertinimą;
4. Remiantis 2016 m. ir 2020 m. Seimo rinkimų rezultatais, teritorinės ir statistinės analizės pagrindu, įvertinti teritorinių pokyčių įtaką rinkėjų elgsenai;
5. Apibendrinti tyrimo rezultatus ir pateikti rekomendacijas.

Temos tęstinumas. Kadangi Lietuvos Seimo rinkimai vyksta periodiškai (t.y kas ketverius metus), tema gali būti plečiama savo *chronologine imtimi*. Naujų ateinančių Seimo rinkimų duomenų papildoma analizė dar patikimiau galėtų atskleisti su rinkėjų atstovavimu bei vienmنداčių apygardų ribų pokyčiais susijusius procesus Lietuvoje. Žinant, kad rinkimų apygardų ribos ateityje ir vėl keisis (jos Lietuvos demografiniame kontekste negali būti stabilios), būsimų rinkimų duomenys leistų stebėti įsivyrąjančias tendencijas, arba atvirkščiai – konstatuoti Lietuvos rinkėjų nenuspėjamumą. Be to, tyrimas taip pat gali būti tęsiamas ir papildomas *geografine aprėptimi* (pavyzdžiui, įtraukiant kitas valstybes, kurios susiduria su panašiomis demografinėmis problemomis, tačiau taiko kitokią (pvz. tik proporcinę) arba panašią į mūsų rinkimų sistemą, lyginant jų situaciją, rinkėjų atstovavimo

problemas su mūsų šalies situacija) bei *metodologiškai* (daugiau dėmesio skiriant Lietuvos rinkėjų arba ekspertų nuomonei, įtraukiant standartizuotas apklausas ir interviu metodus, įtraukiant kritinę diskurso analizę, žaidimų teoriją kaip teorinį pagrindą, naudojant papildomus matematinis-statistinius modelius, pavyzdžiui, Spyrmano koreliacijos indekso reikšmes, ir jas, lyginant su Pyrsono koreliacijos indekso reikšmėmis).

Darbo sudėtis. Tyrimą sudaro trys dalys. Pirmoje tyrimo dalyje supažindinama su rinkimų geografijos tyrimais bendrai bei rinkimų ribų bei rinkimų sistemos pokyčiais ir iš to išplaukiančiais padariniais užsienio šalyse bei Lietuvoje. Antroje dalyje apibūdinama bei pagrindžiama tyrimo metodologija. Naudojami metodai yra glaustai aptariami ir pateikiamos svarbiausios darbe naudotos santrumpos. Šioje dalyje taip pat yra gilinamasi į tyrimo objektą ir problemišumą Lietuvos kontekste. Paskutinėje tyrimo dalyje yra pristatomi gauti tyrimo rezultatai. Ši dalis yra suskirstyta į keturis blokus – pirmąjį, kuriame aptariami kokybiniai tyrimo duomenys, kitus du – kuriuose įvairiais pjūviais analizuojami dviejų pastarųjų (2016 m. ir 2020 m.) Seimo rinkimų statistiniai VRK duomenys, atliekama kartografinė analizė, bei paskutinįjį, kuriame apibendrinami tyrimo rezultatai bei pateikiamos rekomendacijos rinkimų teritoriniam organizavimui.

Padėka. Autorius dėkoja darbo vadovui dr. R. Tučui už įžvalgas, patarimus bei žinias, kuriomis pasidalino rengiant šį darbą, geografijos ir kraštotvarkos katedros vedėjui dr. Darijui Veteikiui už vertingas pastabas parengiant darbo metodologiją bei Lietuvos Vyriausiajai rinkimų komisijai už suteiktą galimybę pasinaudoti duomenimis, kurių ne visi viešai prieinami.

1. LITERATŪROS IR TYRIMŲ APŽVALGA

1.1 Rinkėjų elgsenos ir rinkimų ribų kaitos tyrimai pasaulyje

Šiame darbe aptariama rinkimų teritorijų ribų kaitos problematika yra plačiai aptarinėjama visame pasaulyje. Ypač aktyvūs šioje tyrimų srityje aktyvūs JAV ir britų mokslininkai. Tai nėra stebėtina, nes šiose šalyse veikia daugumos (mažoritarinės) rinkimų sistemos, todėl rinkimų teritorijų ribų perbraižymas – istoriškai susiklosčiusi rinkimų proceso dalis. Itin daug dėmesio rinkimų apygardų ribų perbraižymui skiria ne tik politologijos, geografijos mokslų atstovai, tačiau tai yra ir platesnės visuomenės intereso bei diskusijų dalis. Pradedant 9 deš. sankirta, įvairių šalių mokslininkai pradėjo tirti šį fenomeną ryšium susiedami su socialiai pažeidžiamomis piliečių grupėmis, daug dėmesio skiriant geografiniam jų atstovavimui (Webster, 1997). Mažumų grupių, pirmiausia tautinių bei rasinių, suaktualinimas sutapo su kitu – regioninės politikos aktualėjimo tarpsniu. Vis garsėjantys mokslininkų, ekspertų balsai skatino daugiau dėmesio skirti regioninei ir vietos politikai, didinant vietos žmonių ekonominį savarankiškumą, bei vietovės politinį rinkėjų atstovavimą.

Bendrai vertinant, mokslininkai yra susiskirstę į dvi stovyklas. Vieni teigia, kad vienmنداčių rinkimų apygardų perbraižymas iš esmės yra geras dalykas, nes skatina konkurenciją tarp skirtingų partijų kandidatų (Abramowitz ir kt., 2006; Brunell, 2010), meta iššūkį jau valdantiems (*incumbent*) politikams (Oppenheimer, 2005). Kita stovykla prieštarauja, ir teigia, kad tokio argumento nepakanka atsverti daugumos (mažoritarinių) ir mišrių paralelinių rinkimų sistemų sukeltą padarinių, kurie turi kur kas didesnę neigiamą akumuliacinį poveikį demokratiniam procesui. Nuolatinis rinkiminių apygardų ribų perbraižymas, kaip teigia šios stovyklos atstovai, nulemia tai, kad prijungtų teritorijų rinkėjai, kurių jau yra susiformavusi kitokia, rinkimų preferencijomis grįsta, politinė tradicija, yra daug mažiau linkę palaikyti ir pripažinti egzistuojantį tam tikros apygardos lyderį ir apskritai ateiti į rinkimus (Hood ir McKee, 2010).

Be to, diskusijų ir prieštaravimų kelia faktas, kad perbraižant rinkimų apygardų ribas, daug rinkėjų balsų yra tiesiog „iššvaistomi“ (*wasted votes*) (Karp ir kt., 2002). Be to, į viena apygardą sujungiant skirtingą politinę tradiciją turinčias teritorijas, padidėja „informacinės“ sklaidos išlaidos, pavyzdžiui, prie „svetimų“ teritorijų prijungtų teritorijų piliečiai, 1992 m. JAV užsakytoje apklausoje, net du kartus rečiau žinojo JAV Atstovų rūmų rinkimuose kandidatuojančių politikų pavardes (Hayes ir McKee, 2009). Ribų perbraižymas kaskart sukelia nežinomybės jausmą, dėl ko balsavimo proceso negali numatyti ir rinkėjai, bei jį planuoti patys politikai. Žmonės, o ypač politikai, labiau vertina pastovumą, nes tik tada gali būti maksimaliai užtikrinamas politinis atstovavimas (Yoshinaka ir Murphy, 2011).

Egzistuoja aibė rinkimų sistemų pasaulyje, tačiau vienareikšmiškai pasakyti, kuri yra geriausia nėra įmanoma. Rinkimų sistema turi atliepti tam tikros šalies politinę tradiciją, istoriją, demografinę situaciją ir daug kitų aspektų. Visgi, dauguma mokslininkų pabrėžia, kad geriausios rinkimų sistemos – tos, kurios balansuoja tarp proporcingo atstovavimo ir partijų konsolidavimo (Raabe ir Linhart, 2018). Pavyzdžiui, ekspertų apklausų duomenimis, didžioji dauguma jų mano, kad geriausios rinkimų sistemos yra mišrios kompensacinės (pvz., taikoma Vokietijoje renkant *Bundestagą*) (*mixed-member proportional*) ir vieno perleidžiamo balso (*single transferable vote*) (pvz., taikoma renkant Airijos parlamentą) (Bowler ir kt., 2005). Abi šios sistemos, pasak ekspertų, geriausiai sugeba užtikrinti proporcinį ir teritoriškai nediskriminuojantį atstovavimą. Tačiau, atkreiptinas dėmesys, kad jos yra gana sudėtingos rinkimų organizatoriams, o kartais – ir rinkėjams, todėl jos taikomos labai retai. Po šių dviejų retai naudojamų rinkimų sistemų, ekspertų geriausiai įvertintos daugumoje žemyninės

Europos demokratijų taikomos proporcinio atstovavimo rinkimų sistemos. Tuo tarpu mišri paralelinė rinkimų sistema, kuri taikoma ir Lietuvoje, yra vertinama bene prasčiausiai.

Reikia pabrėžti, kad grynai mažoritarinės ir grynai proporcinės rinkimų sistemos sutraukia neigiamas savybes, daugumos (mažoritarinės) – skaldo visuomenę į dažniausiai dvi gana priešiškas grupes, o tuo tarpu proporcinio atstovavimo – išsklaido rinkėjų balsus ir būna sunku sudaryti daugumą parlamente (Linhart ir kt., 2019). Verta pažymėti, kad bet kurioje rinkimų sistemoje įmanomos įvairios manipuliacijos rinkėjų balsais, be to, jokia rinkimų sistema negali užkirsti kelio politinei korupcijai. Kaip ten bebūtų, tinkama tam tikrai šaliai rinkimų sistema gali sušvelninti neigiamus tos visuomenės dėl politinės tradicijos kylančius padarinius.

Užsienio literatūroje daug dėmesio skiriama ne tik rinkimų sistemų privalumams ar trūkumams aptarti, bet ir rinkimų reformų plačiąja prasme padariniams iširti, tuomet, kai vienos, ar kitos šalys nusprendžia rinkimų sistemas pakeisti. Dažniausiai yra gilinamasi į tokius klausimus, kaip tai veikia rinkėjų elgseną ir rinkėjų atstovavimą, kaip rinkimų reforma veikia rinkimų procesą bendrai, politikų rinkiminės strategijos pokyčius. Itin plačiai aptarinėtos konkrečios Norvegijos (Arnesen ir kt., 2021; Cox ir kt., 2019; Høyland ir Søyland, 2019), Italijos (Regalia, 2018; Ventura, 2018), Kanados (Milner, 2017), Ispanijos (Riera ir Bol, 2017), postkomunistinių Centrinės ir Rytų Europos šalių (Bochsler, 2009; Saarts, 2011) rinkimų reformos.

Bendra tyrimų išvada yra ta, kad nepriklausomai nuo šalies, rinkėjai dažniausiai įtartinai žiūri į bet kokias rinkimų reformas ar tam tikros rinkimų sistemos pokyčius, nebent paaiškėja, kad rinkėjų palaikomiems kandidatams, partijai ar patiems politikams ši hipotetinė reforma galimai bus naudinga (Biggers, 2019). Kitu kampu žiūrint, rinkėjai taip pat labiau linkę pritarti didesniai proporcingumui parlamente, pavyzdžiui, teisingiau paskirstant balsus atsižvelgiant į teritorijas ir rinkėjų skaičių, tačiau šiai idėjai pradeda prieštarauti, kai supranta, kad ši reforma turės neigiamos įtakos jų partijai ar keliamiems kandidatams (Arnesen ir kt., 2021).

XX a. vyravusi paradigma, kad rinkimų reformas inicijuoja partijos, vardan to, kad jos galėtų politiškai iš to pasipelnyti, t.y. maksimizuoti balsų skaičių per ateinančius rinkimus, šiuo metu išgyvena krizę. Naujausi mokslininkų darbai kelia hipotezę, kad didžiausias šiandienos iššūkis partijoms yra vis didėjantis asmenybinis balsavimas, ar, kitaip tariant, rinkimų personifikacija (Cox ir kt., 2019; Renwick ir Pilet, 2016). Politinės partijos, įžengusios į naują tūkstantmetį, kaip teigia autoriai, susiduria su dideliu pasitikėjimo deficitu. Žmonės kaip niekada mažai pasitiki politinėmis partijomis, ir tai, pasak mokslininkų, sutapo su vis didesniu asmenybių kultu ir pavienių politikų populiarėjimu. Ši tendencija atsispindi ir rinkimų reformų apimtyje ir turinyje. Rinkimai darosi vis labiau asmenybiniai, pavyzdžiui, leidžiant politikus reitinguoti (Renwick, 2015). Tuo tarpu partijos, kad išlaikytų įtaką, stengiasi atsverti šią asmenybinio balsavimo tendenciją įvedant proporcingas rinkimų sistemas. Tai vyksta ne dėl balsų maksimizavimo, tačiau dėl to, kad partijos išsaugotų jų vidinį integralumą bei atskirų politikų lojalumą naujo politinio asmenybinio balsavimo iššūkio akivaizdoje (Cox ir kt., 2019).

Vis didėjantis rinkimų proceso proporcingumas pastebimas visame pasaulyje. Prie proporcingų rinkimų sistemų perėjo didelė dalis Vakarų Europos valstybių. XX a. pabaigoje po SSRS griūties prie vis didesnio proporcingumo perėjo ir dauguma Rytų ir Centrinės Europos valstybių, išskyrus Vengriją, Lietuvą, Rusiją ir Ukrainą (Szolnoki ir kt., 2016). Tiesa, pastaroji taip pat neseniai pasirinko proporcingą rinkimų sistemą ir 2023 m. Aukščiausios Rados rinkimai vyks tikrai vienoje daugiamandatėje rinkimų apygardoje (Tkachenko ir Halling, 2017). Taip jau sutapo, kad vis modernesnės demokratijos poreikis Europos valstybėse ėjo koja kojon su vis spartesniu proporcingų rinkimų sistemų įtvirtinimu jose, ją renkantis kaip geresnę alternatyvą, argumentuojant tuo, kad

proporcinio atstovavimo rinkimų sistema yra socialiai teisingesnė ir geriau atstovaujanti įvairių rinkėjų interesus (Blais ir kt., 2005; Colomer, 2005).

Ir iš tiesų, kai kuriose valstybėse, rinkimų reformos metu įvedant proporcinę rinkimų sistemą, pastebėti tam tikri teigiami politinės kultūros poslinkiai. Pavyzdžiui, Norvegijos rinkimų reformos metu, padidėjo partijų glaudumas, jos tapo labiau disciplinuotos. Tyrimas, atskleidė, kad parlamento nariai buvo daug labiau linkę diskutuoti apie bendresnes šaliai problemas, tokios kaip švietimas ir gynyba, nei prieš reformą. Parlamentarų debatuose beveik dingo diskusijos apie regionų kelių infrastruktūros projektus ir pan. (Høyland ir Søyland, 2019). Tuo tarpu, Izraelio, Prancūzijos, Kanados bei Nyderlandų rinkimų erdvinė palyginamoji analizė parodė, kad perėjus prie didesnio proporcingumo, vietos ir nacionalinės valdžios „priartėjo“ arčiau žmonių, jų balsas būdavo labiau išgirstamas, skirtingai, nei mažoritarinėse arba paralelinėse rinkimų sistemose, kuriose partijos linkusios atstovauti statistinį rinkėją, tuo tarpu, proporcinėse rinkimų sistemose – jos nors ir nutolsta nuo statistinio rinkėjo, tačiau gali geriau atstovauti juos išrinkto elektorato interesams (Dow, 2011). Rinkimų sistemos, kuriuose yra mažoritarinis dėmuo, partijas daro labiau centristines, verčia supanašėti, o proporcinės – skatina partijų požiūrių ir ideologijų įvairovę (*Duverger gravitacija*). Proporcinė rinkimų sistema leidžia didesnę pasirinkimų galimybę rinkėjui ir tai skatina jį ateiti prie balsadėžės. Maža to, tai atsispindi ir priimamuose teisės aktuose. Rinkimų sistemose, kur yra mažoritarinis dėmuo, lieka mažiau vietos reikštis įvairių mažumų idėjoms, labiau atstovaujama statistiniam rinkėjui (Golder ir Ferland, 2017).

Verta paminėti, kad kai kurios Vakarų Europos valstybės pasiliko prie mažoritarinių ar mišrių rinkimų sistemų, tarp jų ir Jungtinė Karalystė, kuri referendumo būdu atmetė rinkimų sistemos reformą 2011 m. Tačiau, nors ir neįgyvendintos, ar atmestos rinkimų reformos, tačiau tiek visuomenės, tiek mokslininkų tarpe, hipotetinės rinkimų reformos galimybės JAV ar Jungtinėje Karalystėje yra plačiai aptarinėjamos ir mokslškai analizuojamos (Curtice, 2010; Tokaji, 2009). Netgi didžiausi mažoritarinių rinkimų sistemų proponentai Jungtinėje Karalystėje pripažįsta, kad nors tokia sistema buvo sukurta reflektuoti bendresnį visuomenės požiūrį ir jau nebevaržo „trečiosioms“ partijoms patekti į parlamentą, bet didžiosios partijos vis tiek turi pranašumą prieš mažesnes, dėl to, kad daug mažųjų partijų balsų yra tiesiog iššvaistomi (Curtice, 2010). Kita vertus, kai kuriais atvejais, kaip teigia mokslininkai, kai rinkėjai tam tikrose šalyse, kaip Japonija, yra politiškai išprusę ir turi brandžias (*sofisticated*) rinkimų preferencijas, pavyzdžiui, paralelinė mišri rinkimų sistema gali turėti ir nemažai pliusų. Tokiais atvejais rinkėjai turi daugiau laisvės balsuojant, nes rinkėjai balsuodami daugiamandatėse rinkimų apygardose balsuoja galvodami apie nacionalines problemas, o vienmandatėse – santykinai dažniau apie lokalias. Kitaip tariant, brandžios politinės kultūros visuomenėse galimybė strategiškai balsuoti gali būti netgi privalumu (Marsh ir Plescia, 2016).

Kai kurie užsienio autoriai, aptardami Lietuvos rinkimų sistemą pažymi, kad tuo metu, kai beveik visoje Europoje vyko poslinkiai didesnio proporcingumo kryptimi, Lietuva nuėjo didesnio asmenybinio balsavimo linkme. Pavyzdžiui, 1996 metų Lietuvos rinkimų reformos metu atsirado galimybė partijų kandidatus reitinguoti. Verta atkreipti dėmesį, kad toks įstatymas priimtas Lietuvoje, esant vienam mažiausių pasitikėjimu demokratija ir partijomis apskritai visoje Europoje (Pilet ir Bol, 2011). Asmenybinio balsavimo galimybė, nors ir kai kurių autorių vertinama teigiamai, jie taip pat pripažįsta, kad reformos, kurios didina asmenybinio balsavimo galimybę, nepadidina rinkėjų pasitenkinimo rinkimais bei rinkėjų aktyvumo. Kitaip tariant, nėra atrasto teigiamo ryšio tarp padidėjusio asmenybinio balsavimo ir rinkėjų pasitikėjimo demokratiniais procesais apskritai. Padidėjusios asmenybinio balsavimo galimybės – tai reaktyvus atsakas į politinės partijos, kaip institucijos, pasitikėjimo krizę.

Užsienio autorių duomenimis, Lietuva buvo viena iš labiausiai regione demokratėjančių valstybių pagal įvairius rodiklius šalių visame regione (LeDuc ir kt., 2010). Paradoksalu, tačiau Lietuvos rinkimų sistema – viena nestabiliausių (Szolnoki ir kt., 2016). Lietuvos rinkimų įstatymas koreguotas 36 kartus laikotarpyje tarp 1992 m. ir 2016 m. Be to, Lietuva pasižymi dideliu rinkėjų politinių preferencijų nestabilumu. Tuo metu, kai aplinkinėse šalyse blaškymasis renkantis partijas slūgo, Lietuvoje – jis tik spartėjo (Saarts, 2011). Sutariama, kad Lietuvoje dėl didelio balsavimo nepastovumo atsakingas didelis naujų partijų skaičius, asmenybinio balsavimo tradicija ir sąryšis tarp jų. Kitaip tariant, Lietuvos politiniame kontekste – įprastas naujų partijų kūrimasis su ryškiais jų lyderiais (Bochsler, 2009).

1.2 Elektorato elgsenos ir elektoriniai geografiniai tyrimai Lietuvoje

Skirtingai nei Vakarų pasaulyje (Vakarų Europoje, JAV, Australijoje), Lietuvoje rinkimų geografinės temomis pirmieji darbai atsirado tik po nepriklausomybės atkūrimo. Tarpukariu ir Lietuvos TSR rinkimų geografinės, ar rinkėjų elgsenos temomis nebūta jokių darbų. Sovietmečiu, tokia tema buvo neaktuali, dėl to, kad rinkimų geografija kaip mokslo sritis apskritai įmanoma tik tais atvejais, kai vyksta demokratiniai rinkimai. Totalitarinio režimo valstybėse, suprantama, tokie tyrimai iš principo nėra įmanomi. Tarpukariu, Parlamentinės demokratijos laikotarpis tęsėsi tikrai 1918-1927 m. Per tokį trumpą laiką, neturint demokratinės rinkimų patirties, reikėjo laiko, kad tokie tyrimai atsirastų. Neatmetama galimybė, kad tokie tyrimai būtų atsiradę, perimant tuometines 4-5 deš. populiarėjančios rinkimų geografinės tendencijas JAV ir Jungtinėje Karalystėje. Visgi, A. Smetonai paleidus Seimą, Lietuva tapo autoritarine valstybe, todėl nebuvo pagrindo tokiems tyrimams atlikti.

Atkūrus nepriklausomybę, bene pirmasis Lietuvos popularioje spaudoje pristatęs rinkimų geografiją buvo K. Sadauskas, 1993 m., kuris paskelbė straipsnį tema „*Rinkimų geografinės ideologinės potekstės*“ (Sadauskas, 1993), pirmąsias rinkimų geografinės srities mokslines publikacijas paskelbė V. Daugirdas ir P. Kavaliauskas (Daugirdas ir Kavaliauskas, 1993; Kavaliauskas, 1995), R. Labulytė (Labulytė, 1998), A. Krupavičius (Krupavičius, 1998). Šie pirmo nepriklausomybės dešimtmečio darbai buvo skirti Lietuvos elektorinės struktūros analizei bei rajonavimui, padėti teoriniai elektorinės geografinės pamatai Lietuvos kontekste, daug dėmesio skiriant ir siejant su postsovietiniais ir poindustriniais regiono šalių tyrimais, bendrai demokratėjimo procesui ir iššūkiams Lietuvoje.

P. Kavaliauskas ir V. Daugirdas pateikia balsavimo preferencijų modelį, remdamasis 1992 m. Lietuvos Seimą rinkimų duomenimis. P. Kavaliausko modelyje pateikiamos dvi elektorinės dimensijos bei Lietuvos rinkimų erdviniai ypatumai (Kavaliauskas, 1993; Kavaliauskas, 1995). R. Labulytė atliko Lietuvos politinių partijų populiarumo erdvinę analizę. Autorė panaudoja 1990–1996 m. laikotarpyje vykusių rinkimų statistinius duomenis. Pirmoji Lietuvoje atliko erdvinį regioninių ir didžiųjų Lietuvos miestų išskyrimą. A. Krupavičius (Krupavičius, 1998) holistiškai pažvelgė į 1992 ir 1996 m. Seimo rinkimų Lietuvoje tendencijas regioniniame Vidurio – Rytų Europos kontekste. Autorius gilinaisi į demokratėjimo procesą ir partijų institucionalizavimąsi bei į rinkiminio nepastovumo ir politinės mobilizacijos Lietuvoje aspektus, lygindamas su kitomis Baltijos šalimis. A. Krupavičius pabrėžia, kad daugiapartinės sistemos sukūrimas po Sovietų Sąjungos griuvimo, buvo tik vienas iš svarbių Lietuvos žingsnių demokratėjimo linkme. Iškelta svarbi hipotezė, kad rinkiminis nepastovumas bei probleminiai partijų horizontalūs ir vertikalūs ryšiai, daro ir darys neigiamą įtaką Lietuvos demokratėjimo procesui.

Tūkstantmečių sankirtoje ir XXI a. pradžioje atsirado mokslinių darbų, kuriais gilinamasi į atskirų Lietuvos regionų elektorato tyrimus. Į lokalaus pobūdžio regionų, ar miestų rinkimų geografijos problematiką gilinasi V. Daugirdas (Daugirdas, 2000), I. Savickaitė, D. Krupickaitė, R. Tučas (I. Savickaitė ir kt., 2013). Pastarojoje publikacijoje „*Gyventojų rinkiminės elgsenos kaita Vilniaus suburbanizacijos zonoje*“, autoriai suburbanizacijos procesą Vilniaus priemiesčiuose bei poveikį gyventojų erdvinei preferencijų kaitai. Tyrimas parodė, kad į Vilniaus priemiesčių zonas besikeliantys, dažniausiai lietuvių tautybės, aukštesnio socioekonominio statuso žmonės lemia tai, kad formuojasi socialinės bei politinės įtampos ir naujas elektorinis kontekstas, kurio išdava – rinkiminė poliarizacija ir didesnis rinkėjų aktyvumas. Lokalūs Lietuvos regionų, ar pavienių miestų elektorato teritoriniai tyrimai tęsiasi. Netrukus pasirodė Vilniaus, taip pat ir kitiems Lietuvos didmiesčiams bei jų metropoliniams regionams skirtos publikacijos (Baranauskaitė ir kt., 2015; Burneika ir kt., 2017). Šiuose darbuose aptariama didžiųjų Lietuvos miestų metropolinių regionų sociodemografinė ir elektorinė struktūra bei jos raida.

Šiam darbui aktualia tema buvo parengtos trys daktaro disertacijos nepriklausomoje Lietuvoje. M. Degučio daktaro disertacijoje „*Rinkiminio elgesio dinamika Lietuvoje 1992–2001 m.*“ (Degutis, 2002) gilinamasi į įvairius kriterijus, darančios įtaką rinkiminiam elgesiui. Darbe pateikiamos išvados, kad Lietuvos rinkėjų rinkiminis aktyvumas nuo 1992 m. pastoviai mažėjo. Egzistuoja protesto balsavimas, susijęs su valdžios bei politinių lyderių kaita, konstatuojama, kad rinkėjai neturi stiprios partinės identifikacijos, dėl to, jų rinkimų preferencijos nėra stabilios.

V. Petrulio daktaro disertacija „*Lietuvos politinio lauko teritorinė struktūra (elektorinio metodo pagrindu)*“ (Petrulis, 2009), buvo pats solidžiausias iki tol paskelbtas darbas Lietuvoje, skirtas elektorinės geografijos temai. V. Petrulis šioje disertacijoje įvairiais pjūviais analizavo Lietuvos elektorato politinių preferencijų erdvinę raišką, atliko Lietuvos teritorijos elektorinį rajonavimą. Lietuvos teritorija buvo suskirstyta į 7 elektorinius rajonus, taip pat išskiriant tų rajonų centrus. Bendrąja prasme, ši disertacija leido suprasti Lietuvos sociopolitinę teritorinę struktūrą, suaktualinta periferijos ir centro dichotomija Lietuvos kontekste.

M. Jastramskio daktaro disertacija „*Rinkėjų elgsenos kaitumas Lietuvos savivaldybių tarybų rinkimuose 1995–2011 metais*“ (Jastramskis, 2013) atskleidė, kad sociostruktūriniai veiksniai nedaro lemiamos įtakos rinkėjų elgsenos kaitumui, svarbesni buvo ekonominiai veiksniai. Buvo padaryta panaši išvada, kurią anksčiau paskelbė ir M. Degutis, kad prie rinkėjų elgsenos nestabilumo prisideda ir santykinai žemas Lietuvos partijų narių bei jų rėmėjų skaičius, tai, pasak autoriaus, neleidžia Lietuvos elektorato preferencijoms stabilizuotis ilgalaikėje perspektyvoje.

Rinkimų geografijos tema Lietuvoje taip pat buvo nagrinėjama elektorato įtampų (Kavaliauskas ir Valiūnaitė, 2003), rinkėjų elgsenos (Jastramskis, 2013, 2017, 2018; Morkevičius, 2017; Savickaitė ir kt., 2013; Platakis, 2004; Šumskas, 2003), asmenybinio ir partinio balsavimo santykio (Ramonaitė, 2014; Vikšraitienė ir Tučas, 2019), padalinto balsavimo (Morkevičius, 2017, 2018), elektorinių preferencijų (Platakis, 2004; Baranauskaitė ir Tučas, 2014; Jurkynas, 2004; Vidzbelis ir Tučas, 2018; Vikšraitienė ir Tučas, 2020) kategorijomis bei rinkiminės sistemos problemišku Lietuvoje apskritai (Jurkynas, 2004; Jastramskis, 2018).

M. Jastramskis išleistoje kolektyvinėje monografijoje „*Ar galime prognozuoti Seimo rinkimus? Trijų kūrų problema Lietuvos politikoje*“ (Jastramskis ir kt., 2018) bando atsakyti į klausimą, ar dabartinė rinkimų sistema Lietuvoje yra pajėgi užtikrinti rinkimų bei demokratijos kokybę. Gautos išvados yra vienareikšmės – Lietuvos rinkimų sistema sutraukia blogesnes proporcingų ir mažoritarinių sistemų savybes. Antrina prieš tai rašiusiems mokslininkams rinkimų ir rinkimų geografijos temomis, kad Lietuvoje nėra susiformavę stabilūs rinkėjų ir partijų ryšiai, o dabartinė rinkimų sistema dar labiau skatina rinkiminį nestabilumą.

A. Ramonaitė (2014) pateikė vertingų įžvalgų elektorato elgsenos srityje. Pasitelkusi kiekybinius ir kokybinius tyrimo metodus, jų sintezės dėka, paneigė prieš tai egzistavusį mitą, kad Lietuvoje rinkėjai daugiausia vadovaujami asmenybiniu balsavimu.

V. Morkevičius (Morkevičius, 2017, 2018) pasitelkęs kiekybinius ir kokybinius tyrimo metodus, aptaria partijų blokus, kuriais padalytas balsavimas skleidžiasi. Teigia, kad rinkėjai susiskirstę į du blokus – kurie padalija savo balsavimą tarp TS–LKD ir LRLS, o kitu atveju – tarp TT, LSDP ir DP. V. Morkevičius teigia, kad Lietuvoje dažniausiai padalytas balsavimas skleidžiasi kaip politinio protesto forma.

A. Vikšraitienė ir R. Tučas (Vikšraitienė ir Tučas, 2020) analizavo „padalinto balsavimo“ teritorinę reiškią Lietuvoje centro–periferijos pūviu, kartu įvertinant ir „padalinto balsavimo“ raišką skirtingų politinių partijų atvejais. Tyrimo rezultatų pagrindu suformuota išvada, kad centruose – Lietuvos didžiuosiuose miestuose rinkėjų politinės preferencijos daugiamandatėje ir vienmandatėse apygardose sutampa gerokai dažniau, nei periferijoje, kurioje „padalinto balsavimo“ raiška yra didesnė.

2. DARBO METODOLOGIJA

2.1 Darbo rengimo metodika

Tyrimo objekto pasirinkimas. Lietuvoje tokio tyrimo, kuriame būtų analizuojamas rinkimų teritorijų kaitos ir atstovavimo ryšys dar nebuvo. Šio darbo objekto – Lietuvos rinkėjų politinio atstovavimo teritorinės sklaidos – geresnis iširtumas ženkliai prisidės prie Lietuvoje vykdomų elektorinės geografijos tyrimų. Be to, nusprendus rinkimų teritorijas išskirti į tris dalis (didmiesčių, mažų ir vidutinių miestų bei kaimiškas), jo vertė dar padidėja ir rezultatai tampa aktualesni platesniam ratui suinteresuotų pusių. Žinoma, išskirti teritorijas į tam tikrus tipus buvo pasirinkta dar ir dėl geresnio duomenų įvertinimo galimybių. Tarkim, jeigu analizuotume kaimiškas rinkimų teritorijas bendrai su miestais ir didmiesčiais, jų nediferencijuodami, mūsų duomenys nebūtų patikimi ir mes negalėtume daryti užtikrintų apibendrinimų. Elektorato preferencijų tyrimai Lietuvoje parodė, kad didmiesčių rinkėjai nuo kaimiškų teritorijų rinkėjų skiriasi. Daug Lietuvos mokslininkų brėžia pagrindinę takoskyrą tarp centro ir periferijos – kaip pagrindinę, kuri paaikškiną rinkiminį elgesį Lietuvoje (Petruolis 2009; Baranauskaitė ir Tučas, 2014; Vikšraitienė ir Tučas, 2019). Šiame tyrime buvo taip pat atsižvelgta į vidutinių ir mažų miestų rinkimines preferencijas, dėl duomenų patikimumo. Tai pat keliama prielaida, kad maži ir vidutiniai (paprastai – savivaldybių centrai) miestai neturi būti grupuojami didmiesčiais (atskiras regionų centrų ar mažųjų miestų identitetas), nei su kaimiškais (egzistuoja įvairesnis elektorato bei iš to kylančių preferencijų ratas). Taip pat, maži ir vidutiniai miestai tiek nuo kaimiškų, tiek nuo didmiesčių rinkimų teritorijų skiriasi savo socioekonominiais ir sociodemografiniais rodikliais.

Naudojamos hipotezės. Nors kaip matėme iš užsienio literatūros apžvalgos skyriaus, itin daug užsienio autorių dėmesio skyrė proporciškumui ir rinkėjų preferencijoms, tačiau mažai dėmesio skirta erdviniam aspektui ir sąveikoms tarp pirmų dvejų, t.y kaip pasiskirsto balsai erdvėje ryšium su partijų palaikymu ir pačių rinkimų geografine dimensija (apylinkių, apygardų ribomis) (Barkan ir kt., 2006).

Nors ir elektorinė geografija kai kuriais atvejais tiria geografinius ryšius, tačiau mažai sistemiškai kas susieja geografinį aspektą su pačia rinkimų struktūra ar rinkimų tipu. Pastarasis itin svarbus, gali apibrėžti galimus politinio dalyvavimo gaires valstybėje norint įvesti reformą. Rinkėjams ir politikams turi būti aišku, kodėl vienoks ar kitoks geografinis suskirstymas lemia rinkėjų elgseną ir kaip geografinis suskirstymas tiesiogiai siejasi su Seimo narių mandatais parlamente. Rinkėjų politinių preferencijų geografinė sklaida ypatingai aktuali kuriant ar reformuojant rinkimų tvarką pliuralistinėse visuomenėse, kuriose yra ryškių vidinių etnografinių, sociokultūrinių, demografinių skirtumų, bei tose, kuriose didelė dalis žmonių gyvena neurbanizuotose vietose. *Bendruomenės kurios yra prisirišusios prie savo vietovės, kurios turi galimybę būti atstovaujamos vietos principu, yra demokratiškesnės ir stabilesnės.* Nuo to laimi ir pati valstybė, nes kuriamas bendras gėris (Barkan, 2006). Kitaip tariant, iš kitos pusės, jeigu neatsižvelgiama į lokalumą demokratiškais tampančiose visuomenėse, kurios yra agrarinės ir pliuralistinės, ilgalaikėje perspektyvoje demokratijos procesas nukentės. Lietuva, kuri daugelio ekspertų vertinimu yra vis dar pereinamosios demokratijos šalis, kurioje pastebimas centro–periferijos skirsnis, kuri savo tautine bei etnine sudėtimi yra nevienalytė, tokia hipotezė gali būti taikoma.

Kita hipotezė, kuria autorius vadovaujasi ir kurios pagrindu buvo nuspręsta laikyti savivaldybes kaip rinkimų preferencijų katalizatorių, yra ta, kad *toje pačioje savivaldybėje esantys žmonės labiau bus linkę balsuoti panašiai (neighborhood effect)* (Flint ir Taylor, 2018). Iš to kyla mintis, tos pačios savivaldybės kaimiškose, mažesnių miestų ir priemiesčių teritorijose, teritoriniam identitetui didelės įtakos turi savivaldybių centrai, kurie sutraukia priemiesčių teritorijas; čia koncentruojasi visa

socialinė infrastruktūra, žmonės važiuoja apsipirkti ir panašiai, ko išdavoje, susidaro tam tikra „socialinė erdvė“, kurioje žmonių politinės preferencijos supanašėja. Prie šio proceso labai prisideda ir vietos žiniasklaida, formuodama ir išryškindama visai savivaldybei bendrą tam tikra socialinį lauką, su savo istorine patirtimi, problemomis ir taikomais jų sprendimo būdais.

Giliau pažvelgus į rinkimų teritorijų pokyčius, *nors iš pradžių dirbtinos naujos rinkimų teritorijos ilgainiui tampa „natūraliomis“*. Ilgainiui formuojasi bendras rinkiminis identitetas ir savimonė, jose piliečiai turi bendrus interesus (Forest, 2004, 2018). Kitaip tariant, nepriklausomai nuo administracinių, geografinių ar kitų priežasčių, jeigu rinkimų teritorijų ribos ilgesnį laiką išlieka pastovios, tuomet juose yra visos galimybės neutralizuoti minėtas priežastis. Išdava logiška, dėl to, kad per tam tikrą laiką nusistovi kandidatai, kurie agituodami tampa geriau žinomais, žmonės prie jų pripranta. Be to, žinant kad viena ar kita rinkimų teritorija nesikeis, ir pati partija gali skirti daugiau resursų palaikant vieną ar kitą kandidatą.

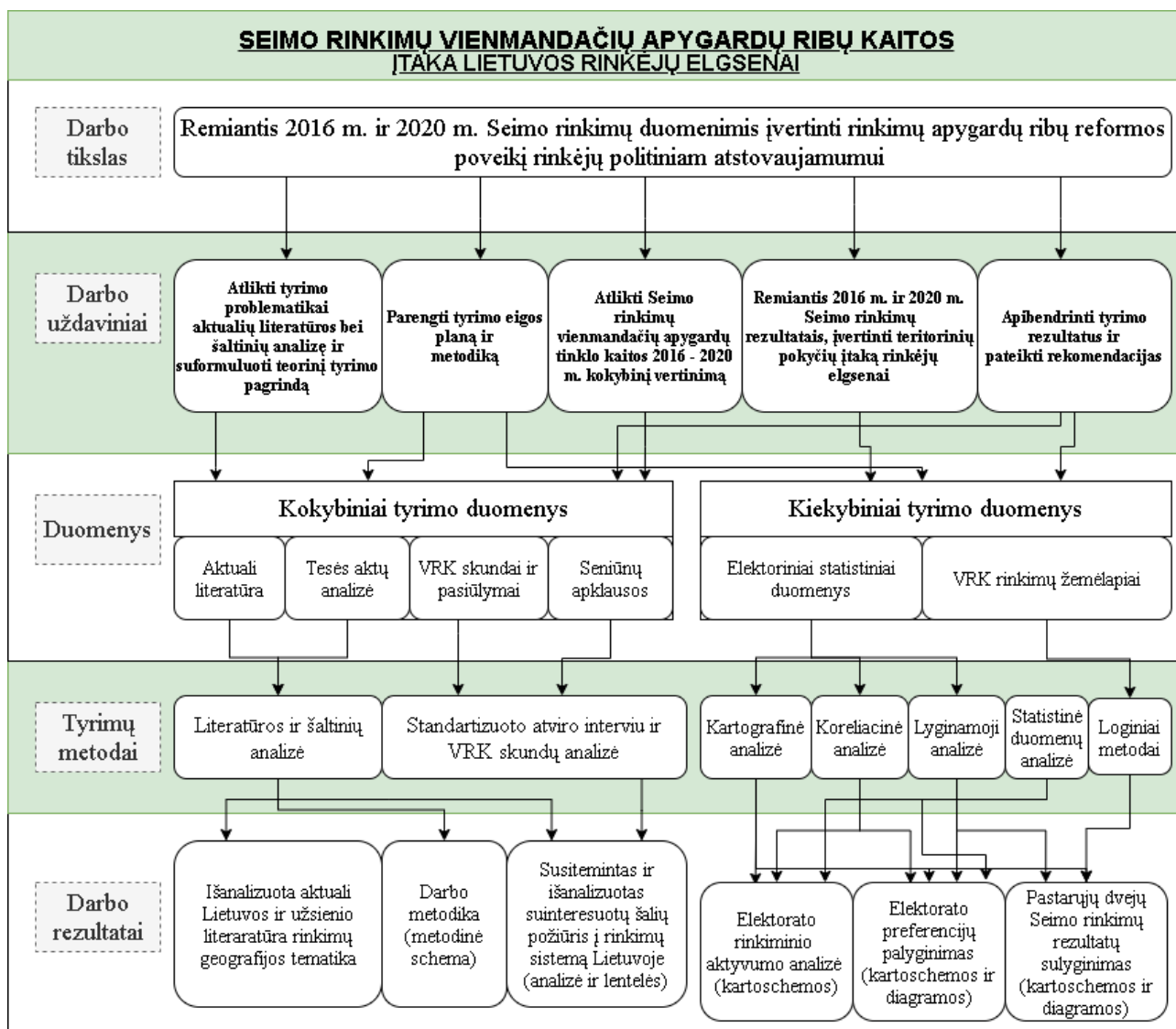
Šių trijų hipotezių sintezės pagrindu keliamą prielaidą, kad Lietuvos rinkimų tvarkos kontekste Lietuvos rinkėjų, kurie geografiškai gyvena kaimiškose vietovėse, vidutiniuose ir mažuose miestuose, kurių rinkimų teritorijos pastoviai keičiamos, negali susiformuoti stabilios jų rinkimų preferencijos, dėl tos priežasties nukenčia rinkėjų atstovaujamos ir demokratijos (demokratėjimo) procesas apskritai.

Erdvinės ir chronologinės darbo ribos. Tyrimas apima visą Lietuvos teritoriją. Jis atliekamas rinkimų apygardų lygmeniu, tačiau apylinkės buvo sugrupuotos ir išskirtų tiriamų teritorijų ribose sujungtos (*Dissolve*) į tris atskirus blokus pagal gyvenvietės tipus. Erdvinės duomenų analizės būdu elektorato ryšiams nusakyti taip pat buvo naudojami savivaldybių ribų kaimiškose bei mažų ir vidutiniuose miestuose bei didmiesčių seniūnijų duomenys. Šiame darbe naudoti 2016 m. ir 2020 m. Seimo rinkimų duomenys. Kaip buvo užsiminta šio darbo įvadinėje dalyje, rinkimų apygardų pokyčių Lietuvos teritorijoje iki 2016 m. Seimo rinkimų nevyko, dėl šios priežasties šio darbo tikslui įgyvendinti, buvo galima pasinaudoti tik pastarųjų dvejų Seimo rinkimų duomenimis. Šis darbas gali būti ir toliau tęsiamas tiek chronologine, tiek geografine aprėptimi.

Darbo apribojimai. Pirmas ribojantis faktorius, apsunkinęs darbo rengimą – tai teorinių darbų trūkumas Lietuvos kontekste. Lietuvoje, nepaisant to fakto, kad yra įvairių straipsnių rinkimų politologinėmis temomis, tačiau rinkimų teritorijų ribų problematikai dar nebuvo skirta pakankamai dėmesio. Greičiausiai, tokai situacija susiklostė dėl pačio fenomeno naujumo (intensyvios apygardų ribų kaitos), todėl tyrėjų dar nespėta sureaguoti, ar įvertinti rinkimų ribų kaitos daromo poveikio rinkiminiam elgesiui. Dėl šios priežasties, darbo autorius formuodamas teorinę bazę daugiausia rėmėsi užsienio autorių darbais. Kita vertus, aktualūs pastarojo dešimtmečio Vilniaus Universiteto Tarptautinių santykių instituto bei Geografijos ir kraštovarkos katedros dėstytojų bei studentų darbai nuteikia viltingai.

Kitas svarbus teorinio lygmens aspektas yra tas, kad nors užsienio literatūroje ganėtinais daug teorinių rinkimų geografijos darbų, tačiau, kaip mokslininkai pastebi (Petrulis, 2009; Saarts, 2011), teoriniai rinkimų modeliai yra gan sunkiai pritaikomi postkomunistinėms Centrinės– Rytų Europos šalims dėl to, kad šie modeliai buvo kuriami, tikrinami bei polemizuojama Vakarų Europos bei JAV kontekstuose. Šis Centrinės – Rytų Europos regionas, kaip teigia, pastarieji autoriai, patyrė tik šiai Europos daliai būdingas sociopolitines bei ekonomines transformacijas. Šio regiono partinės sistemos esminiai skirtumai nuo Vakarų šalių yra partijų didesnė fragmentacija, kaip ir daugumoje Vakarų šalių vyrauja daugiapartinės sistemos, tačiau jos yra gerokai mažiau stabilios – partijos dažniau skyla, jungiasi, ryšiai tarp partijų ir rinkėjų šitame regione yra daug silpnesni (silpnesnės politinio tapatumo, ilgalaikės paramos konkrečiai partijai tradicijos, silpnas ideologinio, politinio identiteto jausmas ar politinis išprusimas bendrąja prasme). Maža to, ir pačios partijos dažnai nėra pakankamai aiškios

ideologinių nuostatų, postkomunistinėse šalyse jas sunkiau sudėlioti ideologiniame spektre, partijų skilimo lūžis (*angl. political cleavages*) pagal socialines, ekonomines ir kitas plotmes yra labai neaiškus, mažesnė dalis žmonių priklauso partijoms, pasitikėjimas partijomis yra daug mažesnis (Shugart ir Taagepera, 2017). Nors pastarąjį dešimtmetį galime regėti didėjančią rinkimų stabilumo konvergenciją tarp Vakarų ir Centrinės bei Centrinės – Rytų Europos valstybių (Emanuele ir kt., 2018), vis dėl to, šio darbo autorius visais atvejais turėjo atsargiai vertinti tam tikrai Vakarų šaliai naudojamus teorinius modelius, aklaui jų nepriskiriant Lietuvos kontekstui.

1 pav. Tyrimo metodologinė schema

Tyrime naudoti duomenys ir jų šaltiniai. Šiam tyrimui atlikti, buvo panaudoti 2016 m., 2020 m. (teritorijų ribų ir rinkimų rezultatų) ir iš dalies – 2012 m. (tik teritorijų ribų) Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų vienmandatės sistemos dalies, rinkiminių apylinkių lygmens duomenys. Visi duomenys gauti iš Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos (VRK) internetinio tinklapio ([http:// www.vrk.lt/](http://www.vrk.lt/)). Rinkimų teritorijų duomenys gauti „shape“ formatu. Tuo tarpu rinkimų rezultatų duomenys gauti *MS Excel* formatu, perkelti bei apdoroti naudojant *Arc GIS for Desktop 10.7.1* programinę įrangą. VRK taip pat suteikė šio straipsnio autoriui mokslinės praktikos šioje institucijoje metu, prieigą prie VRK adresuotų suinteresuotų pusių skundų ir pasiūlymų, kurie

buvo teikiami 2016 m. ir 2020 m. prieš vykdomus VRK vykdomus rinkimų ribų pokyčius. Šie duomenys nėra viešai prieinami plačiajai visuomenei.

Tyrimo rezultatų patikimumo problema. Šiame tyrime, metodai buvo suderinti taip, kad jie galėtų papildyti, arba paneigti šiame tyrime keliamas prielaidas. Tyrimo metu išaiškėjo, kad nebuvo pernelyg didelių prieštaravimų tarp skirtingų taikomų metodų gautų rezultatų, atvirkščiai – gauti rezultatai vienas kitą teigiamai papildė. Dėl šios priežasties, gautos tyrimo išvados buvo tikslesnės bei turėjo tvirtesnę pamatą. Tyrime siekta suderinti įvairius metodus taip pasiekiant tam tikrą jų metodinę sinergiją. Matematinų bei statistinių modelių metodai turėjo atsverti empirinių tyrimo metodų neigiamus aspektus ir atvirkščiai. Pavyzdžiui, nors VRK rinkimų duomenys yra itin tikslūs ir gauti rezultatai yra gan aiškūs, tačiau jų interpretuoti be empirinių duomenų ir loginių metodų būtų neįmanoma. Ir iš tiesų, empirinių metodų pagalba buvo išsiaiškinta kur kas platesnė rinkėjų motyvų apimtis, kuri ne visada yra teritorinio pobūdžio, be to, gyventojų emocinių aspektų (rinkėjų bei politikų skundų, interviu duomenų) matematiškai apskaičiuoti nėra įmanoma. Iš kitos pusės, VRK adresuotų skundų bei seniūnų apklausų duomenys neturėtų tokio tvirto pamato be minėtų taikomų statistinių metodų, ypačingai tais atvejais, kai interpretuojamas bendras erdvinis preferencijų pasiskirstymas.

Vis dėlto, autorius atkreipia dėmesį, kad netgi ir apibendrinus duomenis, bet kuriuo atveju, visada egzistuoja tikimybė pernelyg plačiai apibendrinti duomenis (*ecological fallacy*). Kalbant apie vienos, ar kitos rinkimų teritorijos rinkėjų elgseną, ir atradus priežastinius ryšius, nebūtinai tokia pati logika tinka ir kitai rinkimų teritorijai. Kiek įmanoma, tokia tikimybė buvo eliminuota, rinkimų apygardas suskaldžius į smulkesnius teritorinius vienetus pagal gyvenviečių tipus.

Kita, bendresnio pobūdžio, metodologinė problema iškilo interpretuojant Pjersono koreliacijos metodu apdorotus statistinius duomenis. Kai kuriais atvejais, apdorojant duomenis pasitaikydavo tam tikrų teritorijų, kurios nepritaikydavo prie bendro konteksto, todėl iškreipdavo rezultatus. Pavyzdžiui, teritoriniu aspektu Lietuvoje tautinės ir etninės grupės nėra apribotos tik tam tikromis savivaldybėmis, jų gyvenami arealai nesutampa su savivaldybės ribomis. Tautinių mažumų rinkimų preferencijos grindžiamos visai kita logika (tautinių–etniniu pagrindu), nei visos likusios Lietuvos teritorijos. Šio darbo hipotezės pagrindą sudaro administracinio pobūdžio priežastiniai ryšiai, tad tautinių mažumų preferencijos vienoje ar kitoje savivaldybės teritorijoje pareikalavo lanksčiau žiūrėti į koreliacines reikšmes. Dažnu atveju tos reikšmės išimtinai sumažėdavo arba atvirkščiai – išaugdavo, priklausomai nuo teritorijų jungimo tipo. Dėl šios priežasties, buvo nuspręsta iš 2016 m. ir 2020 m. Seimo rinkimų duomenų aibės pašalinti Nalšios rinkimų apygardoje esančias 4 rinkimų teritorijas (Pabradės priemiesčio ir miesto rinkimų teritorijos).

Dar viena metodologinė problema kilo apdorojant seniūnų apklausos duomenis. Nors Lietuvos seniūnų struktūruotas atviras interviu neparodė prieštaravimo tarp kitais metodais gautų rezultatų ir dalinai patvirtino autoriaus keliamą hipotezę, tačiau gan daug seniūnų pasirinko tiesiog nedalyvauti tyrime (n=10) arba neatsakė (n=47). Tuo tarpu, seniūnų, sutikusių dalyvauti interviu, buvo mažiau (n=18). Kyla klausimas dėl nedalyvavusiųjų motyvų. Autorius išskiria keturis hipotetinius motyvus, kodėl seniūnai nedalyvavusiųjų: 1) buvo mažiau suinteresuoti rinkimų ribų pokyčiais, nei dalyvauti tyrime sutikę seniūnai; 2) buvo labiau patenkinti rinkimų ribų pertvarkomis apskritai; 3) nenorėjo viešintis; 4) nenorėjo dalyvauti dėl laiko stokos ar kitų objektyvių bei subjektyvių priežasčių. Pirmieji du punktai kelia tam tikrų prieštaravimų ir tokiems motyvams pasitvirtinus, taip pat kelia abejonių dėl duomenų patikimumo. Jeigu seniūnai nesidomėjo rinkimų ribų pokyčiais, arba jie buvo labiau patenkinti, nei sutikę į klausimus atsakyti seniūnai, tuomet tai reiškia, kad gauti duomenys būtų kitokie tuo atveju, jeigu tyrime nedalyvavę seniūnai būtų sutikę dalyvauti apklausoje. Kitais motyvų atvejais, analizės duomenys nekistų, dėl to nekiltų jokių metodologinių prieštaravimų. Šio darbo

autorius, deja, negali patikrinti neatsakiusių ar nesutikusių tyrime dalyvauti seniūnų motyvų, dėl tos priežasties laikys atsakiusių seniūnų imtį kaip pakankamą ir reprezentuojančią.

Erdvinės duomenų analizės būdu atlikti teritoriniai suskirstymai ir apibūdinimai

„Pagrindinės“ teritorijos (T1) – tai teritorijos, kurios 2016 m. ir 2020 m. sudarė vienmنداčių rinkimų apygardų pagrindą. 2016 m. ir 2020 m. vykusių rinkimų ribų projektuose, nuo jų buvo atskiriamos ar prie jų jungiamos mažesnės teritorijos (T2 ir T3 grupės). Kartu „pagrindinėse teritorijose“ vyraujančios rinkėjų politinės preferencijos yra „atskaitos taškas“ vertinant prijungtų teritorijų rinkėjų politines preferencijas (t.y., ar jos panašios, ar skiriasi).

Prijungtos „savos“ teritorijos (T2) – tai prijungtos tos pačios savivaldybės teritorijos, kurios iki tol priklausė kitai (gretimai) rinkimų apygardai. Jungiant teritorijas yra siekiama, kad kuo mažiau būtų skaldomos savivaldybės, o jei buvo jau suskaldytos anksčiau, tuomet pirmiausia bandoma atkurti jų teritorinį vientisumą. Tokių teritorijų prijungimą prie tai pačiai savivaldybei priklausančios pagrindinės teritorijos reiktų vertinti pozityviai ir preliminariai tikėtis, kad rinkėjų politinės preferencijos abejose dalyse bus panašios (išskyrus tuos atvejus, kai gerokai skiriasi jų gyventojų etninė sudėtis (pvz., Pabradės apylinkės Švenčionių r. sav)).

Prijungtos „svetimos“ teritorijos (T3) – tai prijungtos iki tol kitai apygardai priklaususios kitos savivaldybės teritorijos dalys. Tai dažnai neišvengiamas (nes būtina atsižvelgti į Seimo rinkimų įstatyme numatytus apygardų dydžio reikalavimus), tačiau dažniausiai negatyviai vertintinas jungimas, kai prie vienai savivaldybei priklausančios pagrindinės teritorijos prijungiama nedidelė (dažniausiai kaimiška arba mažų bei vidutinių miestų) kitos savivaldybės dalis.

„Lygiagrečiai“ sujungtos teritorijos (T4) – tai tokios teritorijos, kai į vieną apygardą sujungiamos dvi panašaus dydžio teritorijos, dažniausiai išstos savivaldybės ar didelės jų dalys. Tokie jungimai taip pat dažnai būna nepriimtini rinkėjams, nes skirtinga politinę tradiciją turinčių teritorijų sujungimas neišvengiamai sukelia didelę konkurenciją tarp abejų sujungtų teritorijų dalių rinkėjų. Tačiau šio tipo jungimo atvejų buvo mažai, todėl dėl itin mažos imties jos nebuvo naudojamos atliekant koreliacinę analizę.

2.2. Darbe naudoti metodai

Lietuvos 2016 – 2020 m. Seimo rinkimų duomenų analizės metodai. Rinkimų rezultatai buvo apdorojami *ArcGIS for Desktop 10.7.1* programinės įrangos pagalba, apylinkių jungimui panaudojant *Dissolve*, taip pat kitas šios programos funkcijas. Perdengiant 2012 m. vienmndačių apygardų ribas su 2016 m. ir 2020 m. apygardų ribomis, išskirti teritoriniai vienetai, kurie pagal „perkėlimo“ faktą bei priklausymą/nepriklausymą tai pačiai savivaldybei, buvo sugrupuoti į 4 teritorijų tipus (T1, T2, T3, T4). Teritorijų išskyrimo pagrindas – administracinis, vadovaujantis rinkimų teritorijų priklausomumu vienai, ar kitai savivaldybei.

Šiame darbe nuspręsta 2020 m. Seimo rinkimų erdvinę (tai pat ir koreliacinę) duomenų analizę atlikti, statistinius rinkimų duomenis lyginant su 2012 m. rinkimų duomenimis. Toks metodinis principas pasirinktas dėl kelių priežasčių. Visų pirma, dėl teritorinių vienetų imties (kuo didesnė imtis – tuo patikimesni duomenys). Be to, autoriaus nuomone, 4 metų tarprinkiminio laikotarpio neužteko, kad rinkėjų rinkimų preferencijos T2, T3 rinkimų teritorijų tipuose supanašėtų su „pagrindine“ (T1) rinkimų teritorija, o T4 teritorijos – tarpusavyje tiek, kad jas būtų galima laikyti „pagrindinėmis“. Be to, toks metodologinis sprendimas, rezultatus pateikus kartoschemose, buvo patogus lyginant skirtingų metų rinkimus, nes buvo galima bent dalinai įvertinti kylančias įtampas arba rinkiminių preferencijų supanašėjimo tendencijas.

Analizuojant aukščiau aptartų teritorijų lygmenyje, iš viso buvo paruošta 12 kartoschemų: 2 vnt. bendrai išskirtų teritorijų klasifikavimui pateikti, po 5 vnt. – 2016 m. ir 2020 m. Seimo rinkimų preferencijoms bei aktyvumui atvaizduoti. Kartografinėje analizėje buvo naudojami santykiniai duomenys. Rinkėjų skaičiaus atskaitos tašku buvo laikomas bendras visų rinkimų teisę turinčių rinkėjų suminis skaičius, tad tam tikrų rinkimų teritorijų rinkėjų parama vienos ar kitos politinės partijos atstovo palaikymas, ar rinkiminis aktyvumas buvo skaičiuojamas santykinai nuo konkrečios teritorijos visų registruotų rinkėjų skaičiaus.

Sudarant kartoschemas, dėl galimybės palyginti skirtingų rinkimų žemėlapius tarpusavyje, nuspręsta naudoti tokių pat intervalų skales. (skalė sudaryta 2016 m. rinkimų duomenų pagrindu naudojant „*Natūralių lūžių*“ (*Jenks natural breaks*) skalės metodą, jas suapvalinat iki artimiausio sveiko skaičiaus, po to tą pačią skalę pritaikant ir 2020 m. Seimo rinkimų duomenims). Kai kuriais atvejais, taikant šį palyginimui tarp skirtingų metų rinkimų aktualų principą, 2020 m. kartoschemose buvo pažeistas „*Natūralių lūžių*“ duomenų atvaizdavimo metodas (pvz., rinkiminio aktyvumo kartoschemose), kas šiek tiek sumažino kartoschemų informatyvumą. Vis dėlto, kadangi tyrime svarbiau išvelgti chronologinius pokyčius bei tendencijas kartoschemose, ir kadangi konkrečių rinkimų rinkėjų rinkiminis elgesys yra apibūdinamas vadovaujantis koreliacine analize, buvo nuspręsta skirtingų rinkimų kartoschemų intervalų reikšmes sunorminti.

Koreliacinė Lietuvos 2016–2020 m. Seimo rinkimų duomenų analizė. Taikant Pyrsono koreliacijos modelį, „pagrindinės“ teritorijos (T1) šiame tyrime naudojamos kaip atskaitos taškas (nepriklausomas kintamasis), tuo tarpu T2 ir T3 rinkimų teritorijos yra priklausomi kintamieji. Rezultatai buvo tvarkomi, sisteminami ir koreliacinės reikšmės apskaičiuotos, grafikai sudaryti naudojant *MS Excel* programine įrangą bei papildomomis jos funkcijomis. T2 ir T3 teritorijų rinkėjų rinkimų preferencijų ir aktyvumo ryšys su T1 rinkimų teritorijų tipais buvo nustatytas pagal formulę:

$$r = \frac{\sum(x - m_x)(y - m_y)}{\sqrt{\sum(x - m_x)^2 \sum(y - m_y)^2}}$$

r = Rinkimų teritorijų koreliacinės vertės;

m(*x*) = T1 rinkimų teritorijos svertinis preferuojamo kandidato/rinkiminio aktyvumo vidurkis;

m(*y*) = T2/T3 rinkimų teritorijos svertinis preferuojamo kandidato/rinkiminio aktyvumo vidurkis.

Šiame tyrime naudojamų rodiklių duomenų bazę sudaro daugumos (mažoritarinės) rinkimų dalies rinkėjų balsų santykinė dalis už 1 ir 2 vietas laimėtojus pirmame rinkimų ture, balsavusių už nugalėtoją santykinė dalis antrame rinkimų ture bei pirmo ir antro turo rinkiminio aktyvumo duomenys. Palyginant skirtingų rūšių teritorijas siekta nustatyti balsavimo už kandidatus koreliaciją tarp pagrindinių teritorijų (T1) ir skirtingų jungiamų teritorijų rūšių (T2/T3), darant prielaidą, kad stipriausia balsavimo preferencijų koreliacija turėtų būti tų teritorijų, kurios buvo prijungtos prie tai pačiai savivaldybei priklausančios pagrindinės apygardos dalies, į kurią dažniausiai patenka ir savivaldybės centras. Šame kontekste išsiskiria „lygiagrečiai“ sujungtos teritorijos (T4). Šios kategorijos teritorijų atvejais taikyti Pyrsono koreliacijos modelį nebuvo galima, dėl to, kad išskirtos tik 6 rinkimų teritorijos. Jų lyginimo viena kitu atžvilgiu neįmanoma dėl pačios imties nepakankamumo, todėl tokių teritorijų analizė apsiribojo kartografinės analizės, aprašomuoju bei lyginamuoju metodais.

Visi vertinimai, kaip keitėsi rinkėjų elgsena po rinkimų ribų pokyčio, atlikti skaldant rinkimų teritorijas išskirtų „pagrindinių“, prijungtų „savų“ ir prijungtų „svetimų“ teritorijų ribose į tris kategorijas, atsižvelgiant į tose teritorijose dominuojančių gyvenviečių tipą:

Kaimiškos rinkimų teritorijos. Tai dažniausiai didelį plotą užimančios teritorijos, taip pat jos užima net 76 proc. Lietuvos teritorijos (49,920 km²). Tačiau, jose rinkėjų skaičius pats mažiausias, 2020 m. Seimo rinkimų duomenimis, šiose teritorijose telkėsi mažiau nei pusė milijono registruotų rinkėjų. Šiose teritorijose sparčiai mažėja gyventojų skaičius. Šiose teritorijose gyventojų dauguma užimti žemės ūkio sektoriuje, o santykinai nedidelė jų dalis dirba švietimo, sveikatos apsaugos, valdymo ir kt. aukštesnio išsilavinimo reikalaujančiuose sektoriuose.

Mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijos. Vidutiniuose miestuose, kurie dažniausiai yra kaimiškų savivaldybių centrai, yra pramonės įmonių, žmonės užsiima įvairia ekonomine veikla. Juose yra pagrindinės mokyklos, gimnazijos, veikia vaikų darželiai, medicinos įstaigos (poliklinikos, dažnai ir ligoninės), savivaldybių centruose nemažai gyventojų užimti savivaldos institucijose. Dažnai maži ir vidutiniai miestai turi savo istoriją, nepriklausomai nuo to, ar miestas didesnis, ar mažesnis, savo susiformavusį identitetą. Tačiau šios kategorijos teritorijose rinkėjų skaičius mažėjai taip pat sparčiai, o kartais – net sparčiau, nei kaimiškose teritorijose (plg. rinkėjų skaičius šiose rinkimų teritorijose nuo 2016 m. iki 2020 m. sumažėjo 5,5 proc.). Taip pat į šią kategoriją įtrauktos ir vidutinių miestų priemiestinės teritorijos, nes jų gyventojai paprastai sociodemografiniais bruožais santykinai labiau yra panašesni į miestų, o ne kaimiškų vietovių gyventojus.

Didmiesčių rinkimų teritorijos. Tai oficialūs Lietuvos didmiesčiai – Vilnius, Kaunas, Klaipėda ir Šiauliai, papildomai pridėdant Panevėžį, taip pat Alytų. Visi šie miestai turi savo atskirą miesto savivaldybę, jose gerai išplėtotą socialinę infrastruktūrą, jie gerai pasiekiami bei ekonomiškai integruoti regioniniame kontekste. Tai mažiausios savo plotu, tačiau didžiausios gyventojų skaičiumi teritorijos. Dėl geografinio glaudumo ir socioekonominių ir sociodemografinių didmiesčių atributų, daroma prielaida, kad tokiose teritorijose rinkėjų preferencijoms rinkimų apygardų ribų pokyčiai yra santykinai mažiausiai „skausmingi“.

1 lentelė. Bendrai sutariamų koreliacinių reikšmių interpretacijos pavyzdys (Schober ir Schwarte, 2018).

Koreliacinių reikšmių gautas absoliutus dydis	Interpretacija
0.00-0.10	Labai silpna koreliacija
0.10-0.39	Silpna koreliacija
0.40-0.69	Vidutinė koreliacija
0.70-0.89	Stipri koreliacija
0.90-1	Labai stipri koreliacija

Statistinės koreliacinės analizės gautos reikšmės nusako dviejų kintamųjų tarpusavio ryšį. Kuo reikšmės arčiau 0, tuo ryšys yra mažesnis. Ir atvirkščiai – kuo jos labiau nutolsta nuo 0, galime tokias reikšmes interpretuoti didesniu teigiamu arba neigiamu ryšiu. Verta paminėti, kad pats metodas gali tik parodyti, dviejų kintamųjų ryšį. Kitaip tariant, gautos reikšmės nenurodo priežasties (*koreliacija nelygu priežastingumui*). Taip pat, ne visais atvejais koreliacijos reikšmės gali būti patikimos. Jeigu gautas patikimumo lygmuo viršija sutartinai leistiną normą ($p > 0,05$), tuomet pripažįstama, kad tokios reikšmės negali būti vertinamos, kaip statistiškai patikimos, taip kartais nutinka kai imties dydis (N) yra per mažas, arba hipotezė, apdorojant duomenis, nepasitvirtina, kitaip tariant, nepakanka duomenų, arba duomenys hipotezės nepatvirtina. Koreliacinės analizės metu buvo gauta reikšmių ($p > 0,05$), kuomet patikimumu nebuvo galima pasikliauti. Tokia situacija susiklostė iš viso 8 kategorijų vertinimo atvejais (dvejuose 2016 m. bei šešiuose 2020 m. Seimo rinkimų

duomenų imtyse). Koreliaciniai indeksai buvo naudojami ryšium su statistine matematine kartografinė analize bei naudojant loginius metodus. Tokiu būdu buvo galima patikimiau įvertinti rinkėjų preferencijų ir rinkimų ribų pokyčių ryšį.

Stačiakampė diagrama (boxplot) panaudota kaip rinkimų duomenų atvaizdavimo būdas, norint duomenis apibendrinti. Diagrama rodo skaitinės imties charakteristikos išsidėstymą grafine forma. Diagrama lygina skirtingų teritorijų tipų (T2/T3) rinkimų nuokrypį nuo „pagrindinių“ (T1) rinkimų teritorijų. Duomenų aibėje (diagramos viduje) išsidėstę skirtingų teritorijų, pagal gyvenvietės tipą, duomenys per pastaruosius dvejus rinkimus. Stačiakampis brėžiamas nuo pirmojo iki trečiojo kvartilio. Stačiakampį į dvi dalis dalija brūkšnys, žymintis medianą. Stačiakampio viršuje ir apačioje brėžiamos dvi tiesios atkarpos, kurios žymi mažiausias ir didžiausias imties reikšmes.

Empirinė Lietuvos seniūnijų seniūnų standartizuotos atviros interviu analizė. Tikslinė seniūnų imtis buvo atrinkta pagal Lietuvos teritorijoje įvykusių rinkimų teritorijų pokyčių kriterijų. Į tyrimo imtį buvo įtrauktos tik tos seniūnijos, kurių teritorijų dalys, ar ištisos seniūnijų teritorijos pakeitė rinkimų apygardą prieš 2016 m. ar 2020 m. vykusius Seimo rinkimus. Iš visų Lietuvos seniūnijų (n= 546), buvo atrinkta tik dalis seniūnijų (n=75), kurių teritorijos (T2/T3/T4) buvo paveiktos rinkimų ribų pokyčių. Standartizuotos atviros interviu analizės būdu surinktų duomenų svarba pagrindžiama tuo, kad jie buvo naudojami kaip pagrindas apibendrinimams. Duomenys sistemingai buvo fiksuojami žodžiu, arba iš anksto suderintais klausimais raštu. Tiek žodinės, tiek tekstinės informacijos pateikimo formos atvejais buvo itin svarbūs semantiniai, loginiai, emociniai aspektai, todėl pasirinkta esminius tyrimo fragmentus perteikti cituojant bei interpretuoti aprašomuoju būdu.

VRK adresuotų skundų ir prašymų 2016–2020 m. Lietuvoje vykusių Seimo rinkimų kokybinė turinio analizė. VRK adresuotų skundų ir prašymų pagrindu buvo atlikta kokybinė turinio analizė. Šio metodo pagalba buvo identifikuotos teminės kategorijos, kurių pagrindu buvo teikiami skundai VRK (n=134). Pateikiamas sisteminis VRK skundų vertinimas; buvo išskirti kodavimo vienetai – kategorijos (6 tipų skundų argumentai), kurios buvo atpažįstamos (atkoduojamos) šaltinio bruožas (tam tikri žodžiai ar frazės), kurio rezultatas – VRK skundų ir pasiūlymų registras, kuris skirtas reziumuoti VRK adresuotus skundus, gautus rezultatus susiejant su kitų metodų gautais rezultatais.

Kiti tyrime naudoti metodai. Tyrime taip pat naudoti loginiai metodai, lyginamoji analizė, bei literatūros šaltinių analizė. Nors šiame darbe panaudota aibė skirtingų metodų – visi jie panaudoti analizuojant tą pačią problemą, tik į ją pažvelgiant iš skirtingų perspektyvų.. Šiame kontekste kilo tam tikrų iššūkių dėl metodų derinimo ir integravimo. Visgi, atidžiai įsigilinus į problemos kontekstą bei remiantis Lietuvos ir užsienio autorių hipotezėmis bei įžvalgomis, pavyko šiuos iššūkius įveikti.

2.3 Pagrindinės santrumpos ir paaiškinimai

Tyrimo naudojamų santrumpų paaiškinimai:

CP–T – Centro partija–tautininkai
DP – Darbo partija
DK – „Drąsos kelias“ politinė partija
KS – Krikščionių sąjunga
KSS– SL – Kartų solidarumo sąjunga–santalka Lietuvai
LLP – Lietuvos liaudies partija
LP – Laisvės partija
LLRA– KŠS – Lietuvos lenkų rinkimų akcija – Krikščioniškų šeimų sąjunga
LRLS – Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis
LSDP – Lietuvos socialdemokratų partija
LSDDP – Lietuvos socialdemokratų darbo partija
LVŽS – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga
LŽP – Lietuvos žaliųjų partija
NS – Nacionalinis susivienijimas
PLT – Partija „Laisvė ir teisingumas“
PL–V – Partija „Lietuva –visų“
TS– LKD – Tėvynės sąjunga–Lietuvos krikščionys demokratai
TT – Partija „Tvarka ir teisingumas“
VRK – Vyriausioji rinkimų komisija

Tyrimo naudojamų terminų paaiškinimai:

Iššvaistyti balsai (*angl. wasted votes*) – tai rinkėjų balsai, atiduoti už rinkimus pralaimėjusius kandidatus ar leidimo atstovauti barjero neįveikusius sąrašus.

Džerimanderingas (*angl. gerrymandering*) – sąmoningas manipuliavimas rinkiminių teritorijų ribomis siekiant laimėti rinkimus. (Visuotinė Lietuvių enciklopedija)

Parlamento fragmentacija (*angl. parliamentary presentation*) – frakcijų ir kt. politinių grupių skaičius šalies parlamente. Kuo didesnis jų skaičius, tuo parlamentas labiau fragmentuotas.

Strateginis balsavimas (*angl. tactical voting*) – dažnai rinkimuose taikomų taisyklių, kandidatų populiarumo skirtumų, konkrečios politinės jėgos rekomendacijų nulemtas balsavimas, kai rinkėjai pasirenka balsuoti ne už jiems priimtinausią kandidatą ar partiją, o už kitą, kad nebūtų „iššvaistytas“ jų balsas, kad būtų susitiprinti koalicijos partneriai, š kitą turą nepatektų neparankus varžovas ir t.t.

Rinkėjų atstovavimas (*angl. representativeness*) – visų šalies (teritorijos, grupės ar pan.) narių lygi galimybė būti reprezentuojamiems. (Statista)

Duverger gravitacija (*angl. Duverger's law*) – reiškinys, apibūdinantis mažoritarinių rinkimų sistemų polinkį formuoti dvipartinę o proporcinę – daugiapartinę sistemą. (Oxford reference)

3. TYRIMŲ REZULTATAI

3.1 Seimo rinkimų vienmandačių apygardų tinklo kaitos 2016–2020 m. kokybinis įvertinimas

Šio darbo skyriaus tikslas – holistiniu požiūriu, pasiremiant kokybiniais metodais, įvertinti rinkimų ribų kaitos įtaką rinkėjų elgsenai. Duomenys bus apibendrinti, jų vertinimas ir tarpinės išvados pateikiamos, įtraukiant rinkimų ribų pokyčių metu paveiktų seniūnijų atstovų pusiau struktūruoto interviu duomenų ir VRK adresuotų skundų ir pasiūlymų analizę.

Tyrime analizuojant apygardų ribų kaitos metu labiausiai paliestų seniūnijų seniūnų interviu duomenys, išryškėjo daug problemų dėl duomenų vertinimo. Dėl seniūnijų tyrimo metodologijos ribotumo, neišvengiamai kyla šališkumo problema. Kadangi, patys rinkėjai nebuvo apklausiami, o remiamasi tik seniūnų įsivaizdavimu apie tai, kaip rinkėjus paveikia rinkimų ribų pakeitimai, o ne mokslišku ir metodišku rinkėjų rinkimų elgsenos įvertinimu. Seniūnų nuomonė, visgi, svarbi, kaip žemiausio rango vykdomosios valdžios institucijos, esančios emociškai arčiausiai rinkėjų, ypač kaimiškose rinkimų teritorijose, vertinant ir atspindint gyventojų rinkiminį elgesį. Seniūnai, šiuo požiūriu buvo vertinami ne tik kaip viešieji asmenys, bet ir kaip tam tikrų rinkiminių teritorijų savotiški gyventojų nuotaikų atspindžiai. Iš 75 seniūnijų, kurių priklausymas vienai ar kitai rinkimų teritorijai keitėsi per pastaruosius rinkimus, buvo gauta 18 seniūnų ir 3 kitų seniūnijos darbuotojų rašytiniai arba žodiniai komentarai. Seniūnų apklausos duomenys šiame darbe pateikiami 2 priede (žr. 2 priedą). Seniūnų apklausos registro lentelės forma, kurioje nurodyta seniūnija, teritorijos jungimo tipas, seniūnijos dabartinis priklausymas vienai, ar kitai rinkimų apygardai, kokios tokio vertinimo priežastys, siūloma rinkimų sistema bei seniūnijos gyventojų įsitraukimo (dalyvavimo rinkimuose ir kt.) pokyčiai seniūnijos „perkėlimo“ į kitą rinkimų apygardą kontekste.

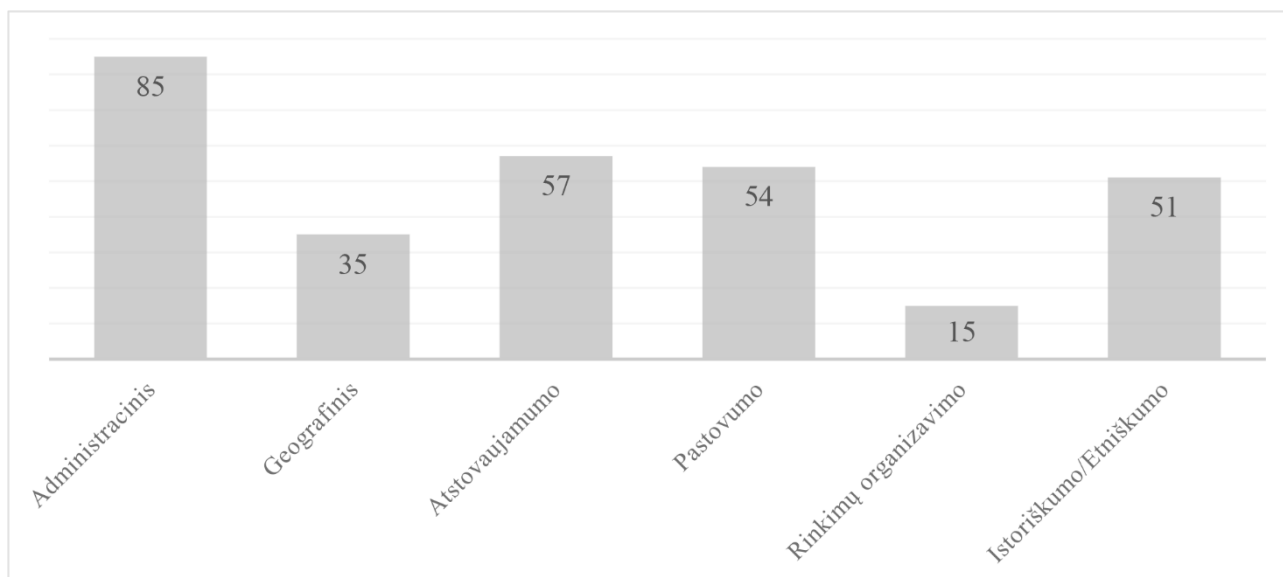
Siekiant, kuo platesnės problemos aprėpties, papildant šią informaciją, taip pat buvo analizuojami VRK adresuoti skundai ir pasiūlymai. Iš viso užregistruoti ir lentelės forma pateikti 134 VRK adresuoti skundai bei pasiūlymai, įtraukiant skundo suinteresuotą pusę, paveiktą teritoriją, rekomendacijos pagrindą (teritorinis ar pavadinimo), argumentą (buvo išskirti šešių dažniausiai pasitaikančių tipų skundo iniciatorių naudojami argumentai: administracinis, geografinis, atstovavimo, pastovumo, rinkimų organizavimo, istoriškumo/etniškumo pobūdžio argumentai), siūlymo ar rekomendacijos esmę bei siūlymo išdavą (žr. 1 priedą). Šių, VRK adresuotų, skundų ir pasiūlymų pagrindu, atskleidžiamas ryšys tarp skundo argumentų ir teritorijų skirtingo tipo jungimų sudarant vienmandates rinkimų apygardas.

Galiausiai, kokybinės tyrimo analizės apibendrinimui ir daliniams rezultatams aptarti reikalingas visapusiškas kokybinis problematikos vertinimas. Šiam tikslui pasiekti, būtina skirtingų kokybinių tyrimų pagrindu gauta rezultatų sintezė, kuri bus papildančioji kiekybinei tyrimo analizei.

3.1.1 Vyriausiosios rinkimų komisijos gautų skundų ir prašymų kokybinė analizė

Atliekant 2016 m. ir 2020 m. Seimo rinkimų apygardų pertvarkymus, VRK sulaukė gan didelio kiekio suinteresuotų pusių skundų ir pasiūlymų, kaip koreguoti rinkimų apygardų ribas. Kaip matome iš stulpelinės diagramos (2 pav.), skundų argumentų būta kur kas daugiau nei pačių skundų. Vidutiniškai kiekviena suinteresuota pusė pateikdavo po 2,1 argumentą dėl VRK siūlomų pakeitimų. Susistemintus duomenis buvo išskirti dvejų tipų siūlymai: pavadinimo ir teritoriniai. Pavadinimo siūlymai reiškia, kad suinteresuotos pusės teikia prašymus VRK pakoreguoti egzistuojančius, ar

naujai VRK siūlomus vienmنداčių rinkimų apygardų pavadinimus. Kiti, gerokai dažnesni (84% skundų ir pasiūlymų atvejų) – tai teritorinių korekcijų pasiūlymai.

2 pav. VRK adresuoti skundai pagal argumento tipą (vnt.)

Nauji apygardų pavadinimai nesukėlė itin didelio suinteresuotų pusių nepasitenkinimo. Dažniausiai VRK sulaukdavo siūlymų, o ne skundų dėl rinkimų apygardų pavadinimų. 2016 m. Seimo rinkimuose nusprendus padidinti rinkimų apygardų pavadinimų skaičių, kuriuose atsispindėjo istorinių žemių pavadinimai, VRK sulaukė daug jai adresuotų laiškų, kuriuose pritariama tokiam poslinkiui, tačiau siūloma patikslinti kai kuriuos pavadinimus arba pakeisti juos kitais, labiau istoriškai vienai ar kitai teritorijai tinkančiais.¹ TS–LKD pateiktas siūlymas išsiskyrė ne tik pritarimu rinkimų apygardas pavadinti istorinių žemių vardais, bet ir kai kuriose rinkimų apygardose pavadinimus suteikti, juos siejant su Lietuvos partizanų apygardomis.² Kitais atvejais, siūlymai apsiribodavo teritorijų pavadinimus keisti į administraciniu pagrindu jungiamų teritorijų miestų ar miestelių pavadinimus, dažnu atveju suteikiant dvigubą apygardų pavadinimą.

Kur kas problematiškesnis ir daugiau nepasitenkinimo, aistrų kėlė su teritorijų jungimu į apygardas susiję skundai bei pasiūlymai. Didžioji dalis VRK adresuotų pasiūlymų ir skundų buvo gana kritiški ir teritorijų jungimo į apygardas variantus vertino neigiamai. Tai reiškia, kad suinteresuota pusė dažniausiai nepritarė su tam tikros savivaldybės ar jos dalies priskyrimui vienai, ar kitai rinkimų apygardai. Nebuvo aiškios tendencijos, kurią būtų galima išskirti dėl jungiamų teritorijų dalių dydžio, ar rinkėjų skaičiaus. Tai galėjo būti viena seniūnija, miestelis, kelios seniūnijos, ar net visa savivaldybės teritorija. Gauti skundai ir pasiūlymai dėl rinkimų teritorijų pakeitimo, buvo suklasifikuoti pagal šešis argumentą pateisinančius kriterijus. (žr. 2 pav.)

Didžioji dalis skundų ir pasiūlymų neapsiribojo tik vienu argumentu, kodėl vieną, ar kitą teritoriją reikia perkelti prie kitos rinkimų apygardos, ar kitaip formuoti ją. Akivaizdžiai pats dažniausias – administracinis argumentas, kuris reiškia seniūnijos, ar savivaldybės ribų sutapimą su rinkimų apygarda, neretai jis siejamas ir su kitais argumentais. Variacijų būta įvairių, pavyzdžiui,

¹ Ypatingai į pavadinimų siūlymų procesą įsitraukė Etninė s kultūros globos taryba, pasiūliusi koreguoti 12 rinkimų apygardų pavadinimų. Tačiau pasiūlymas buvo pavėluotas, pavadinimai visuomenei mažai girdėti ir per daug sudėtingi (pvz., Žiemgalos-Kuršo; Ceklio ir kt.), todėl į jį nebuvo atsižvelgta.

² Daugiausia rinkimų apygardų pavadinimų siūlymų partizanų kovų pagrindu buvo teikiama Kauno miesto rinkimų apygardoms. Tačiau į šiuos pasiūlymus, išskyrus „Savanorių apygarda“, nebuvo atsižvelgta.

suinteresuotai pusei dažnai neužtekdavo (nors būta daug ir tokių atvejų) vien tik administracinio argumento, dar panaudodavo ir atstovavimo argumentą, argumentuodama tuo, kad rinkėjai bus geriau atstovaujami, jeigu skunde aptariama teritorija priklausys tai pačiai vienmandatei rinkimų apygardai, kaip ir pagrindinė savivaldybės, kuriai priklauso ši teritorija, dalis.

Istoriškumo/etniškumo argumentas labai dažnai būdavo podporuojamas su geografiniu ir panašiai. Bendrai vertinant, įmanomos įvairiausios argumentų dėlionės. Jos gali būti tiek skaidomos atskirai, tiek ir jungiamos, tačiau jos visos tarpusavyje siejasi, kaip vienos pagrindinės problemos ir nepasitenkinimo šaltinio (rinkimų ribų pokyčių) išeities taškas, įgyvendinant, interesantų požiūriu, rinkiminį teisingumą.

Reikia pabrėžti, kad didžioji dalis skundų ir pasiūlymų adresuotų VRK buvo inicijuojami politinių partijų, atskirų politikų, ar Seimo narių. Tik nedidelė skundų dalis buvo inicijuojami įvairių bendruomenių, atskirų asmenų ar nevyriausybinė organizacijų. Tokią interesantų proporciją galime vertinti dvejopai. Visų pirma, didelis politikų aktyvumas dėl rinkimų ribų perbraižymų rodo, kad rinkiminiai pokyčiai vis dar asocijuojasi išimtinai tik su politika ir partijomis bei jų interesais. Ganėtinais mažas visuomenės, nepolitinių interesų grupių, įvairių bendruomenių, ypač nevyriausybinė organizacijų įsitraukimas rodo ir pačios visuomenės menką politinį išprusimą ir rinkimų apygardų ribų pokyčių įtakos galimiems rinkimų rezultatams bei ganėtinais menką rinkimų proceso suvokimą apskritai. Galbūt tai galėtų būti ir indikatorius, kad visuomenė nėra dar pasiruošusi diskusijai, kuri būtų vienaip, ar kitaip susijusi su galima rinkimų sistemos reforma.

Tokia rinkimų apygardų ribų reformos skundų ir pasiūlymų proporcija, kurioje dominuoja politikai, yra problematiška, ir ją reikia vertinti kritiškai. Visų pirma, dėl to, kad prešasi išvada, jog rinkimų ribų pokyčiai ir tai, kas susiję su bet kokia rinkimų reforma, politikams bus aktualu, jie įsitrauks ir teiks pasiūlymus, dažnu atveju tik tiek, kiek jiems, ar jų atstovaujama partijai tai naudinga. Kitaip tariant, jie įsitraukia į rinkimų ribų keitimo procesą tikėdamiesi maksimaliai gauti iš tokių pokyčių daugiau balsų. Antra, politikų siūlomi vienmendačių rinkimų apygardų ribų pokyčiai nebūtinai gins viešą interesą, didins rinkėjų įsitraukimą į rinkimus ir pasitikėjimą demokratija. VRK adresuotų skundų ir pasiūlymų argumentai inicijuoti politinių ir nepolitinių suinteresuotų pusių argumentai mažai skyrėsi, buvo naudojama panaši retorika. Visais atvejais, išryškėja vienas pagrindinių esamos mišrios paralelinės rinkimų sistemos negatyvių aspektų – bet kokie rinkimų teritorijų pokyčiai sulaukia ir neabejotinai ateityje sulauks neigiamų vertinimų, dėl Seimo rinkimų įstatyme apibrėžto leistino nuokrypio (10 proc. nuo rinkėjų skaičiaus vienmandatėse apygardose vidurkio) – dėl demografinių priežasčių vis keičiantis apygardų riboms, nėra įmanoma išlaikyti vienmendačių apygardų ribų stabilumą bei vienu metu patenkinti visų suinteresuotų pusių.

Dažniausiai pasitaikantis argumentas, kuris minimas net 85-iuose VRK adresuotose skunduose – tai **administracinis**. Jis tiesiogiai susijęs su šio darbo hipoteze, nes visais atvejais apeliuoja į rinkimų teritorijas, kurių ribos yra keičiamos ir, dažniausiai, nesutampa su savo savivaldybės teritorija. Tokios teritorijos turi ypatingai neigiamų padarinių rinkėjų atstovavimui. Pavyzdžiui, Radviliškio r. sav. Meras Antanas Čepononis pabrėžia, kad <...> *nėra tikslinga ardyti nusistovėjusios tvarkos ir įnešti painiavos rinkėjams. Apygardų suskirstymas apygardomis pagal rajonų ribas būtų tikslingesnis, taip išriktiesiems Seimo nariams būtų galima dirbti užtikrinant darbų tęstinumą viename ar kitame rajone, nesiblaškyti tarp dviejų rajonų savivaldybių.* Šiaulių rajono mero Antano Bezaro skundas vėlgi antrina patarajam, tik šįsyk savivaldybės teritorija yra padalinta, nors efektas toks pat neigiamas pabrėžiant, kad <...> *Šiaulių rajono savivaldybės teritorija patenka net į tris vienmandates apygardas, bus pažeidžiami savivaldybės vientisumo ir stabilumo kriterijai <...>.* Tuo tarpu Tauragės savivaldybės administracijos direktoriaus Modesto Petraičio pasirašytame skunde teigiama, kad *Vienas svarbesnių* (neigiamų Tauragės savivaldybei priklausančių rinkimų apylinkių

atskyrimo – aut past.) *aspektų būtų neišlaikomas savivaldybės teritorijos vientisumas* <...>. Ypatingai aktyviai skundų teikimo procese per pastaruosius 2016 m. ir 2020 m. Seimo rinkimus įsitraukė LLRA–KŠS politikai. Rinkimų ribų nesutapimas su savivaldybės teritorija šios partijos politikų buvo itin jautriai priimtos ir aršiai kritikuojamos. Buvo kaltinimų net *džerimanderingu*, tarptautinės gerosios rinkimų praktikos nesilaikymu. Partijų atstovai primigtinai prašo <...> *suvienodinti savivaldybės rinkimų apylinkių ribas su savivaldybės seniūnijų ribomis* <...> bei užtikrinti <...> *rinkimų apygardų derinimą su valstybės teritorijos administraciniu padalijimu bei rinkėjų sociodemografinį ir kultūrinį panašumą* <...>.

Kai kuriais atvejais, administracinis argumentas buvo derinamas kartu su **geografiniu**. Vaidoklių ir Mikėnų kaimo bendruomenės (Panevėžio r. sav.) prašyme išreikštas noras <...> *nekeisti (...) apygardos (...), nes atstumas iki Anykščių yra 53 km (iki Panevėžio 35 km), nepatogus ir nėra susisiekimo su Anykščiais* <...>. Jotainių kaimo bendruomenė turėjo identiška išreikštą argumentą: <...> *nenorim, kad Jotainių kaimo apylinkė (...) priklausytų Anykščių-Panevėžio rinkimų apygardai. (...) nuo Jotainių iki Anykščių į vieną pusę 71 km, kai tuo tarpu iki Panevėžio miesto – 21 km*. LSDP frakcijos Seime narys Domas Petrulis antrina geografiniu argumentu, dar pridėdamas, kad <...> *netoli (...) gyvenviečių yra Panevėžio rajono strategiškai svarbūs, neatsiejami nuo rajono infrastruktūros objektai – Panevėžio rajono LEZ bei „Via Baltica“ kelias. Be to, (...) gyvenvietės yra nutolę nuo Anykščių atitinkamai 60 ir 80 kilometrų* <...>. LVŽS frakcijos Seime narys Audrys Šimas teigia, kad Aukštupėnų rinkimų apylinkę (Kupiškio r. sav.) reikėtų prijungti prie Sėlos rytinės rinkimų apygardos, o ne Sėlos vakarinės, nes <...> *siūlomas išdėstymas būtų labiau geografiškai palankesnis, tikslesnis, geriau pasiekiamas (rinkėjams)* <...>.

Rinkėjų atstovavimo argumentas buvo pateikiamas 57 VRK adresuotuose skunduose. Galima teigti, kad rinkėjų atstovavimo argumentas, nors ir ne visais atvejais pabrėžiamas, tačiau jis yra numanomas daugelyje pateiktų skundų ir prašymų. Jis dažniausiai numanomas būdavo tais atvejais, kai skunde dominavo administraciniai argumentai. Prieš 2016 m. Seimo rinkimus peržiūrint vienmنداčių apygardų ribas, jo pokyčiais ypatingai susirūpinusi buvo Varnių miestelio bendruomenė: <...> *visi aktualūs Varniams klausimai sprendžiami Telšiuose, todėl Varnių rinkimų apylinkės prijungimui (prie Kelmės rinkimų apygardos – aut pst.) nėra logiško pagrindo* <...>. Bendruomenės skunde taip pat teigiama, kad <...> *balsuoti už kandidatą, kuris atstovauja Kelmės rajoną, rinkėjai neturi suinteresuotumo* <...>. Karklės miestelio bendruomenės skunde taip pat galime išvelgti didelį nepasitenkinimą dėl 2016 m. Seimo rinkimų apygardų ribų pokyčių, palietusių ir Karklės rinkimų apylinkę – ji buvo prijungta prie Klaipėdos miesto Danės rinkimų apygardos. Pasak bendruomenės atstovų <...> *Klaipėdos rajono savivaldybės teritorijoje rinktas Seimo narys būtų geriau susipažinęs su Klaipėdos rajono savivaldybės specifiška, žinotų šių vietovių gyventojų poreikius* <...>. Tuo tarpu Ginkūnų seniūnė Vilija Kvasienė teigė, kad <...> *Ginkūnų problemų sprendimas yra susijęs su Šiaulių rajono savivaldybe. Jie pageidauja rinkti šiai teritorijai atstovaujantį asmenį* <...>. Kita vertus, VRK sulaukė ir teigiamų atsiliepimų, kai viena, ar kita teritorija buvo jungiama prie savos savivaldybės teritorijos. LSDP partijos nario Algirdo Balčyčio teigimu <...> *dauguma šilutiškių už tai, kad turėtų savo rinkimų apygardą, o ne būti suskaldytai į kelias. Rajonas (...) yra nusipelnęs turėti savo atstovą Seime, o ne kelis, kurie nežinia kam atstovauja, o ir jie patys nežino kiemo labiau yra* <...>. Taip pat panašaus teigiamo pritarimo VRK sulaukė ir iš Žemaičių Naumiesčio seniūno Virginijaus Stasiulio, kuri teigė, kad <...> *toks sprendimas (seniūnijos teritoriją prijungti prie Šilutės rinkimų apygardos – aut past.) yra teisingas, nes Seimo nariai negali kokybiškai atstovauti dviejų savivaldybių rinkėjų* <...>.

Pastovumo argumentas buvo taip pat gan dažnas. Net 54 skundai tiesiogiai apeliavo į pastovumo išlaikymą. Dažnai šiuo argumentu grįžtais skundais buvo prašoma tų teritorijų nejudinti:

t.y palikti jas tokias, kokios jos buvo prieš tai. Pastovumas galėjo būti suprantamas keleriopai: visų pirma, pastovumas teritorine prasme. Tai galime laikyti administracinio argumento tam tikru atspindžiu. Jis iš esmės panašus, tik jau čia pastovumas nebūtinai reiškė priklausymą savo savivaldybei. Pastovumas reiškė „*status quo*“ išlaikymą. Skundo iniciatoriai pastovumo argumentą teikė kaip papildomą administraciniam: DP seimo narys Vydas Gedvilas skunde akcentavo, kad reikia <...> *kuo mažiaus keisti apygardų ribas ir stengtis išlaikyti seniūnijų ribas*<...>. Tuo tarpu, TT frakcijos Seime nario Vytauto Kamblevičius nuomone, (palikus „*status quo*“ – Krokialaukio ir Ūdrijos rinkimų apylinkes (Alytaus r. sav.) palikus prie Prienų-Birštono – aut. past.) <...> *apygarda būtų tolygesnė (...), sulauktų visuomenės pritarimo, nes atitinka ir žmonių įpročius bei nusistovėjusias sąsajas* <...>.

Rinkimų organizavimo argumentai, nors nebuvo dažni (tik 15 atvejų), tačiau, tuomet, kai jie būdavo vartojami, dažniausiai tapdavo kertiniu argumentu. Rinkimų organizavimas skunduose galėjo reikšti įvairius logistinius procesus, susijusius su priešrinkimine agitacija, taip pat su pačias rinkimais. Pavyzdžiui, LVŽS frakcijos Seime nario Gintauto Kindurio argumentai buvo pastovumo, tačiau rinkimų organizavimo buvo svaresnis: <...> *2016 rinkimų apygardos ribos užtikrino šių rajonų gyventojams patogų bendravimą su vienmandatėje apygardoje išrinktu Seimo nariu. Seimo narys turėjo galimybę racionaliai suformuoti patarėjų veiklą, organizuoti gyventojų priėmimą bei spręsti gyventojams iškilusias problemas* <...>. Kauno pilietinės bendruomenės centras „Dainava“, administracinį argumentą papildė ir rinkimų organizavimo argumentu: <...> *Dainavos seniūnijos teritorijoje rinkėjus atstovautų net trijose skirtingose vienmandatėse apygardose išrinkti Seimo nariai, todėl visas viešas diskusijas, debatus būtumėme priversti rengti atskiruose renginiuose, kas padidintų tiek žmogiškųjų išteklių, tiek finansinių bei laiko sąnaudas* <...>. Kai kuriais atvejais, <...> *dabartinis suskirstymas sukels nepatogumų rinkėjams vykti į rinkimus, mažins jų aktyvumą (...)* didins rinkimų organizavimo išlaidas (transporto išlaidos ir t.t). (Kelmės rajono meras Vaclovas Andrulis). Panašus argumentas pateikiamas ir Liberalų Sąjūdžio skunde: <...> *apygarda (Dzūkijos – aut. past) tampa neracionaliai, nepatogiai ir klaidinančiai išdėstyta tiek kandidatams vykdant rinkiminę agitaciją, tiek rinkėjams* <...>. Tuo tarpu TT narys Telšių politikas Almantas Petkus, tarsi apibendrina, argumentuodamas, kad (skundo autoriaus siūlomi teritoriniai pokyčiai – aut. past.), <...> *užtikrintų sklandesnį rinkimų organizavimą ir atlieptų Šilalės rajono rinkėjų lūkesčius* <...>.

Istoriškumo bei etniškumo argumentai buvo minimi 51 VRK adresuotame skunde. Tai reiškia, kad teritorijos istorinis priklausomumas buvo itin svarbus. Dažniausiai, istoriškumo argumentas buvo sustiprinamas miestelio, miesto dalies, ar kažkurios teritorijos ypatingu statusu, išskirtinumu. Tuo argumentuojant buvo siūloma stengtis tokį statusą turinčios teritorijos pagrindu, ar kuo didesne jos dalimi formuoti rinkimų apygardą, ar rinkimų apygardos branduolį. Ypatingai daug nepasitenkinimo buvo sulaukta nusprendus dalį Vilniaus ir Kauno istorinio miesto centro prišlieti prie naujesnių miesto dalių: <...> *tiek (Kauno) centras, tiek Žaliakalnis yra seniausi savito identiteto Kauno miesto rajonai, turintys atskiras seniūnijas* <...> (LRLS narys Simonas Kairys) <...> *Senamiesčio apygardoje (Vilniaus m.) liksinčios apylinkės būtų tos, kurios yra glaudžiai susaistytos glaudžiais istoriniais ir kultūriniais ryšiais* <...> (TS–LKD frakcijos Seime narys Mykolas Majauskas). Tuo tarpu LSDP frakcijos Seime narys Domas Petrulis, skundą pagrindžia mažesnio miesto – Ramygalos teise į geresnį atstovavimą, grindžiant istoriškumu: <...> (Ramygala – aut. past.) *vienintelis Panevėžio rajone esantis miestas, etnografiškai ir istoriškai visada buvęs garsus valsčius* <...>. Tuo tarpu Gegužių bendruomenė (Šiaulių r. sav.) VRK skunde dėsto, kad Kelmės-Šiaulių rinkimų apygarda, į kurią patenka Gegužių miestelis, panaši į *džerimanderingo atvejį*, o tuo tarpu, pati <...> *rinkimų apygarda suformuota nesilaikant istoriškumo ir teritorinio atsovaujimumo*

užtikrinimo principų <...>. Bendruomenės atstovai pageidauja, kad jų apylinkė būtų prie Saulės arba Kuršėnų-Dainų rinkimų apygardos.

Pateiktų VRK skundų ištraukų pavyzdžiai rodo, kad dauguma atveju, kai buvo neigiamai vertinami rinkimų ribų pokyčiai, suinteresuotos pusės naudojo pagrindinius šešis argumentus. Tekstų kalba buvo dažnai persmelkta emocijomis, nors ir argumentuota. Verta pabrėžti, kad, kai skundo rengėjas būdavo kaimų, ar miestelių bendruomenės, kalba būdavo griežtesnė ir labiau kritiška. Panašu, kad tai susiję su atskirų teritorinių bendruomenių nuojauta ir baime, kad perbraižant apygardų ribas nukentės jų atstovavimas.

Dauguma skundų VRK negalėjo patenkinti, dėl rinkėjų kvotos dalies, įtvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatyme. Situacija, išties, panaši į „paklodės tampymą“. Teritoriniu pagrindu susiformavusio politinio identiteto ribos neatitiko rinkimų apygardų ribų. Kitaip tariant, tiek 2016 m., tiek 2020 m. Seimo rinkimų metu nebuvo įmanoma išvengti konflikto, nes sukūrus sąlygas geresniam vienu teritorijų rinkėjų atstovavimui, neišvengimai kitų į vieną apygardą sujungtų teritorijų rinkėjų – jis nukenčia. Tokiomis išvalgomis remiantis, galime teigti, kad dabartinė mišri paralelinė rinkimų sistema yra prieštaringa dėl to, kad ji negali užtikrinti visų Lietuvos rinkimų teisę turinčių piliečių proporcingo bei teritoriškai tolygesnio atstovavimo. Esant dabatinei Seimo rinkimų tvarkai, tai padaryti praktiškai nėra įmanoma, nes Seimo rinkimų įstatyme kodifikuoti įvairiapusiško lygiateisiškumo principai, kurių turi būti laikomasi, perbraižant atskirų rinkimų apygardų teritorijas, ne visada gali būti tinkamai pritaikomi ir įgyvendinami.

3.1.2 Reformos paveiktų seniūnijų darbuotojų interviu vertinimas

VRK skundų ir pasiūlymų analizei, buvo pasitelkti ir Lietuvos seniūnijų, kurių rinkimų ribos keitėsi per pastaruosius dvejus rinkimus, seniūnų ir kitų seniūnijos darbuotojų, apklausos empiriniu būdu surinkti duomenys. Duomenys buvo susisteminti ir suregistruoti į bendrą „Seniūnų apklausos registrą“ (žr. 1 priedą). Seniūnų ir seniūnijos darbuotojų apklausa buvo atlikta dėl kelių, tarpusavyje susijusių priežasčių. Visų pirma, šio darbo katalizatorius yra erdvė ir jos santykis su rinkėjų atstovavimu. Kitaip tariant, kaip erdvėje (o taipogi ir laike) skleidžiasi rinkėjų elgsena ryšium su vienos ir kitos teritorijos tipais. Kadangi tyrimo metu buvo išskirti trys rinkimų teritorijų tipai: kaimiškos, miestietiškos (vidutinių ir mažų miestų) ir didmiesčių, seniūnijų, kaip mažiausio vykdomosios valdžios vieneto vaidmuo ir refleksijos rinkėjų atžvilgiu, atliko itin svarbų vaidmenį kaimiškų ir miestietišκών rinkimų teritorijų rinkėjų atstovavimui suprasti mikro lygmeniu. Antra, šis supratimas, tarytum, turėjo antrinti arba prieštarauti VRK adresuotų skundų ir pasiūlymų turiniui, gauti analizės duomenys turi geriau padėti visapusiškai atskleisti problematikos mastą, papildant kokybinę šio darbo analizę gautomis išvalgomis. Šios analizės pagrindinė užduotis buvo išsiaiškinti, ar gyventojai ir vietos seniūnai jų interviu parodymais yra patenkinti esamu teritoriniu rinkiminiu priklausomumu, kokios to priežastys ir kaip seniūnų nuomone, būtų galima pagerinti rinkėjų atstovavimą, ypatingą dėmesį skiriant esamos rinkimų sistemos funkcionavimu ir galimomis alternatyvomis.

Apklausus seniūnus ir seniūnijų atstovus, buvo gauta atsakymų iš 18 seniūnijų seniūnų ir 3 seniūnijos darbuotojų. Dauguma atsakymų buvo gauti iš tų seniūnijų, kuriose per pastaruosius rinkimus vyko rinkimų teritorijų pokyčiai (t.y., seniūnijos buvo atskiriamos arba jungiamos prie „savų“ savivaldybių). Be to, didžioji dalis interviu atsakymų buvo gauti iš tų seniūnijų, kur jungimas buvo prie „svetimų“, ar „lygiagrečiai“ jungiamų teritorijų tipų. Gauti 4 seniūnų atsakymai, kai seniūnija buvo jungiama prie „savos“ savivaldybės, 4, kai jungiama buvo „lygiagrečiai“, 10 – kai buvo jungiama prie „svetimos“ savivaldybės teritorijos.

Beveik visais atvejais seniūnijų gyventojų ir pačių seniūnų pasitenkinimas esama seniūnijos rinkimų teritorijos padėtimi, kurioje ji yra (*status quo*), priklausė nuo to, ar ir savivaldybė, kurioje yra seniūnija, priklausė tai pačiai rinkimų apygardai. Iš visų respondentų atsakymų buvo gautas tik vienas atsakymas, kai vertinimas buvo „neutralus“, tuomet, kai seniūnija, buvo jungiama prie naujai formuojamos rinkimų apygardos „lygiaverčio“ jungimo principu. Šį atvejį galima priskirti prie tokių, kur buvo blogai interpretuota klausimo esmė. Vienas iš Šilalės r. sav. seniūnijos seniūnų, tiesiog pasiūlė kreiptis į seniūnus, kurių teritorijos buvo jungiamos prie „svetimų“ savivaldybių teritorijų. Minėto atvejo seniūnija nebuvo atskirta nuo savos savivaldybės – ji, kartu su didžiąją Šilalės r. sav. dalimi buvo „lygiagrečiu“ jungimu į vieną vienmandatę apygardą sujungta su Kalmės r. sav. Seniūnui klausimas pasirodė keistas, nes jo nuomone, <...> *Šilalės rinkėjai turėjo visas galimybes būti atstovaujami* <...>. Ir išties, Šilalės rajono savivaldybės gyventojai 2020 m. Seimo rinkimuose aktyviai balsavo už partijos „Laisvė ir teisingumas“ (PLT) atstovą Remigijų Žemaitaitį, kuris ir laimėjo mandatą Kelmės-Šilalės rinkimų apygardoje.

„Prijungtų savų“ teritorijų seniūnai teigė, kad toks VRK sprendimas buvo geras ir rinkėjai į tai sureagavo teigiamai arba neutraliai dėl to, kad seniūnijos gyventojus vienos iš Kauno r. sav. seniūnijų seniūno nuomone <...> *atstovauja Seime pažįstami Kauno rajone žmonės* <...>. Kitos seniūnijos (vienos iš Vilkaviškio r. sav. seniūnas teigė, kad <...> *rinkimų ribų pokyčiai nepadarė didelės įtakos rinkimams ir šoko gyventojams nebuvo* <...>. Vienos Vilkaviškio r. sav. seniūnas teigė, kad seniūnijos gyventojai <...> *džiaugiasi, kad gali balsuoti už savo rajono iškeltus kandidatus* <...>. Dar kitas (vienos iš Šiaulių r. sav.) seniūnas pakomentavo, kad prieš tai prie kitos savivaldybės teritorijos buvusi seniūnijos rinkimų apylinkė pagaliau yra prijungta prie savos teritorijos. Pasak jo, (VRK – aut. past.) <...> *atstatė seną tvarką, dėl to teigiamai vertina pokyčius, kurie vyko jo atstovaujamoje seniūnijoje* <...>. Visgi, pridūrė, kad <...> *blogai, kai kitų seniūnijų teritorijos atsiduria kito rajono ribose ir dėl to tenka apgailėstauti* <...>. Vienos iš Kauno r. sav. seniūnas išreiškė panašią mintį, pateikdamas konkretų pavyzdį kad <...> *kur kas blogiau, kai dalį mūsų rajono prijungė prie Šakių apygardos* <...>, Vienas iš Kauno r. seniūnijos seniūnų išreiškė, kad <...> *tie Seimo nariai kurie iškelti (...) šiuose kraštuose mažai pažįstami* <...>, suponuodamas mintį, kad jų politinis atstovavimas nebuvo užtikrintas. Bendrai, rinkimų sistema nėra vienas tokių teritorijų jungimo būdu jungtų seniūnijų darbuotojai ir seniūnų nesiskundė. Netgi priešingai, teigė, kad tokia rinkimų sistema vienos iš Skuodo r. sav. seniūno nuomone <...> *turi išlikti* <...>, o kito vienos iš Trakų r. sav. seniūno teigimu <...> *tiek vienas, tiek kitas pakeitimas atneštų neigiamų dalykų* <...>.

„Lygiagrečiai sujungtų“ rinkimų teritorijų atvejais, seniūnai neigiamai vertina jų seniūnijos padėtį, rinkimų teritorijų atžvilgiu. Be jau minėto vieno išskirtinio atvejo, kai į tai buvo pažvelgta neutraliai, seniūnai teigė, kad (VRK – aut past.) *sprendimas nepamatuotas* / (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė) <...> *teritorijos prijungimas yra blogas sprendimas* <...> (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė) / *Seniūnijos gyventojai neigiamai vertina rinkimų teritorijos keitimus* <...> (vienos iš Šilalės r. sav. seniūnų nuomonė). Visais atvejais buvo argumentuojama administraciniu ryšiu kaip pagrindiniu, jį papildant kitais argumentais, kuriuos jau aptarėme praeitame šio darbo skyriuje, pavyzdžiui: <...> *Geriausia buvo prieš 10 metų, kai (rinkimų ribos – aut past.) taip nesikaitaliojo.* (vienos iš Kazlų Rūdos sav. seniūnų nuomonė) / <...> *geriausias variantas – kai apygarda yra apskrities ribose. Jokių ryšių su Šilale seniūnija neturi. Tai nesuprantama, nei mes tos Šilalės pažįstam, nei ką* <...> (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė) / *rinkimai yra sudėtingi, nes (...) reikia dirbti per dvi savivaldybės* <...>. (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė) / *dabartinė sistema dar dėl to nėra gera, nes visi traukos centrai: prekybos centrai, prokuratūra ir policija yra Šiauliuose* <...> (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė) / <...> *svarbu kad nebūtų kaitaliojamos apygardos.* <...> / (vienos iš Šilalės r. sav. seniūnų nuomonė) *Neturim savo seimo nario. Šilalė*

nurungė. Žemaitaitis nors ir nėra blogai. Bet jis vis tiek Šilalės. (kandidatas – aut. past.) (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė).

Visi iš lygiagrečiai sujungtų teritorijų seniūnų, išreiškė mintį, kad reikalingi rinkimų sistemos pokyčiai. Pasitaikė tik viena proporcingei rinkimų tvarkai palanki nuomonė (vienos iš Šilalės r. sav. seniūno): <...> *manau, kad būtų galima nustatyti Seimo rinkimus tik daugiamandatėse apygardose.* Argumentuojant tuo, kad <...> *Jeigu neliktų vienmandačių seimo rinkimų, sumažėtų balsų papirkinėjimo atvejai, kurie ypač aktualūs kaimiškose vietovėse <...>.* Visais kitais atvejais, seniūnai buvo linkę pritarti rinkimų sistemos pokyčiams, rinkimų apygardas sudarant tikta vienmandačių rinkimų apygardų pagrindu, kitaip tariant, naikinant daugiamandatį rinkimų sistemos dėmenį: <...> *vienmandatė sistema senos demokratijos šalyse nereikalinga gal, bet mums reikalinga <...>* (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė)/ <...> *niekas nesikeis į gerą, tol, kol sistema nesikeis, nes kas nori būti neišrinktas ir bus išrinktas per sąrašus, kurie Seimo nariai yra nemirtingi <...>* (vienos iš Kazlų Rūdos r. sav. seniūnų nuomonė). Taigi, tai tik patvirtino mūsų visuomenėje vyraujantį „asmenybiniam“ balsavimui palankią požiūrį.

Visų „prijungtų svetimų“ seniūnijų seniūnai, seniūnijos priklausymą vienai, ar kitai rinkimų apygardai vienbalsiai vertino neigiamai. Pasak jų, rinkėjai taip pat tokį jungimą vertino nepalankiai dėl to, kad buvo apribotos jų atstovavimo galimybės: <...> *Alytaus rajone didesnę svorį turi TS–LKD partijos rėmėjai, o Varėnos rajone Liberalų sąjūdžio. Tad iš anksto buvo beveik aišku, kas bus nugalėtojas <...>* (vienos iš Alytaus r. sav. seniūnų nuomonė)/ *Dabar dalį Seimo narių išsirenka Prienai, išsirenka Varėna, o Alytaus rajonas lieka be vilties. Žmonės turėti savo kandidatą prarado viltį.* (vienos iš Alytaus r. sav. seniūnų nuomonė)/ <...> *gyventojai nepatenkinti, kadangi maža dalis Kelmės rajono atiteko Radviliškio rajonui, ir manome, kad Seimo narys išrinktas kitame rajone prastai atstovaus mūsų seniūniją <...>* (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė). Kai kuriais atvejais, seniūnai teigėdavo, kad <...> *reikia pagrįdinti rinktis iš visiškai mums nežinomų kandidatų, kai nežinoma jų veikla, jų gebėjimai ir įsitikinimai <...>* (vienos iš Jonavos r. sav. seniūnų nuomonė) dėl to kilo daug neaiškumų, painiavos, rinkėjai dėl tos priežasties neatėjo prie balsadėžių: <...> *visi pasipiktinę (...). Dalis rinkėjų iš viso nėjo balsuoti (...)* esam niekam ir nereikalingi. (vienos iš Šilalės r. sav. seniūnų nuomonė)/ *Juntamas nusivylimas, nes (...) Palangos apygardai Klaipėdos rajono dalies problemos svetimos, žmonės pasyvūs dar labiau.* (vienos iš Klaipėdos r. sav. seniūnų nuomonė)/ <...> *pokyčiai neigiamai paveikė rinkimų rezultatus.* (vienos iš Jonavos r. sav. seniūnų nuomonė)/ *Pokytis lėmė mažesnę balsavimą, nes kandidatas nėra vietinių žmonių žinomas, bet būna, partija „patempia“ aktyviu agitavimu, kai kandidatas nėra vietinių žinomas <...>* (vienos iš Alytaus r. sav. seniūnų nuomonė).

Buvo ne tik atstovavimo, bet ir kitų pateiktų argumentų, pavyzdžiui, santykinai daug seniūnų teigė, kad keičiant rinkimų apygardų ribas, nukenčia rinkimų organizavimo procesas seniūnijų teritorijose: *Keli kandidatai nors atvyko(...), kitus matėme tik paveikslėliuose <...>* (vienos iš Jonavos r. sav. seniūnų nuomonė)/ *kas dirba komisijose važiuodavo į Alytų, dabar reikia i Marijampolę važiuoti <...>* (vienos iš Alytaus r. sav. seniūnų nuomonė)/ *Sudėtingesnis rinkimų komisijų darbas <...>* (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė). Pastovumo išlaikymo argumentas buvo taip pat dažnas ir konkrečiais atvejais jis buvo siejamas su rinkėjų atstovavimu: *Žmonės greitai pripranta prie situacijos, susigyvena, bet, mano nuomone, apygarda turėtų būt ne taip kaitaliojama dažnai <...>* (vienos iš Klaipėdos r. sav. seniūnų nuomonė).

Seniūnai itin dažnai pabrėždavo, kad kaimuose <...> *politinis raštingumas paprastų piliečių dar žemas ir suvokti atstovaujamas ribas gali ne kiekvienas <...>* (vienos iš Klaipėdos r. sav. seniūnų nuomonė), dėl to, pasak jų, itin svarbus asmenybių žinojimas. Tai siejasi ir su tuo faktu, kad didžioji dalis seniūnų pabrėžė, kad nereikia keisti rinkimų sistemos, arba palikti tik mažoritarinį rinkimų dalį,

kuomet Seimo nariai būtų renkami tik vienmandatėse rinkimų apygardose: *Teritorijos priskyrimas iki cirkų daėjo. (...) Mūsų yra kaimiškos problemos, Ar mes rūpim miestui? Žmonėms aktualiau vienmandatės rinkimų apygardos. Žmonės (...) net nežiūri į partijas, į asmenybes žiūri* (vienos iš Ignalinos r. sav. seniūnų nuomonė)/ *Dauguma gyventojų pasisako už vienmandates rinkimų apygardas, nes „daugiamandatininkai“ dažnai tampa etatiniais Seimo nariais <...>* (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė)/ *Per vienmandates apygardas į Seimą būtų išrinkta daugiau asmenybių, o ne vidutiniokų <...>* (vienos iš Kelmės r. sav. seniūnų nuomonė)/ *<...>Daugiamandatė blogai, kiekvienas traukai į save, korupcija didėja<...>*. (vienos iš Skuodo r. sav. seniūnų nuomonė).

Apibendrinus seniūnų apklausos rezultatus, galima teigti, kad išryškėjo tam tikros neigiamos tendencijos, kurias skatina rinkimų ribų pokyčiai Lietuvos regionuose. Pastebime, kad visų pirma, dėl itin aktualaus asmenybinio balsavimo, pirmiausia kaimiškų vietovių rinkėjams, būna ganėtina sunku persiorientuoti, tuomet, kai jų seniūnija atsiduria kitoje rinkimų apygardoje. Dažniausiai tokiose seniūnijose įtikinti rinkėją ateiti prie balsadėžių, yra didelis, daug agitacinių pastangų reikalaujantis darbas. Apskritai, regime gan didelį nepasitenkinimą ir visi argumentai, išskyrus istorinį/etnografinį, kurie buvo adresuoti VRK, išsakyti seniūnų jų apklausos metu.

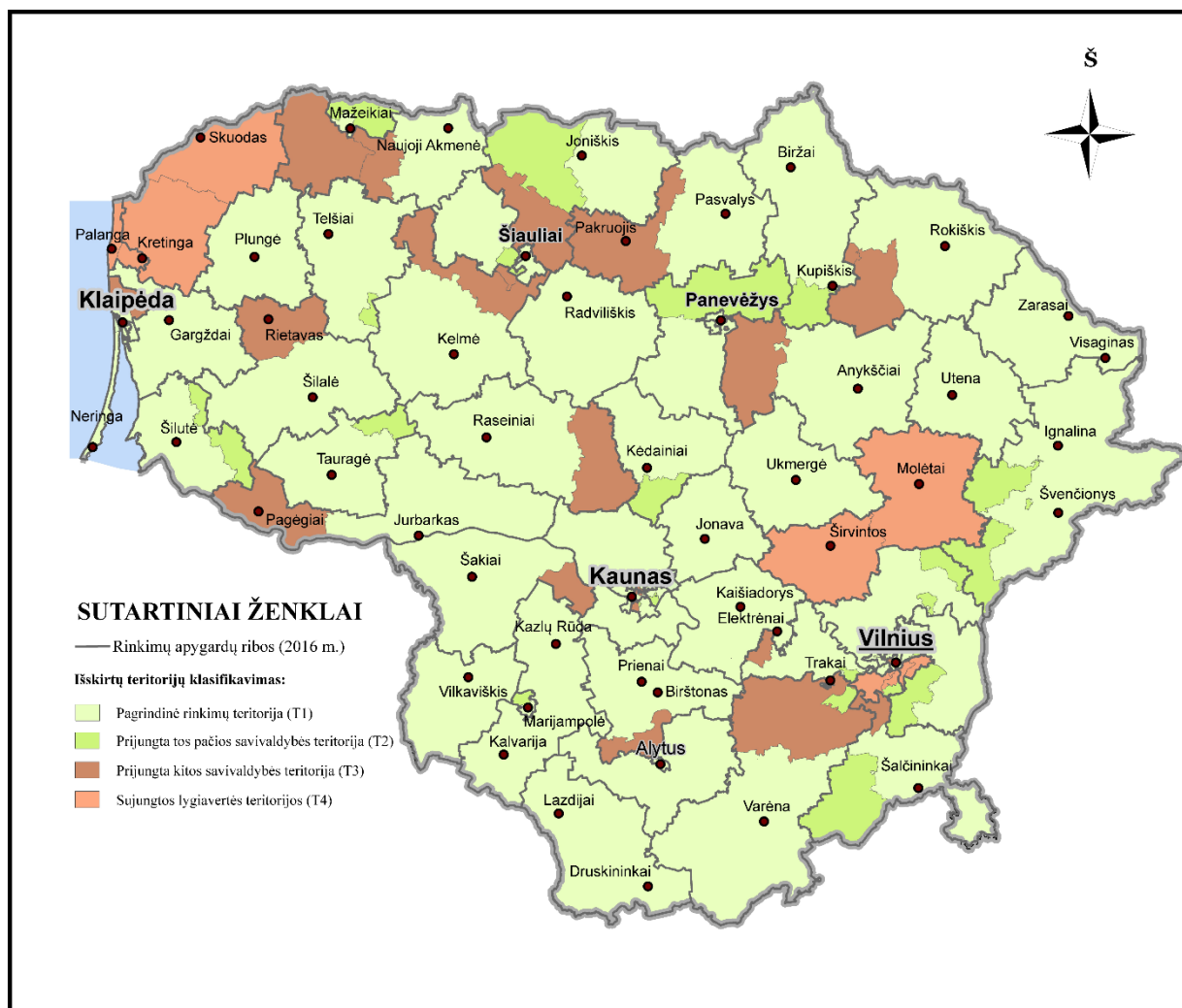
Kita vertus, „prijungtų savų“ teritorijų seniūnijų gyventojai nebuvo priešingai nusiteikę ir džiaugėsi, kad gali būti geriau atstovaujami. Neatmetama galimybė, kad pasyvūs, į klausimus neatsakę, respondentai, nebuvo per daug susirūpinę rinkimų apygardų kaita, ši problema nebuvo jiems aktuali. Dėl to gali susidaryti klaidingas vaizdas, kad visų „prijungtų svetimų“ ir „lygiagrečiai jungiamų“ rinkimų teritorijų rinkėjai, pasak seniūnų, jaučiasi neatstovaujami. Visgi, galimos ir kitos aplinkybės. Iš gautų respondentų atsakymų, viso buvo gauta 10 neigiamų atsakymų atsisakant duoti interviu, motyvuojant laiko stoka, arba tiesiog be nurodytos priežasties.. Kitais atvejais, respondentams problema galėjo būti aktuali, tačiau jie atsisakė dalyvauti dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, be jau minėtos laiko stokos, galima numanyti tokius, kaip konfidencialumo (nenorint, kad jų nuomonė būtų viešai žinoma dėl įvairių sumetimų, įtraukiant ir politinius), nepasitikėjimo, ar dėl kitų sumetimų.

Pastebima, kai paklausus seniūnų dėl, jų manymu, galimos tinkamiausios rinkimų sistemos, kuri rinkėjų nepasitenkinimą vienaip ar kitaip sumažintų, taip pat įsigilinus į gyventojų asmenybinio balsavimo ypatumus kaimiškose rinkimų teritorijose, matome, kad didžioji dalis respondentų, arba nesutinka, kad rinkimų sistema keistųsi, arba siūlo palikti tik daugumos (mažoritarinę) Seimo rinkimų dalį. Jaučiama didelė priešprieša *nepajudinamiems* Seimo nariams, kurie išrinkti daugiamandatėse rinkimų apygardose. Tokios situacijos išdava gan paradoksali, nes matome, kad būtent vienmنداčių apygardų ribų nuolatinė kaita ir lemia tiek respondentų, tiek seniūnijų gyventojų nepasitenkinimą, mažina jų geresnio atstovavimo galimybes. Respondentų nuomone, vietos atstovavimas yra kertinis aspektas, kad rinkėjai ateitų prie balsadėžių, tačiau dabartinė mišri paralelinė rinkimų sistema nėra pajėgi vietos atstovavimą užtikrinti. Sekantis paradoksas išplaukia iš pastarojo argumento – rinkimų sistema, kuri buvo sukurta, kad sušvelnintų proporcinę rinkimų dalį ir kad rinkėjai turėtų vietos atstovavimo galimybę, Lietuvos kontekste nėra pajėgi užtikrinti savo prigimtinių privalumų.

3.2 2016 m. Seimo rinkimų teritoriniai pokyčiai vienmandatėse apygardose ir jų įtaka rinkėjų elgsenai.

2016 metais Seimo rinkimų ribų kaita buvo pati didžiausia Lietuvoje per 24 nepriklausomybės atgavimo metus. Per šį laikotarpį daugelyje vienmنداčių apygardų jau spėjus susiformuoti savitai politinei tradicijai, kai kurios Lietuvos teritorijos staiga atsidūrė kitoje rinkimų apygardoje, kur buvo mažiau pažįstami keliama kandidatai, politinės jėgos, kurios, galbūt ne visais atvejais aktyviai

agituodavo vienoje, ar kitoje rinkimų teritorijoje. Toks drastiškas rinkimų ribų pakeitimas pakeitė elektorato ne tik geografinę rinkimų padėtį, bet ir lėmė didelių pokyčių, kurie siejasi apskritai su jų atstovavimu ir pasitenkinimu esama rinkimų sistema.

3 pav. Rinkiminių teritorijų klasifikavimas pagal įvykusius jų ribų pokyčius 2012-2016 m.

2015 m. Seimo rinkimų apygardų ribų reformos metu, dauguma rinkimų apygardų neišvengė jų teritorijų perbraižymų, modifikacijų, ar kai kurias atvejais panaikinimų. Santykinai daugiausia, dažniausiai, negatyviai vertinamų apygardų ribų pokyčių, kuomet atsirado nemažai prie kitų savivaldybių prijungtų teritorijų, arba į vieną apygardą sujungtų skirtingų dvejų panašaus svorio teritorinių vienetų, kaimiškų apygardų atveju, telkiasi Šiaurės Lietuvoje, Žemaitijoje ir Mažojoje Lietuvoje (žr. 3 pav.). Tuo tarpu daugiausia, galimai teigiamų, pokyčių, kai prie savivaldybių prijungtos tos pačios savivaldybės teritorijos – fiksuota Rytų Lietuvoje. Mažiausiai pokyčių paliesta Suvalkija. Tokių pokyčių priežastys yra demografinės. Apskritai mažėjantis gyventojų skaičius Lietuvoje ir tik žiedinėse didžiųjų miestų savivaldybėse – jo augimas, lėmė tai, kad apygardų ribos ir turėjo būti perbraižomos. Juk pakeitus vienos apygardos ribas – keičiasi ir šalia esančių ribos, tai galima pavadinti „domino efektu“, kai dinamiškai kintanti Lietuvos demografinė situacija neleidžia išlaikyti Seimo rinkimų įstatyme reglamentuotas rinkėjų proporcijas apygardose.

Minimas „domino efektas“ lėmė didelius erdvinius – geografinius poslinkius, kurie atsispindi visoje Lietuvos teritorijoje. Mažėjant Lietuvos miestietišku ir kaimiškų teritorijų gyventojų skaičiui,

rinkimų apygardų ribos kaimiškuose regionuose plėtėsi, apimdamos vis didesnes teritorijas, tai lėmė, kad kai kuriais atvejais jau nebeužtekdavo net dviejų savivaldybių teritorijų rinkėjų skaičiaus kvotai atitikti. Šis efektas taip pat ypatingai neigiamai palietė sovietmečiu dirbtinai skatinamus industrializuotus regioninius centrus, tokius kaip Šiauliai, Alytus, Panevėžį. Siekiant išlaikyti rinkėjų skaičiumi panašaus dydžio apygardas (leistinas nuokrypis nuo vidutinio rinkėjų skaičiaus apygardose – 10 proc.), demografiškai ištuštėjusiuose regionuose nelikdavo kitos išeities, tik kaip apskritai mažinti rinkimų apygardų skaičių juose.

Rinkimų apygardų skaičiaus mažėjimo nepavyko išvengti ir kai kuriems Lietuvos didmiesčiams: Kaunui ir Šiauliams. Šiame kontekste reikėtų paminėti nebent Vilniaus miestą, kaip išskirtinį atvejį. Vilnius, atvirksčiai, nei kai kurie kiti miestai, dėl palyginti stabilios, vidinės migracijos nulemtos, demografinės situacijos, net padidino rinkimų apygardų skaičių.

3.2.1 Vienmandačių rinkimų apygardų ribų pokyčiai ir jų įtaka rinkėjų elgsenai 2016 m. Seimo rinkimų 1-ojo turo duomenimis

2016 m. Seimo rinkimų 1-ojo turo nugalėtojo preferencijų ryšyje su „pagrindine“ (T1) savivaldybės ir prijungtomis teritorijomis pastebimos kelios tendencijos. Apdorojant rezultatus buvo nustatyta, kad „pagrindinės“ dalies ir „savos“ prijungtos teritorijos (T2) rinkėjų balsavimas 1-ajame ture už 1 vietos nugalėtoją buvo labai panašus. Taip pat gautos reikšmės tarp skirtingų teritorijos tipų (miestiškų, kaimiškų, priemiesčių) taip pat ženkliai nesiskyrė. Gautos koreliacijos reikšmės visose tokiu jungimo tipu prijungtos teritorijose buvo labai aukštos (kaimiškose teritorijose $r = 0.794$, miestietiškosiose $r = 0.806$, didmiesčių $r = 0,810$) (žr. 2 lentelę).

Balsavimo panašumu (preferencijų ir aktyvumo) pasižymėjo dauguma prie „savų“ teritorijų jungiamų įvairaus tipo rinkimų teritorijų (žr. 2 lentelę.). Būta ir nemažai tokių atveju, kai prijungtos „savos“ teritorijos rinkėjai už laimėtoją balsuodavo netgi aktyviau, nei „pagrindinės“ apygardos dalies (Žemaičių Naumiesčio, Pelėdnagių, Sužionių kaimiškos rinkimų teritorijos). Balsavimo preferencijų ryšį su „sava“ jungiama teritorija už pirmos vietos kandidatą pirmajame rinkimų ture galima paaiškinti daugiau nei pusėje prijungtų teritorijų. Likusių mažesniosios dalies prie savo savivaldybės prijungtų teritorijų politinių preferencijų ryškesnių skirtumų jau negalima paaiškinti administracinio integralumo priežastiniu ryšiu.

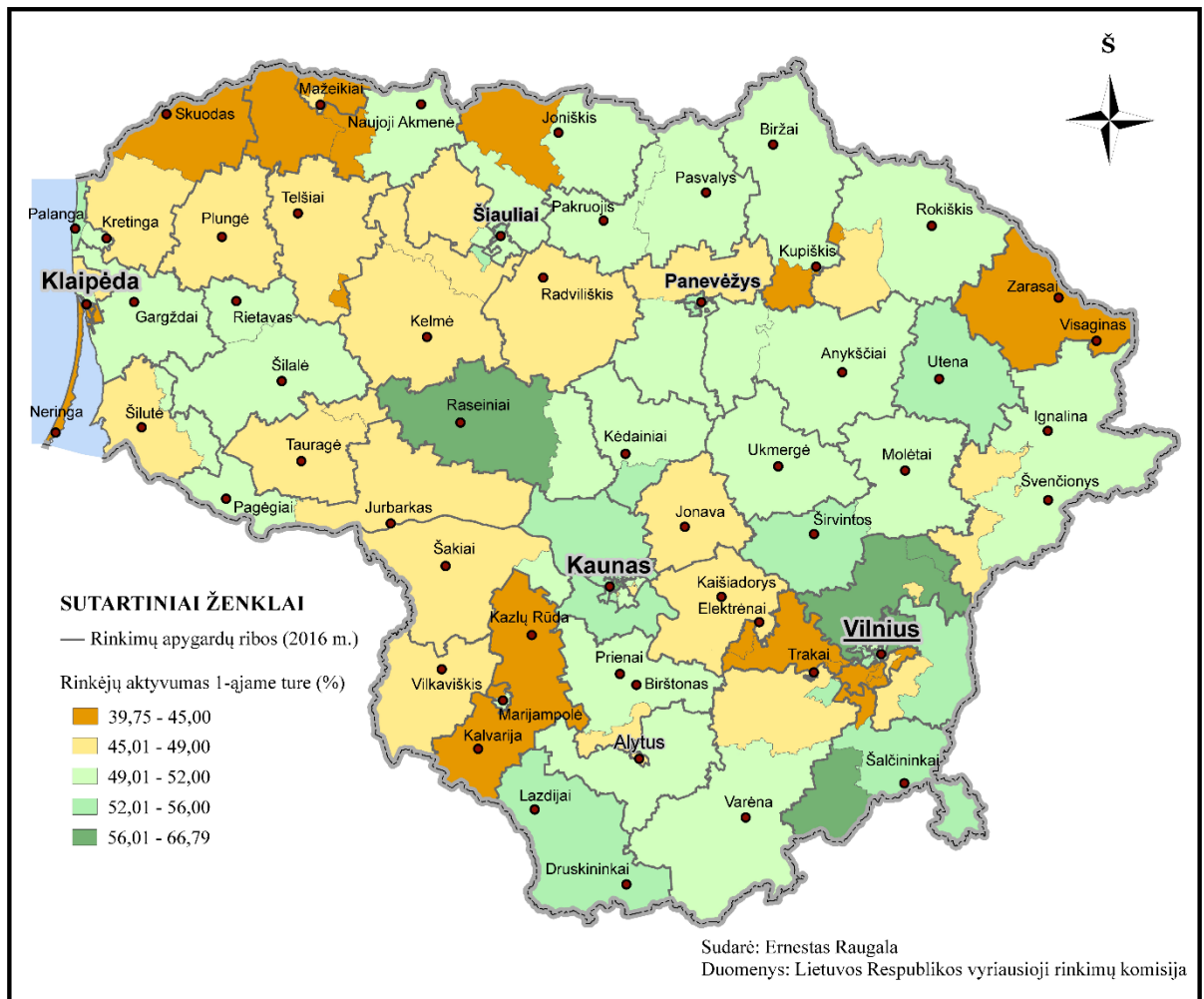
Dažniausias rinkimų preferencijų neatitikimas būdavo pastebimas tose savivaldybėse, kurios pasižymi netolygia etnine sudėtimi. Pavyzdžiui, toje pačioje savivaldybėje esančios Medininkų ir Rudaminos rinkimų teritorijų balsavimo preferencijų skyrėsi būtent dėl etniškumo dėmens. Medininkų rinkimų teritorija pasižymi dideliu, dominuojančiu lenkų tautybės rinkėjų dalimi, to išdavoje šioje rinkimų teritorijoje už laimėjusį LRA–KŠS kandidatą Česlav Olševski 44 proc. balsavimo teisę turinčių rinkėjų. Tuo tarpu Rudaminos rinkimų teritorijoje už minėtą kandidatą balsavo 29,8 proc. rinkėjų. Vilniaus rajono savivaldybei priklausančioje greta Vilniaus miesto esančioje Rudaminos teritorijoje dėl suburbanizacijos itin sparčiai keitėsi gyventojų sudėtis. Vis didesnė dalis rinkėjų sudaro lietuvių tautybės gyventojų (Savickaitė ir kt., 2013). Gyventojų etninės–tautinės sudėties netolygumai turi itin didelės įtakos rinkėjų preferencijų kaitai. Nepriklausomai nuo teritorijos tipo, kaimiškų, ar miestietiškių, panašiai tautiniu–etniniu argumentu paremtą preferencijų dichotomiją galime paaiškinti ir Šventininkų, Švenčionėlių-Pabradės, teritorijų jungimą prie „savų“ teritorijų. Nors šie jungimai užtikrina savivaldybės integralumą, tačiau tos pačios savivaldybės (pvz., Švenčionių r. sav.) skirtingų dalių gyventojų rinkiminės elgsenos ir politinių preferencijų skirtumai išlieka gana ryškūs.

2 lentelė. 2016 m. Seimo rinkimų perfermuotų rinkimų ribų ir skirtingų rinkimų teritorijų preferncijų ir aktyvumo koreliaciniai ryšiai

Teritorija	Paramatras	Kaimiškos teritorijos	Miestų teritorijos	Dismiesčių teritorijos
1 turas laimėjo				
Prijungta sava	<i>r</i>	0,794	0,806	0,810
	<i>N</i>	12	27	16
	<i>p</i>	0,01	<0,01	<0,01
Prijungta svetima	<i>r</i>	0,471	0,324	0,763
	<i>N</i>	14	38	10
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	0,02
1 turas, 2 vieta				
Prijungta sava	<i>r</i>	0,430	0,433	0,527
	<i>N</i>	12	27	10
	<i>p</i>	0,01	<0,01	0,02
Prijungta svetima	<i>r</i>	-0,708	-0,337	0,557
	<i>N</i>	14	38	10
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	<0,01
2 turas laimėjo				
Prijungta sava	<i>r</i>	0,724	0,270	0,405
	<i>N</i>	10	24	13
	<i>p</i>	0,02	0,15*	0,01
Prijungta svetima	<i>r</i>	0,610	0,556	0,829
	<i>N</i>	14	38	10
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	0,02
1 turas aktyvumas				
Prijungta sava	<i>r</i>	0,619	0,200	0,327
	<i>N</i>	12	27	16
	<i>p</i>	0,01	<0,01	<0,01
Prijungta svetima	<i>r</i>	0,269	-0,122	0,528
	<i>N</i>	14	38	10
	<i>p</i>	<0,01	0,46*	0,02
2 turas, aktyvumas				
Prijungta sava	<i>r</i>	0,150	0,000	0,209
	<i>N</i>	10	24	13
	<i>p</i>	0,02	0,04	0,01
Prijungta svetima	<i>r</i>	0,476	0,118	0,66
	<i>N</i>	14	38	10
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	0,02

* $p < 0,05$ reikšmė laikoma statistškai reikšminga
r=koreliacijos reikšmė; *N*=imties dydis; *p*=patikimumo lygmuo.

Vertinant balsavimo už pirmos vietos kandidatą santykinį skirtumą tarp pagrindinių ir „savų“ (T2) prijungtų teritorijų, pastebima, kad dažnai jis buvo šiek tiek mažesnis prijungtose teritorijose. Vidutinių ir mažų miestų kategorijoje, rinkėjų parama pirmos vietos kandidatui buvo 3,7 procentinio punkto, kaimiškose teritorijose – 2,4 procentinio punkto mažesnis, nepaisant to fakto, kad teritorijos buvo prijungtos prie „savo“ teritorijos. Didmiesčiuose balsavimo preferencijos už pirmos vietos kandidatą visiškai nesiskyrė nuo „pagrindinės“ teritorijos (gauta reikšmė – 0) Tuo tarpu rinkėjų aktyvumas miestietiškos prijungtose teritorijose buvo 5,2 punkto mažesnis, kaimiškose prijungtose savose „teritorijose“ aktyvumas buvo netgi didesnis 2 procentiniais punktais. Didmiesčiuose aktyvumas prijungtose savose „teritorijose“ buvo 2 procentiniais punktais didesnis. Galime daryti prielaidą, kad nors ir šių prijungtų teritorijų balsavimas buvo teigiamai priklausomas, tačiau gautos reikšmės nurodo aktyvumo ženklius skirtumus tarp skirtingų teritorijų tipų. (žr. 4 pav.)

4 pav. Rinkėjų aktyvumas (proc. nuo visų rinkėjų) 2016 m. Seimo rinkimų 1-ajame ture vienmandatėse rinkimų apygardose.

Kaimiškose teritorijose, kur ypatingai svarbus asmenybinis balsavimas, jungimas prie „savos“ savivaldybės teritorijos lėmė teigiamus atstovavimo poslinkius, žmonės netgi entuziastingiau rinkosi eiti prie balsadėžių, nei "pagrindinėje" rinkimų dalyje buvusios kaimiškos rinkimų teritorijos. Didmiesčiuose matome nežymiai mažesnę aktyvumą, kurio skirtumas nėra toks didelis, kad galėtume daryti konkrečias prielaidas.

Didžiausias skirtumas tokio teritorijų jungimo pastebimas vidutinių ir mažų miestų kategorijoje. Bendrai tariant, miestietišku „pagrindinių“ teritorijų rinkėjai, kuriuose jau nusistovėjusios balsavimo tradicijos, aktyviau ir entuziastingiau palaikė pirmo turo laimėtoją. Šis faktas suponuoja galimas trintis ir konkurenciją Lietuvos miestietiškos teritorijose, nepriklausomai nuo to fakto, kad šios teritorijos buvo jungiamos prie „savų“ savivaldybių teritorijų.

Prie „pagrindinės“ teritorijos prijungtose „svetimose“ teritorijose (T3) gauta koreliacijos reikšmė vidutinių ir mažų miestų teritorijose ($r = 0.324$) ir kaimiškose ($r=0,471$) nurodo žemą ir atitinkamai vidutinį balsavimo ryšį tarp „pagrindinių“ ir prijungtų „svetimų“ teritorijų. Tai reiškia, kad prijungtos teritorijos rinkėjų balsavimas miestietiškos rinkimų teritorijose nepriklausė nuo to kaip balsuoja „pagrindinių“ teritorijų rinkėjai, tačiau tai taip pat nereiškė, kad buvo balsuota priešingai ar ypatingai kitaip visose teritorijose. Situacija pirmiausia priklausė nuo atskiroms apygardoms būdingo konteksto. Tuo tarpu, prijungtų „svetimų“ kaimiškų teritorijų rinkėjai balsavo

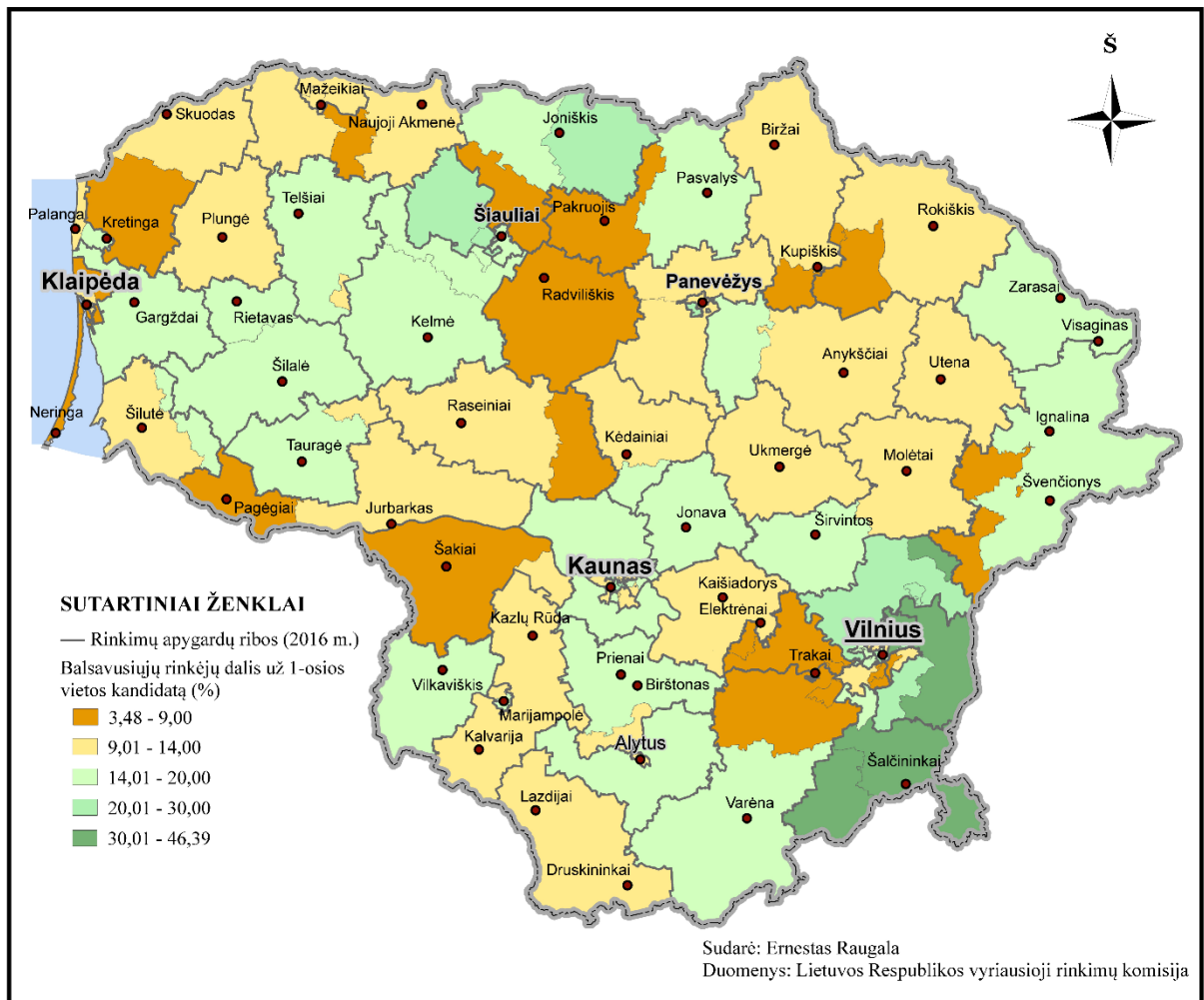
gan panašiai, kaip ir „pagrindinių“ kaimiškų teritorijų rinkėjai, tačiau tas ryšys nėra toks stiprus, kaip prieš tai minėtų prijungtų „savų“ teritorijų atveju, išlaikoma preferencijų panašumą kaimiškose teritorijose galime vertinti stiprių vertybinių (preferencijas centro – kairės partijoms, ypačingai LVŽS) arba asmenybinių balsavimu.

Rietavo teritorija prijungta prie Šilalės išsiskyrė tuo, kad rinkėjų preferencijos šiose apygardos dalyse buvo panašios. Ir Šilalėje, ir Rietave rinkėjų preferencijos buvo panašios ne tik 1 vietą užėmusiam, bet ir 2 vietą užėmusiam kandidatui. Šiose teritorijose gana panašią paramą gavo pirmą vietą užėmęs TT atstovas Remigijus Žemaitaitis ir antroje likęs Stasys Šedbaras. Panašu, kad R. Žemaitaičio asmenybė ir žinomumas lėmė lemiamą vaidmenį kaimiškų (nors ir skirtingų savivaldybių) teritorijų žmonių preferencijoms. Panašiomis preferencijomis taip pat išsiskyrė miestietiškos Vieksnių (prijungta prie Akmenės), bei kaimiškų Kietaviškių (prijungtų prie Trakų-Vievio), Kurtuvėnų (prijungta prie Kelmės) teritorijų rinkėjai. Šiose iš skirtingų savivaldybių dalių naujai suformuotose apygardose sąlygų įtampoms galimai nebuvo.

Vienais atvejais, reikėtų manyti, kad tai lėmė geografinės priežastys. Pavyzdžiui, Kietaviškės, nors ir būdamos Elektrėnų savivaldybėje, yra gan gerai pasiekiamos iš Trakų ir atvirkščiai. Trakai, kaip kurortinis miestas, tikėtina, sukuria savo „įtakos zoną“. Kietaviškių gyventojai į Trakus važinėja darbo reikalais, naudojami Trakų socialinėmis ir laisvalaikio paslaugoms. Vieksnių ir Kurtuvėnų atveju, reikia pabrėžti, nors ir sutapo palaikymas pirmą vietą užėmusiam kandidatui, tačiau išsiskyrė antros vietos kandidatas. Tai reiškia, kad prijungtos „svetimos“ teritorijos, turi kitas alternatyvas ir žymios dalies gyventojų preferencijos skiriasi. Didmiesčių teritorijose gauta reikšmė ($r=0,763$) beveik sutapo su prijungtų „savų“ teritorijų reikšme. Atrodo, kad didmiesčiuose teritorijų skaldymas ir jungimas nedarė neigiamos įtakos rinkėjų rinkiminės elgsenos bei atstovavimo pokyčiams.

Tuo tarpu, didžiausias nuokrypis nuo „pagrindinės“ balsavimo teritorijos 1-ajame ture už 1-os vietos laimėtoją matomas kaimiškoje ir priemiestinėje Ginkūnų rinkimų teritorijoje. Nuo „pagrindinės“ Jonišio rinkimų teritorijos, kurioje didžiausio palaikymo susilaukė liberalas Vitalijus Gailius (25,5 proc. nuo visų registruotų rinkėjų), Ginkūnų rinkimų teritorijos rinkėjų preferencijos šiam politikui buvo mažesnės net 18,3 procentinių punktų, arba kitaip tariant, kiek daugiau nei 3 kartus. Ginkūnų rinkimų teritorija prieš 2016 m. rinkimų ribų pertvarką buvo Šiaulių kaimiškosios rinkimų apygardos dalimi. Sparčiai mažėjantis gyventojų skaičius Šiaulių rajono savivaldybėje lėmė šios apygardos padalijimą. Jonišio rajone esantis populiarus kandidatas rinkėjams šioje rinkimų teritorijoje nebuvo gerai pažįstamas. Visiems gerai žinoma, kad liberalios jėgos paprastai nepasižymi dideliu palaikymu Lietuvos kaimiškose vietovėse, tačiau šiuo atveju Joniškyje lemiamos įtakos turėjo iš šio krašto kilusio politiko populiarumas, kuris Ginkūnų teritorijos rinkėjams jau nebuvo aktualus, nes šioje Šiaulių r. sav. dalyje dėl panašių priežasčių itin populiarūs LVŽS ir jos lyderiai.

Didelis balsavimo nuokrypis gavosi dėl asmenybinio balsavimo (kuris šiuo atveju pasitaikė esąs liberalas) ir tradiciškai regione palaikomų centro-kairiųjų partijų sąryšio. Šios akumuliacinės priežastys būtent ir lėmė didelį preferencijų divergenciją šioje teritorijoje. Gan dideli balsavimo preferencijų nuokrypiai taip pat matomi prijungtose „svetimose“ Rietavo, Pagirių, Pakruojo, Pagėgių rinkimų teritorijose. Pastarose teritorijose iki rinkimų ribų pakeitimų egzistavo savitas, kitokiomis (nei tose teritorijose, pie kurių jos buvo prijungtos) politinėmis preferencijomis pagrįstas balsavimas.

5 pav. Rinkėjų, balsavusių už 1 vietą užėmusį kandidatą, dalis (proc. nuo visų rinkėjų) 2016 m. Seimo rinkimų 1-ajame ture vienmandatėse rinkimų apygardose.

Pasitaiko ir atvejų, kai prijungtose „svetimose“ teritorijose populiariausias kandidatas net neturėdavo galimybės patekti į antrąjį turą. Atitinkamai prijungtų „svetimų“ miestietiškų ir kaimiškų rinkimų teritorijų rinkėjai 6,6 ir 5,3 procentinio punkto mažiau buvo linkę palaikyti pirmos vietos kandidatą: t.y net trečdaliu mažiau nei „pagrindinės“ teritorijos rinkėjai bei jų aktyvumas pirmajame rinkimų ture buvo atitinkamai 5,9 ir 3 procentiniais punktais mažesnis. Didmiesčiuose pirmos vietos kandidato palaikymas ir balsavimo aktyvumas praktiškai nesiskyrė nuo „pagrindinės“ teritorijos (abejais pasirinktais kriterijais gautas nuokrypis – 0,5 proc. punkto) . Tačiau šiuo atveju svarbu tai, kad didmiesčiuose atskaitos tašku nustatant ar prijungtos teritorijos yra „savos“, ar „svetimos“ yra ne savivaldybės, o tik seniūnijos. Be to, teritorijos kompaktiškos ir tankiai apgyvendintos, tad apygardų ribų keitimas rinkėjams mažiau aktualus, nei kaimiškose vietovėse. Todėl rinkiminei elgsenai šie pakeitimai didmiesčiuose įtakos turi nedaug.

Pastebėti politinių preferencijų ir rinkiminio aktyvumo nuokrypiai leidžia manyti, kad prijungtose „svetimose“ teritorijose, ypač vidutinių ir mažų miestų kategorijoje, rinkėjai pasirinko nedalyvavimą, nes jie neturėjo galimybės balsuoti už jų interesus atstovaujantį politiką. Nusivylę rinkėjai, nepaisant to fakto, kad galėjo balsuoti už kitą, tos pačios partijos kandidatą, pasirinko nedalyvauti rinkimuose. Galime manyti, kad rinkėjams, ypač vidutinių ir mažų miestų kategorijos teritorijose yra ganėtinai sudėtinga persiorientuoti, rinkėjai prisiriša prie kandidatų – tai

itin aktualu šios kategorijos miestuose santykinai populiareesnės TS–LKD rinkėjams, tuo tarpu didmiesčiuose ir mažesniu mastu kaimuose, teritorijose rinkėjai randa alternatyvą, greičiausiai pasirinkdami balsuoti už kitą tai pačiai partijai priklausančią kandidatą arba kitą, bet panašaus tipo partiją. Didmiesčius skaldančiose vienmandatėse apygardose rinkėjams visuomet išlieka gana platus pasirinkimas, o kandidatų asmeniniai bruožai yra mažiau svarbūs (t.y., pirmiausia svarbu kokiam partijai atstovauja kandidatas), tad pasirinkti visuomet yra iš ko. O kaimiškų vietovių rinkėjams dažniau imponuoja centro-kairės partijų kandidatai, o jų rinkėjai yra mažiau prisirišę prie konkrečios politinės jėgos. Be to, kaimo žmonės paprastai yra vyresnio amžiaus, todėl tradiciškai labiau pareigingi ir visuomet stengiasi balsuoti rinkimuose (Ramonaitė, 2017).

Agreguotų duomenų pagrindu galima teigti, kad trijose apygardose, kurios buvo sudarytos sujungiant dvi rinkėjų skaičiumi panašaus dydžio savivaldybes (Molėtų–Širvintų), jų dalis (Kretingos-Palangos) ar seniūnijas (Naujosios Vilnios), panašiai kaip ir prijungtų „svetimų“ teritorijų atvejais, išryškėjo šių skirtingų apygardos dalių gyventojų politinių preferencijų skirtumai. Visose 3 apygardose, kur buvo atliktas toks jungimas (T4) matome, kad balsavusių už 1-os vietos kandidatą balsų dalis nuo visų rinkėjų skirtingose dalyse skiriasi nuo 1 procentinio punkto iki 11 procentinių punktų. Kai kuriais atvejais, pavyzdžiui, Kretingos-Palangos rinkimų apygardoje atskirų jų dalių (pagal vyraujančią gyvenvietės tipą) teritorijose regimos panašios balsavimo preferencijos. Šioje rinkimų apygardoje Kretingos priemiesčio rinkimų teritorija balsavo daug panašiau su Palangos miestu (nuokrypis – 1 procentinis punktas), nei lyginant su greta esančia Kretinga (daugiau nei 3 procentiniai punktai). Vėlgi, tai galėtume pagrįsti Palangos, kaip traukos centru su ryškiu socialiniu-ekonominiu poveikiu, darančiu įtaką su ja besiribojančioms savivaldybėms bei tikėtinu gyventojų panašumu (santykinai daugiau nuosavą verslą turinčių asmenų, aukštesnės pajamos ir pan.). Tačiau visumoje skirtumai nėra dideli.

Gana ryškūs rinkėjų politinių preferencijų skirtumai stebimi ir Naujosios Vilnios rinkimų apygardą sudarančiose Naujosios Vilnios bei Rasų seniūnijose. Naujosios Vilnios ir Rasų rinkimų teritorijų (nuokrypis už pirmos vietos kandidatą – 1,8 procentinio punkto). Vėlgi, to priežastis reikėtų grįsti tautiniu-etniniu pagrindu. Savivaldybių ribos eilinį sykį negali ženkliai paveikti rinkėjų preferencijų, jeigu jose egzistuoja ženklios tautinių mažumų bendruomenės. Šie skirtumai tarp seniūnijų gyventojų būtų dar ryškesni, jei jų gerokai nesumažintų Naujosios Vilnios seniūnijai priklausančių dėl suburbanizacijos proceso itin stipriai pasikeitusi Aukštojo Pavilnio, Gurių, Kalnėnų gyventojų sudėtis (dominuoja lietuvių tautybės pasiturintys asmenys).

Skirtingas balsavimo preferencijas matome tose rinkimų apygardų teritorijose, kuriose jau susiformavęs palaikymas vienai ar kitai politinei jėgai. TS–LKD kandidatas Valentinas Stundys buvo labiau palaikomas Molėtuose, o DP partijos atstovas Petras Čimbaras – Širvintose. Ypač didelė dichotomija pastebima tarp priemiestinių Širvintų ir Molėtų rinkimų teritorijų. (skirtumas – 10,6 procentinio punkto už pirmos vietos kandidatą). Kaimiškose Širvintų rinkimų teritorijose TS–LKD kandidatą rinkėjai buvo beveik du kartus mažiau linkę palaikyti nei Molėtų rinkimų teritorijos rinkėjai. Skirtumai tarp Širvintų ir Molėtų miestų, nors preferencijos skyrėsi, tačiau skirtumai už pirmos vietos kandidatą nebuvo tokie dideli, kaip kaimiškose teritorijose skirtumas – 3,8 procentinio punkto). Galimai tam įtakos turėjo paprastai visuose miestuose santykinai labiau nei gretimose kaimo vietovėse remiama TS–LKD.

Apibendrinus iš dviejų panašaus dydžio gretimų teritorijų sudarytų apygardų duomenis, galime teigti, kad skirtingą balsavimo tradiciją turinčių savivaldybių gyventojų preferencijos nesutapo. Skirtingai nei prijungtų „svetimų“ teritorijų atveju, šiose teritorijose rinkėjų preferuojamas kandidatas turėjo realią galimybę konkuruoti su kitos teritorijos kandidatu; balsavimo rezultatus šiose apygardose buvo sunku prognozuoti ir dažnu atveju laimėtojo sėkmė priklausė nuo to, kaip sekėsi

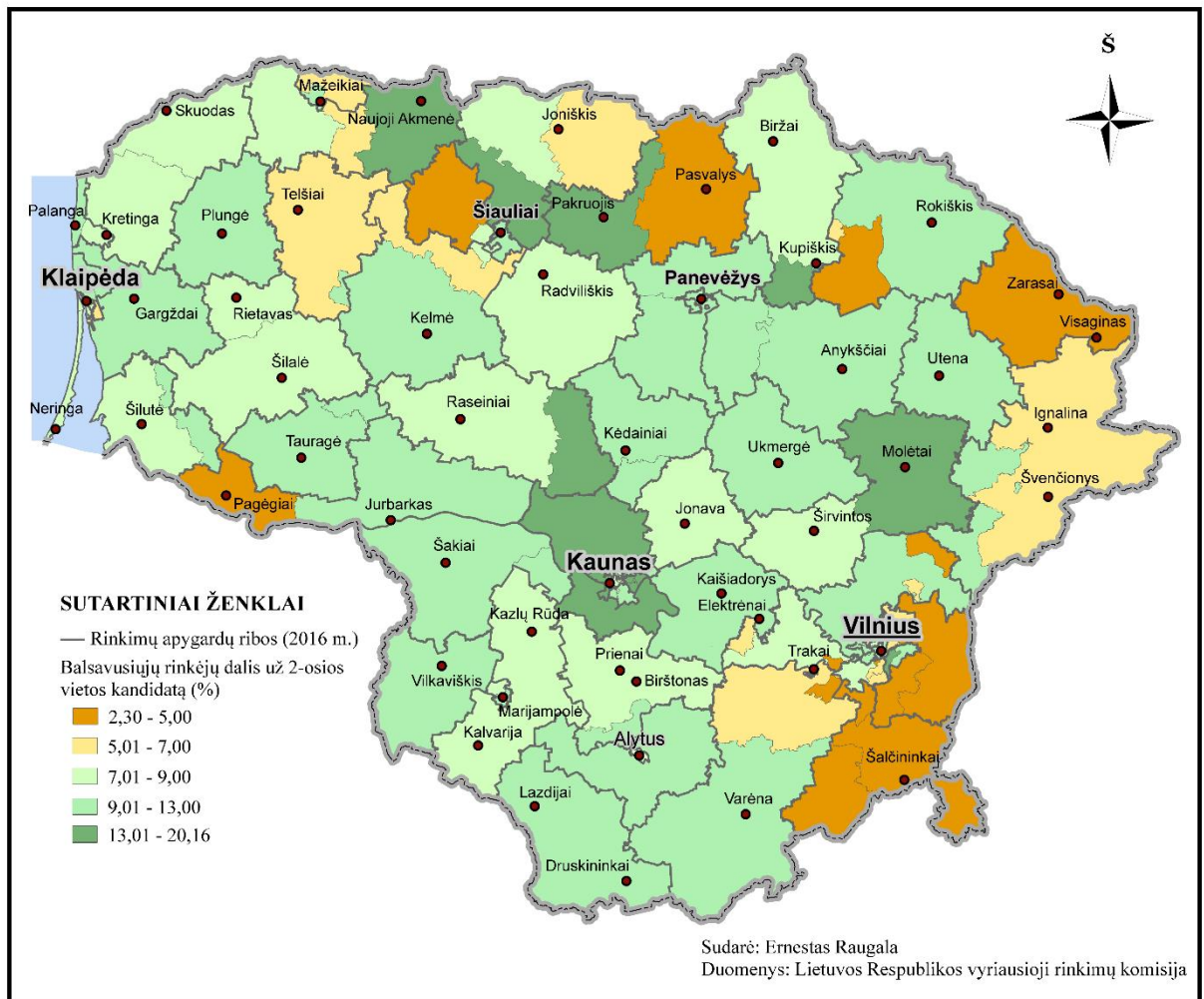
politikams mobilizuoti savo rinkėjus, ir dar nuo to, kokią alternatyvą rinkėjai turėjo, nepatekus jų kandidatui į antrąjį Seimo rinkimų turą. Tokioje situacijoje, pranašumą 2016 m. Seimo rinkimuose, dažniausiai turėjo LVŽS kandidatai. Pastebima, kad panaši situacija ir susiklostė Kuršo apygardoje, kurioje 1-ajame ture TS-LKD kandidatas nors ir laimėjo, tačiau 2-ajame ture pralaimėjo valstiečių-žaliųjų kandidatui.

Atliekant šį tyrimą, buvo nuspręsta įvertinti ir 1 ture dalyvavusių rinkėjų politines preferencijas 2 vietą užėmusiems kandidatams. 2 vieta svarbi tuo, kad parodo, kokios buvo alternatyvos prijungtų „svetimų“ teritorijų rinkėjams. Taip pat prasminga pastebėti, kad „antrieji“ kandidatai gana dažnai prijungtų „svetimų“ teritorijų rinkėjams buvo kaip tam tikra alternatyva siekiant „atsverti“ „pagrindinėje“ apygardos dalyje aktyviausiai remiamą kandidatą.

Koreliacinė analizė atskleidė, kad rinkėjų politinės preferencijos 1-ojo turo 2 vietos nugalėtojams tarp „pagrindinių“ ir prijungtų „svetimų“ teritorijų išsiskiria labiausiai. Prijungtose „savose“ teritorijose kaimiškose, miestietiškos ir didmiesčių teritorijų kategorijose gautos reikšmės buvo atitinkamai $r=0,430$, $r=0,433$, $r=0,527$ (eliminavus Nemenčinės rinkimų teritoriją $r=0,873$). Aiškiai stebima tendencija, kad didmiesčių teritorijos balsuoja panašiausiai, o tuo tarpu vidutinių ir mažų miestų – skiriasi labiausiai. Nei vienoje iš teritorijų nebuvo neigiamo preferencijų ryšio, tačiau verta atkreipti dėmesį, kad gautos reikšmės, visgi, indikuoja tam tikrą divergenciją. Galime teigti, kad dalis rinkėjų, nors ir prijungti prie naujos rinkimų apygardos, tačiau esančios toje pat savivaldybėje, jau turėjo susiformavusį tam tikru asmenybiniu balsavimu arba partijos lojalumu grįstą teritorinę politinę tradiciją. Pirmieji drastiški apygardų ribų pokyčiai 2016 m. rinkimuose šią tradiciją suardė ir tai tiesiogiai paveikė rinkėjų atstovavimą. Panašiausiai už 2-os vietos kandidatą balsavo prijungtų „savų“ Sužionių, Eišiškių, Skaudvilės kaimiškų rinkimų teritorijų rinkėjai. Tauragės-Skaudvilės atveju, balsavimo nuokrypis antros vietos kandidatui skyrėsi tikrai 0,16 proc. punkto.

Atkreiptinas dėmesys, kad pirmos vietos kandidato palaikymas Skaudvilės rinkimų teritorijoje, visgi, nebuvo toks panašus. Šioje teritorijoje dalis Skaudviliečių turėjo savitas jau susiformavusias politines preferencijas, ko išdavoje skaudviliečių aktyviau palaikomas kandidatas net nepateko į antrąjį rinkimų turą. Kitais atvejais balsavimo rezultatus lėmė etninis rinkimų teritorijų dėmuo. Sužionių ir Eišiškių teritorijose antros vietos kandidato palaikymas buvo panašiai žemas. Didžiąją dalį balsų pirmajame ture surinko LRA-KŠS atstovai. Taip pat abejose apygardos dalyse panašus balsavimas už antros vietos kandidatą buvo daugelyje didmiesčių teritorijų ir miestietiškos Skaudvilės, priemiesčių kategorijos Joniškio-Linkuvos rinkimų teritorijos dalyse. Tačiau kai kuriais atvejais, net „savų“ teritorijų rinkėjų politinės preferencijos 2 vietą užėmusiam kandidatui skiriasi ne procentais, bet kartais. (žr. 6 pav.).

Pavyzdžiui, ypatingai balsavimo preferencijos už antros vietos kandidatą skyrėsi kaimiškose Piniavos, Švenčionių-Pabradės, Šventininkų ir miestietiškos Subačiaus (prijungtos prie Biržų-Kupiškio rinkimų apygardos), bei Žemaičių Naumiesčio (prijungtos prie Šilutės rinkimų apygardos). Abejų minėtų miestietiškų rinkimų teritorijų atveju tradicinėms partijoms (LSDP ir TS-LKD) dar turinčioms įtakos rajonų centruose, prijungtose „savose“ teritorijose buvo mestas iššūkis LVŽS. Panašios konsteliacijos matomos ir kituose vidutinių ir mažų miestų kategorijos teritorijose, kur nepriklausomai nuo teritorijų jungimo tipo, antros vietos kandidatas dažnai nesutapdavo būtent dėl šios naujos politinės jėgos įtakų zonų plėtros. Tai ypač pastebima prijungtų „svetimų“ teritorijų atvejais vidutinių ir mažų miestų ir kaimiškose rinkimų teritorijose.

6 pav. Rinkėjų, balsavusių už 2 vietą užėmusį kandidatą, dalis (proc. nuo visų rinkėjų) 2016 m. Seimo rinkimų 1-ajame ture vienmandatėse rinkimų apygardose.

Prijungtų „svetimų“ teritorijų atvejais vidutinių ir mažų miestų bei kaimiškų teritorijų kategorijose pastebima neigiama koreliacija ($r = -0,337$, $r = -0,708$), kuri reiškia, kad ryšys visgi egzistavo, tačiau buvo visiškai skirtingos balsavimo tendencijos, nei „pagrindinėse“ teritorijose. Neigiama koreliacija reiškia, kad 2-osios vietos kandidato palaikymas prijungtose „svetimose“ teritorijose buvo susijęs neigiamai su 2 vietos preferencijomis „pagrindinėje“ teritorijoje. Tad jeigu pirmu atveju, kai „pagrindinės“ ir prijungtos „savos“ teritorijos 2-os vietos kandidato preferencijų koreliacija buvo ganėtinai ambivalentiška, prijungtų „svetimų“ teritorijų atveju, matome tam tikras įtampas ir konkurenciją. To paties, visgi, negalime pasakyti apie didmiesčių teritorijas. Jose rinkėjų preferencijos nekoreliavo neigiamai, netgi priešingai – gauta reikšmė ($r = 0,557$) indikuoja ganėtinai stiprų ryšį tarp jungiamų teritorijų ir „pagrindinių“. Pastarasis faktas tik patvirtina hipotezę, kad didmiesčiuose rinkimų ribų perbraižymas nedaro didelės įtakos rinkėjų atstovavimui.

Preferencijų dinamika už antros vietos kandidatą suteikia informacijos apie galimas trintis ir politinių kovų mastą. Kai kuriais atvejais 1-ame ture antrą vietą užėmęs kandidatas apygardos mastu antroje pozicijoje atsidūrė kaip tik dėka prijungtų „svetimų“ teritorijų, kur jo palaikymas ir buvo pats aktyviausias (kaimiškų Pakruojo, priemiestinės ir kaimiškos Ginkūnų, Miklusėnų, bei miestietišku ir kaimiškų Pakruojo rinkimų teritorijų atvejais). Kitaip tariant, tokių teritorijų rinkėjai turėjo atsvaros galimybę, jeigu jungiamų teritorijų demografinė situacija (oponavimui pakankamas rinkėjų skaičius)

buvo tam palanki. Kai kuriais atvejais prijungtų „svetimų“ teritorijų gyventojams tiesiog neužtekldavo balsų atsverti „pagrindinės“ teritorijos rinkėjų preferencijų, kur jų balsai tiesiog prapulldavo nesugebėdami ne tik į pirmą, bet ir į antrą poziciją apygardos mastu iškelti savo aktyviausiai remiamo kandidato. Tokių prijungtų „svetimų“ teritorijų, kurių rinkėjų balsavimo preferencijos pirmos ir antros vietos kandidatui mažesnės už „pagrindinės“ apygardos dalies rinkėjų – didžioji dauguma.

Pavyzdžiui, ypatingai nukentėjo Pagėgių rinkėjų atstovavimas, nes sudėjus pirmos ir antros vietos balsų preferencijas matome, kad tik 7,3 proc. kaimiškos ir 7,9 proc. Pagėgių miestietiškos rinkimų teritorijos rinkėjų rinkosi pirmos ir antros vietos kandidatą bendrai sudėjus. Jų kandidatas buvo tiesiog „pamestas“ dėl santykinai didesnio Jurbarko gyventojų skaičiaus svorio. Kaimiškų Skapiškio ir Virbališkių (Kupiškio r. sav.) rinkimų teritorijų rinkėjai taip pat neturėjo galimybės būti atstovaujami. Šiose rinkimų teritorijose atitinkamai tik 10,33 proc. ir 10,96 proc. rinkėjų antrajame rinkimų ture turėjo galimybę balsuoti už savo atstovą (t.y., tiek jų pirmajame ture balsavo už abu (sudėjus rezultatus) antrojo turo kandidatus). Už savo kandidatą antrajame rinkimų ture taip pat neturėjo galimybės balsuoti kaimiškos Aukštadvario, Kietaviškių miestietiškos Skapiškio, Aukštadvario, priemiestinių Sendvario, Pagirių teritorijų rinkėjai. Šiose teritorijose rinkėjų aktyvumas taip buvo mažiausias, lyginant su kitais rinkimų teritorijų tipais. Kaimiškose rinkimų teritorijose jis buvo 3 procentiniais punktais, o vidutinių ir mažų miestų – 5,9 procentiniais punktais mažesnis, lyginant su „pagrindinėmis“ teritorijomis, prie kurių jos buvo prijungtos. Didmiesčių rinkėjų aktyvumas buvo labai mažai, arba visiškai nepaveiktas (0,5 proc. punkto mažesnis).

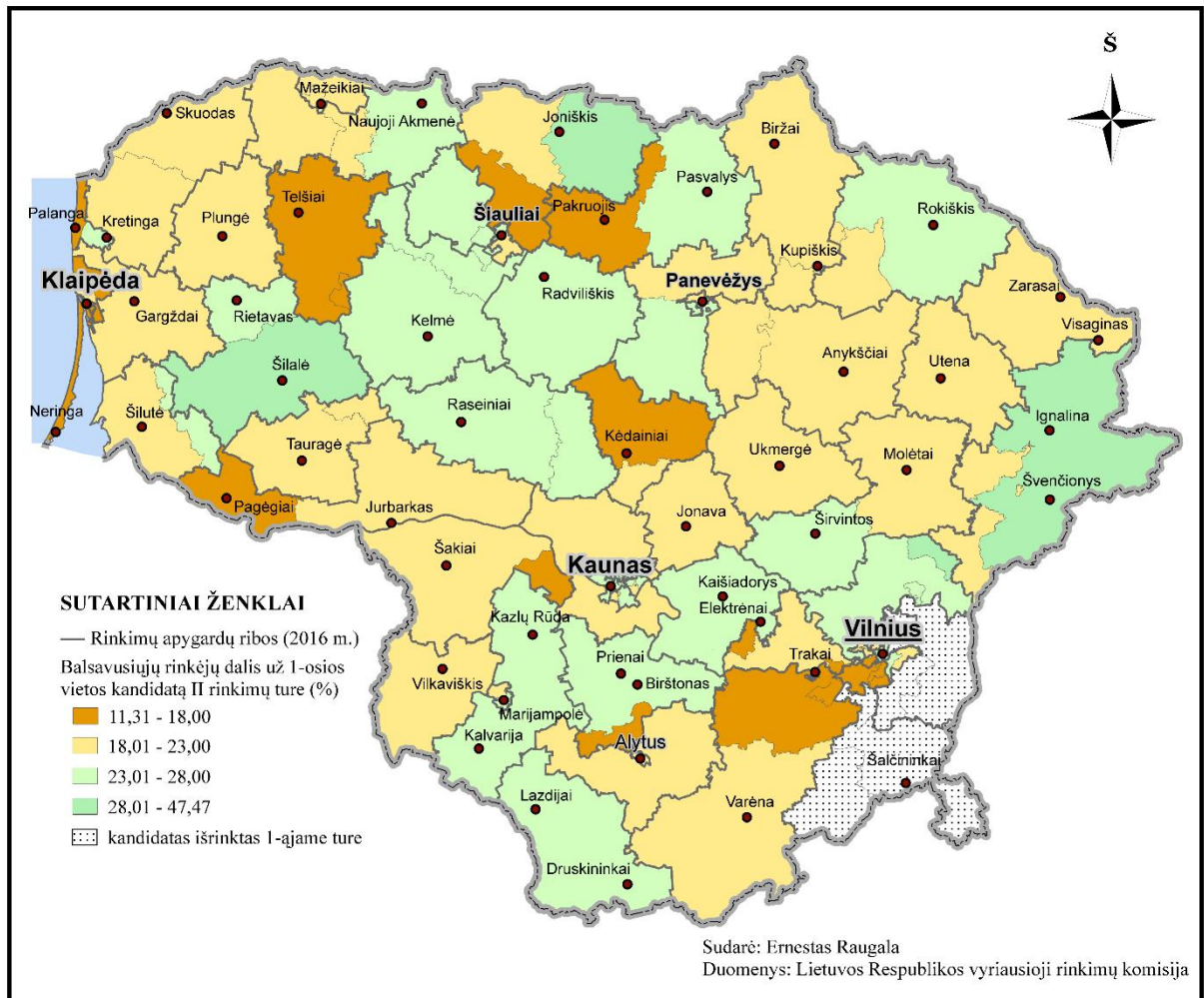
Tai išties parodo, koku lygiu skiriasi skirtingų teritorijų gyventojų balsavimo įpročiai. Santykinai gerokai mažiau gyventojų turinčių prijungtų teritorijų rinkėjų balsai, dažnu atveju, net neturi pakankamai įtakos, kad jų aktyviausiai remiamas kandidatas papultų į antrąjį turą; rinkėjai turi kelias ribotas galimybes: balsuoti tapačiai kaip ir „pagrindinės“ apygardos dalies rinkėjai (t.y., „prisiderinti“), kurioje susiklostė skirtinga balsavimo tradicija ir bent jau tikėtis, kad jų balsas nebus „iššvaistytas“, balsuoti pagal savo įpročius ir interesus, tačiau turėti mažai vilties būti atstovaujama; protestuoti, pavyzdžiui, nedalyvaujant rinkimuose arba sugadinant balsavimo biuletenį. Elektorato tyrimai rodo, kad dalis rinkėjų eidami į balsavimą dažnai pasirenką ne jiems priimtinausią kandidatą, o mažiau priimtina, tačiau turintį didesnes galimybes nugalėti, taip siekdami nepradanginti savo balso (*strateginis balsavimas*) (Morkevičius, 2018), arba, kitu atveju nedalyvauja rinkimuose, taip išreikšdamas savo protestą. Galbūt dėl šių priežasčių kompleksu, skirtingai, nei 2-os vietos atveju, 1-os vietos preferencijose mes nematome neigiamos koreliacijos prijungtų „svetimų“ teritorijų atžvilgiu.

Sujungtų panašaus dydžio (dėl mažos imties koreliacijos nebuvo skaičiuojamos) teritorijų rinkėjų preferencijos už antrąjį kandidatą skirtingose apygardos dalyse dažniausiai nesutampa. Dažnai nutinka taip, kad pirmos ir antros vietos kandidatas skirtingoms savivaldybėms priklausančiose panašaus dydžio apygardos dalyse apsikeičia vietomis pirmajame rinkimų ture. Pavyzdžiui, „atvirkščiai“ balsavo Molėtų ir Širvintų; Salantų ir Skuodo kaimiškų teritorijų rinkėjai, Kretingos ir Palangos, Molėtų ir Širvintų bei Salantų ir Skuodo mažų ir vidutinių miestų kategorijos rinkėjai.

Aptarta situacija rodo, kad tokios apygardos yra visiškai „nenatūralios“ - šiose teritorijose kiekviena iš dalių tradiciškai turėjo savo atstovą, ilgainiui susiformavo skirtinga politinė kultūra, dėl šios priežasties, nebuvo bendro konsensuso abejose skirtingų savivaldybių teritorijose. Absoliučiai visose tokio jungimo kaimiškose ir miestų rinkimų teritorijose vyko didelės trintys ir buvo iššvaistoma santykinai daugiausiai rinkėjų balsų. Tokį jungimo tipą reikėtų vertinti neigiamai; nors mes negalime koreliacijos metodu tos trinties įvertinti, tačiau galime pakankamai pagrįstai daryti tam tikras išvadas dėl visiškai skirtingų politinių preferencijų minėtų apygardų skirtingose dalyse.

3.2.2 Vienmandačių rinkimų apygardų ribų pokyčiai ir jų įtaka rinkėjų elgsenai 2016 m. Seimo rinkimų 2-ojo turo duomenimis

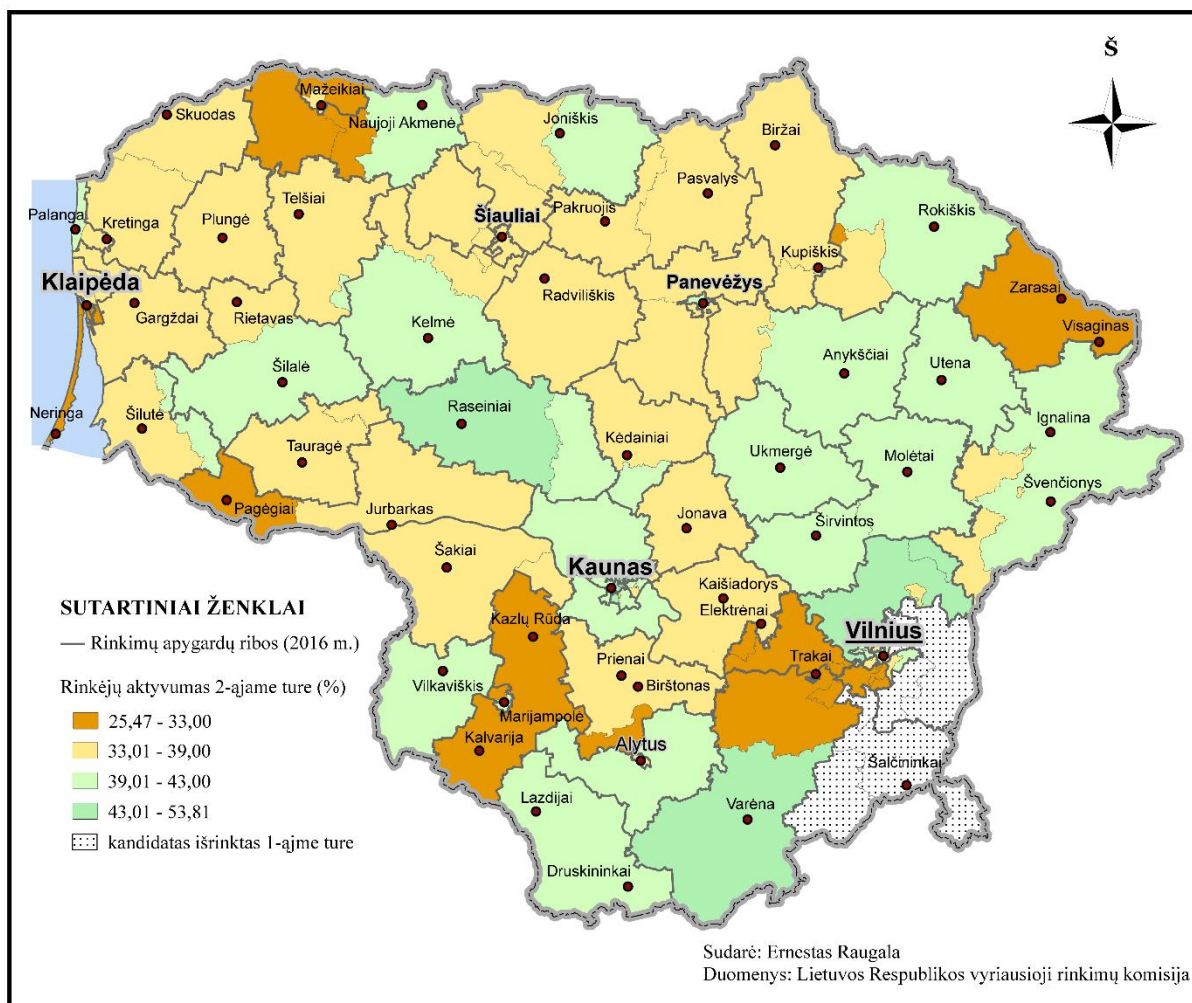
2-ojo turo laimėtojai prijungtose „savose“ teritorijose daugelyje apygardų sutapo, tačiau buvo ir paminėti vertų išimčių. Šio tipo rinkimų teritorijose rinkėjų politinės preferencijos nesutapo kaimiškoje Pelėdnagių rinkimų teritorijoje, prijungtoje prie Kėdainių rinkimų apygardos, kur antrajame rinkimų ture apygardos mastu pirmavo LVŽS kandidatas. Šios apygardos „pagrindinės“ dalies kaimiškų teritorijų rinkėjai balsavo priešingai.

7 pav. Rinkėjų, balsavusių už 1 vietą užėmusį kandidatą, dalis (proc. nuo visų rinkėjų) 2016 m. Seimo rinkimų 2-ajame ture vienmandatėse rinkimų apygardose.

Pelėdnagių rinkimų teritorijoje pastebime istoriškai populiarių DP ir jų keliamų kandidatų didesnę palaikymą. Tuo tarpu, Pavandenės teritorijoje preferencijose regime kitokią situaciją – kaimiška prijungta vietovė daugiau balsavo už LVŽS atstovą, kai tuo tarpu „pagrindinė“ Telšių kaimiškoji– už DP kandidatą. Šie su atvejais suponuoja mintį, kad jeigu kaimiškos teritorijos yra prijungiamos, jos visais atvejais yra priklausomos nuo „pagrindinės“ teritorijos rinkėjų politinių preferencijų, nes jų pasirinkimas apygardos mastu mažai ką reiškia. Šiais atvejais, rinkimai buvo nulemti „pagrindinės“ teritorijos miestietišku bei kaimiškų teritorijų rinkėjų politinio pasirinkimo.. Bet kuriuo atveju, rinkėjai turėjo geresnes atsovaujamumo galimybes tose teritorijose, kurios nebuvo

perkėlinėjamos, šis fenomenas dar ryškesnis, kaip pamatysime, tose teritorijose, kurios buvo prijungtos prie kitų savivaldybių teritorijų. Tuo tarpu, Švenčionėlių kaimiškos dalies išsiskyrusias preferencijas nuo „pagrindinės“ Nalšios teritorijos galima būtų visiškai paaikškinti tautine-etnine dimensija.

8 pav Rinkėjų aktyvumas 2-ajame rinkimų ture (proc. nuo visų rinkėjų) 2016 m. Seimo rinkimų 2-ajame ture vienmandatėse rinkimų apygardose.

Prijungtų „savų“ teritorijų rinkėjai kaimiškose (2 proc. punkto) ir vidutinių bei mažų miestų kategorijose (3,4 proc. punkto) balsavo vangiau už pirmos vietos kandidatą, tuo tarpu didmiesčiuose pastebėtas net didesnis laimėjusio kandidato palaikymas (+1,3 proc. punkto). Kaimiškose prijungtose teritorijose rinkėjų aktyvumas buvo didesnis, nei „pagrindinės“ apygardos dalies kaimiškose teritorijose. (+2 proc. punkto). Tuo tarpu didmiesčių ir vidutinių bei mažesnių miestų atvejais jis buvo mažesnis (atitinkamai 2,2 ir 5,2 proc. punkto). Tokį miestų teritorijų rinkėjų santykinį pasyvumą galima aiškinti tuo, kad miestuose egzistuoja platesnė elektorato politinių preferencijų amplitudė. Atsiranda didesnės galimybės balsavimo preferencijų išsiskyrimui, tam tikram kandidatui nepatekus į antrąjį rinkimų turą, pastebimas didesnis tam tikros rinkėjų dalies nusivylimas ir apsisprendimas nedalyvauti antrajame rinkimų ture dėl jau susiformavusios vietovės rinkiminės tradicijos. Ši tendencija, kurią netrukus aptarsime, dar ryškesnė miestų teritorijų prijungtų „svetimų“ teritorijų elektorato preferencijų ir rinkiminio aktyvumo kategorijose.

Prijungtose „svetimose“ teritorijose rinkimus laimėjęs kandidatas kaimiškose ir vidutinių ir mažų miestų kategorijos rinkimų teritorijose nesutapo kiek daugiau nei trečdaliu atveju nuo visų prijungtų „svetimų“ teritorijų (18 teritorijų iš 53). Tačiau balsavimas šiose teritorijose buvo teigiamai susijęs ($r=0,610$, $r=0,556$). Tuo tarpu didmiesčiuose išliko konvergencijos tendencija ($r=0,829$).

Labai panašiai, lyginant su „pagrindine“ teritorija, balsavo prijungtų „svetimų“ kaimiškų Kurtuvėnų (prijungta prie Kelmės) ir Josvainių (prijungta prie Radviliškio) teritorijų rinkėjai. Tačiau verta paminėti, kad antroje vietoje linkęs kandidatas šiose teritorijose visais atvejais sulaukdavo daug mažesnio palaikymo, nei „pagrindinėje“, jau kitai savivaldybei priklausančioje, apygardos dalyje. Daugumoje prijungtų „svetimų“ teritorijų rinkėjų parama nugalėjusiam kandidatui buvo mažesnė, arba daug mažesnė nei „pagrindinėje“ apygardos teritorijos dalyje. Ypač išsiskyrė vidutinių ir mažų miestų teritorijos, kuriose parama nugalėjusiam kandidatui buvo tik 16 proc., ir tai sudarė vidutiniškai 7,2 proc. punkto mažiau, nei performuotų apygardų „pagrindinėse“ dalyse. Kitais žodžiais tariant, tik 16 proc. tokių teritorijų rinkimų teisę turinčių rinkėjų yra atstovaujami apygardoje išrinkto kandidato. Prijungtose „svetimose“ kaimiškose teritorijose šis rodiklis sudarė 18 proc. ir buvo 6,3 proc. punkto mažesnis, nei „pagrindinėse“ teritorijose. Palyginimui, didmiesčių prijungtose teritorijose šis rodiklis buvo tik 1,4 proc. punkto mažesnis ir sudarė 22 proc. Galima vienareikšmiškai teigti, kad tokia situacija susiklostė dėl itin didelio „svetimų“ prijungtų teritorijų elektorato pasyvumo.

Vidutinių ir mažų miestų kategorijoje prijungtų „svetimų“ teritorijų rinkėjų balsavimo aktyvumas buvo tik 31 proc. ir buvo 9,6 proc. punkto žemesnis, negu tos pačios kategorijos „pagrindinėse“ teritorijose. Kaimiškų teritorijų kategorijoje prijungtose „svetimose“ teritorijose aktyvumas buvo 33 proc. ir buvo 6,9 proc. punkto mažesnis, nei tos pačios kategorijos „pagrindinėse“ teritorijose.

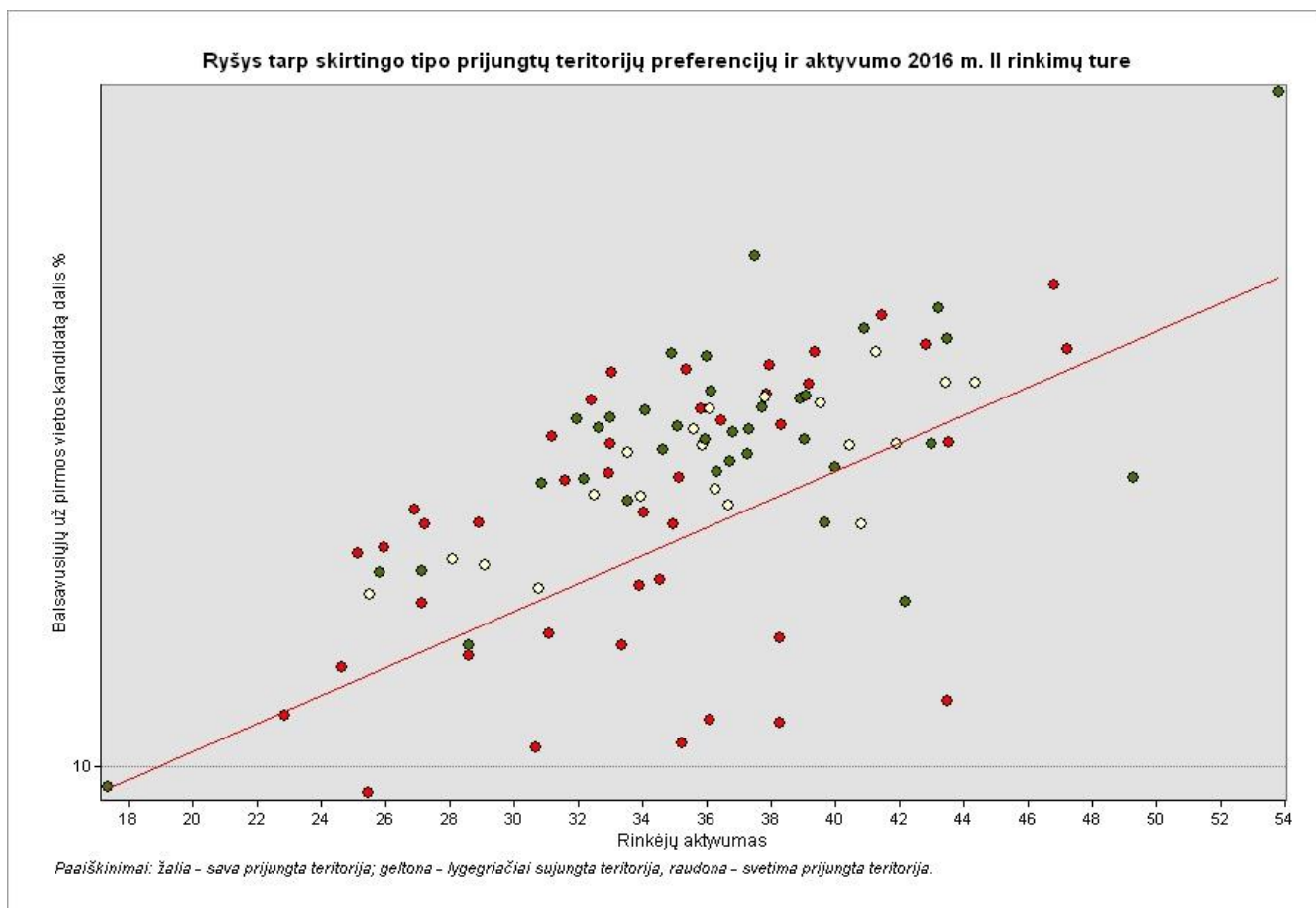
3.2.3 2016 m. Seimo rinkimų vienmنداčių rinkimų apygardų ribų pokyčių ir jų įtakos rinkėjų elgsenai apibendrinimas

Apibendrinus duomenis matome, kad kuo rinkėjams buvo daugiau galimybių pasirinkti jiems gerai žinomą kandidatą, tuo aktyvesni jie buvo antrajame rinkimų ture, ir atvirkščiai, matome, kad ypatingai žemas gyventojų aktyvumas ir mažos rinkėjų preferencijos nugalėjusiems kandidatams linkusios koncentruotis naujose rinkimų teritorijų dariniuose – ypač prie „svetimų“ savivaldybių prijungtose teritorijose (žr. 9 pav.).

Kaimiškose ir vidutinių bei mažų miestų kategorijos rinkimų teritorijose 2016 m. Seimo rinkimuose galime įžvelgti gan ryškų rinkimų ribų perbraižymo efektą rinkėjų atstovavimui plačiaja prasme. Rinkimų ribų pertvarkos sukėlė ypač neigimų padarinių prijungtose kaimiškose ir vidutinių bei mažų miestų teritorijose, ypač ten, kur jungimas buvo daromas prie gretimų (t.y., prijungta „svetima“) savivaldybių teritorijų, kur pastaroji turėjo didesnę demografinę svorį (rinkėjų skaičiumi buvo ženkliai didesnė). Iki 2016 vienmandatėse apygardose jau buvo susiformavusi tam tikra, kai kur pakankamai stabili, politinė tradicija. Rinkimų riboms sparčiai nekintant, rinkėjus galėjo sėkmingiau mobilizuoti politikai, o ir patys rinkėjai geriau pažinti juos.

2016 m. Seimo rinkimai pasižymėjo, kaip Lietuvos politinei kultūrai būdinga, sparčiai išaugusios įtakos prasme naujos populiaros politinės jėgos (LVŽS) atėjimu. Galimas faktas, kad dėl tokių didelių politinių pokyčių, ypač kaimiškose bei mažų ir vidutinių miestų teritorijose išryškėja gan didelės takoskyros, kurios tik dar labiau išryškina esamos rinkimų sistemos ir rinkėjų atstovavimo problemą apskritai: vienos teritorijose įtaką išlaikant senosioms tradicinėms partijoms, kitose išaugus LVŽS įtakai, dar labiau padidėjo rinkiminė fragmentacija, sumažėjo platesnio rinkėjų rato

atstovavimo galimybės vienmandatėse rinkimų apygardose, dėl šios priežasties labai daug rinkėjų antrajame rinkimų ture nedalyvavo.

9 pav. Rinkėjų aktyvumo ir balsavusių už 1-os vietos kandidatą ryšys rinkimų teritorijose 2016 m. Seimo rinkimų 2 ture. (Duomenys: Lietuvos Respublikos Vyriausioji rinkimų komisija)

Nors matomas didesnis neigiamas ryšys tarp prijungtų „svetimų“ teritorijų, nei prijungtų „savų“, gautos reikšmės indikuoja, kad vidutinių ir mažų miestų kategorijos teritorijų rinkėjus net ir toks jungimas veikia neigiamai, tai ypač pastebima antrajame rinkimų ture, kuomet daug šios kategorijos teritorijų rinkėjo neatėjo prie balsadėžių, lyginant su „pagrindinės“ rinkimų apygardos teritorijos dalies rinkėjų aktyvumu. Pastebima, kad net ir jiems dalyvaujant, nustatytas ryšys buvo mažas tiek balsavimo preferencijų, tiek aktyvumo kategorijose. Tai leidžia teigti, kad vidutinių ir mažų miestų teritorijoms rinkimų ribų perbraižymas 2016 m. Seimo rinkimuose buvo skausmingiausias. Didmiesčių rinkėjus vienmنداčių apygardų ribų keitimas paveikė mažiausiai, juose mes nepastebime neigiamo ryšio tarp „pagrindinių“ teritorijų ir prijungtų „savų“, ar net „svetimų“. Kaimiškose teritorijose situacija buvo panaši kaip vidutinių ir mažų miestų teritorijose, tik skirtumas tas, kad kaimiškose pastebimas didesnis santykinis rinkėjų aktyvumas lyginant su „pagrindinėmis“ teritorijomis. Bent jau šiuo aspektu rinkėjų atstovavimas nukentėjo mažiau.

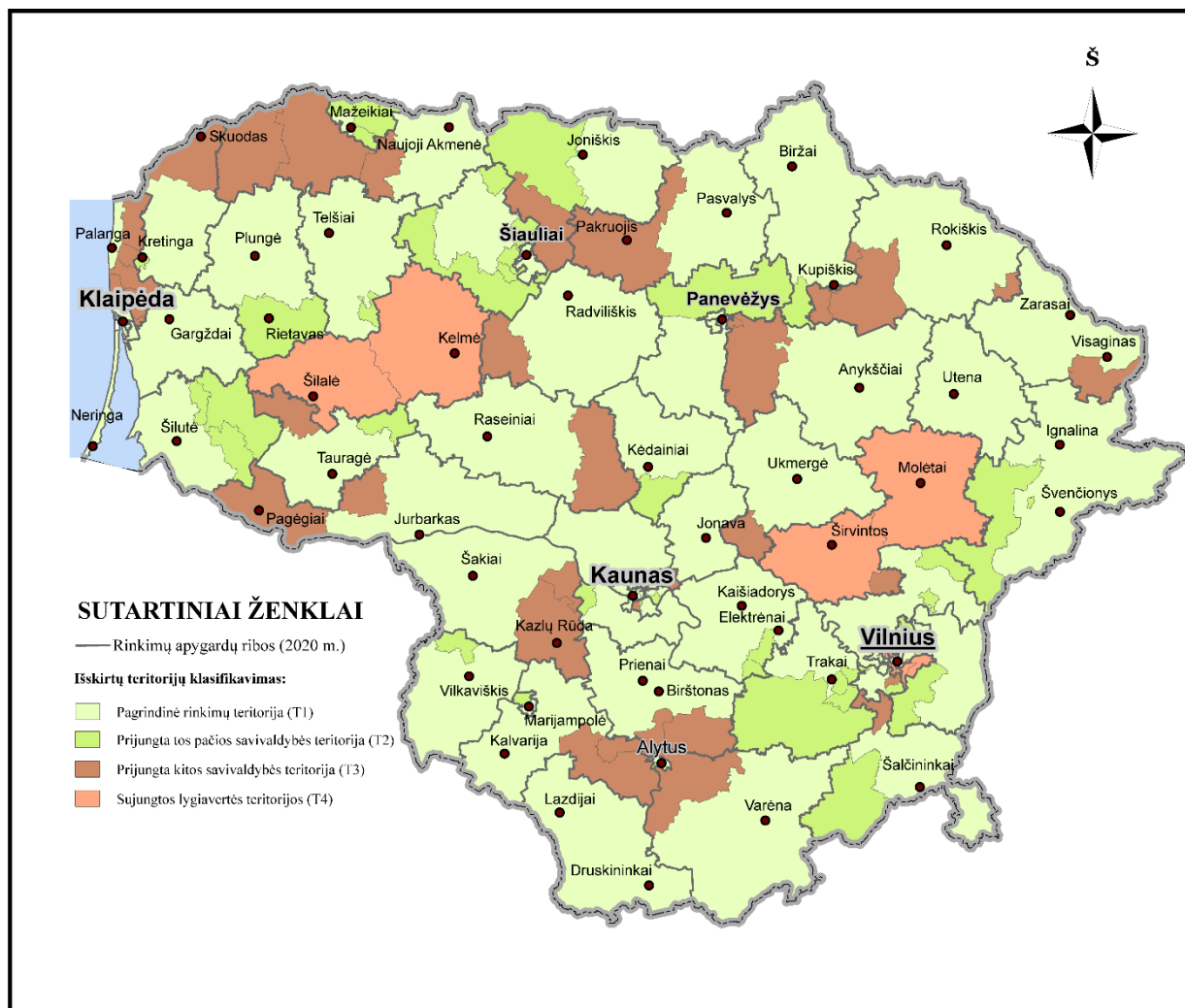
Preferuojamų kandidatų koreliaciniai indeksai mums parodo, kad kaimiškų teritorijų rinkėjai turėjo panašesnes preferencijas su „savomis“ ir „svetimomis“ prijungtomis teritorijomis, nei vidutinių ir mažų miestų. Tikėtina, kad taip nutiko todėl, kad kaimiškose vietovėse žmonės turi labiau nusistovėjusią politinę tradiciją, kitaip tariant, jose radosi mažiau trinties taškų, nebent tam tikrose teritorijose dominuodavo konkreti populiarūs asmenybės. Visgi, kaimiškų teritorijų rinkėjus, galima teigti, kad nors ir mažesniu mastu nei vidutinių ir mažų miestų kategorijos teritorijų gyventojus,

tačiau taip pat jautriai paveikė rinkimų ribų perbraižymas. Visų pirma, tai galime matyti iš daug mažesnio balsavimo aktyvumo antrajame rinkimų ture, lyginant su „pagrindinėmis“ (prie kurių jungiama) apygardos teritorijomis, antra, tų rinkėjų, kurių kandidatas, nebepateko į antrąjį rinkimų turą, visgi, turėjo „antrojo pasirinkimo“ galimybę, kad jų balsas nebūtų iššvaistytas, tačiau tai nereiškia, kad šie rinkėjai buvo pakankamai atstovaujami, nes tikrasis jų atstovas (už kurį balsuota pirmame ture) į antrąjį turą nepateko.

3.3 2020 m. Seimo rinkimų teritoriniai pokyčiai vienmandatėse apygardose ir jų įtaka rinkėjų elgsenai.

2020 m. Seimo rinkimų apygardos nesutapo su 2016 m. Seimo rinkimų apygardomis. Šalyje vykstantys įvairūs demografiniai procesai (natūrali gyventojų kaita, vidinė ir išorinė gyventojų migracija) vėl privertė keisti rinkimų apygardų ribas, kad būtų nepažeistas Seimo rinkimų įstatyme nustatytas leistinas rinkėjų skaičiaus nuokrypis (10 proc. nuo vidurkio) rinkimų apygardose.

Galima išskirti keturis Lietuvos regionus, kuriuose vyko ženkliausi rinkimų apygardų ribų pokyčiai: Pietinė Žemaitijos dalis, didžiąja dalimi apimant Kelmės ir Šilalės rajonų savivaldybes, Mažoji Lietuva, apimant vakarinę Šilutės ir Klaipėdos rajono savivaldybių dalis, Pietų Lietuva (žr. 10 pav.). Taip pat reikšmingų pokyčių buvo ir kai kuriuose didmiesčiuose: Nauja apygarda (Pašilaičių) atsirado Vilniaus mieste, pasikeitė ir dalies Kauno m. apygardų ribos.

10 pav. Rinkiminių teritorijų klasifikavimas pagal įvykusius jų ribų pokyčius 2012-2020 m.

Bendrai, šioje kartoschemoje regime visų rinkimų teritorijų erdvinis pokyčius, kurie įvyko per 2016 ir 2020 metų Seimo rinkimus. Matome, kad reta savivaldybė, ar jos dalis buvo vienokiu, ar kitokiu būdu nepaliesta rinkimų ribų perbraižymų. Netgi, tos teritorijos, kurias mes išskiriame, kaip „pagrindines“ – yra veikiamos prijungtų rinkimų teritorijų, ne tik jas veikia. Erdvinio teritorinio suskirstymo pagrindu dėliojasi įvairios balsavimo konsteliacijos, jos gali lemti laimėjusį kandidatą vienoje, ar kitoje naujai sukurtoje rinkimų apygardoje. Kitaip tariant, partijos palaikymo koncentracija (ar išsklaidymas) erdvėje didele dalimi lemia balsavimo rezultatus. Tai lemia taip pat ir strategiją, kurią partijos ir rinkėjai pasirenka dalyvaudami Seimo rinkimuose.

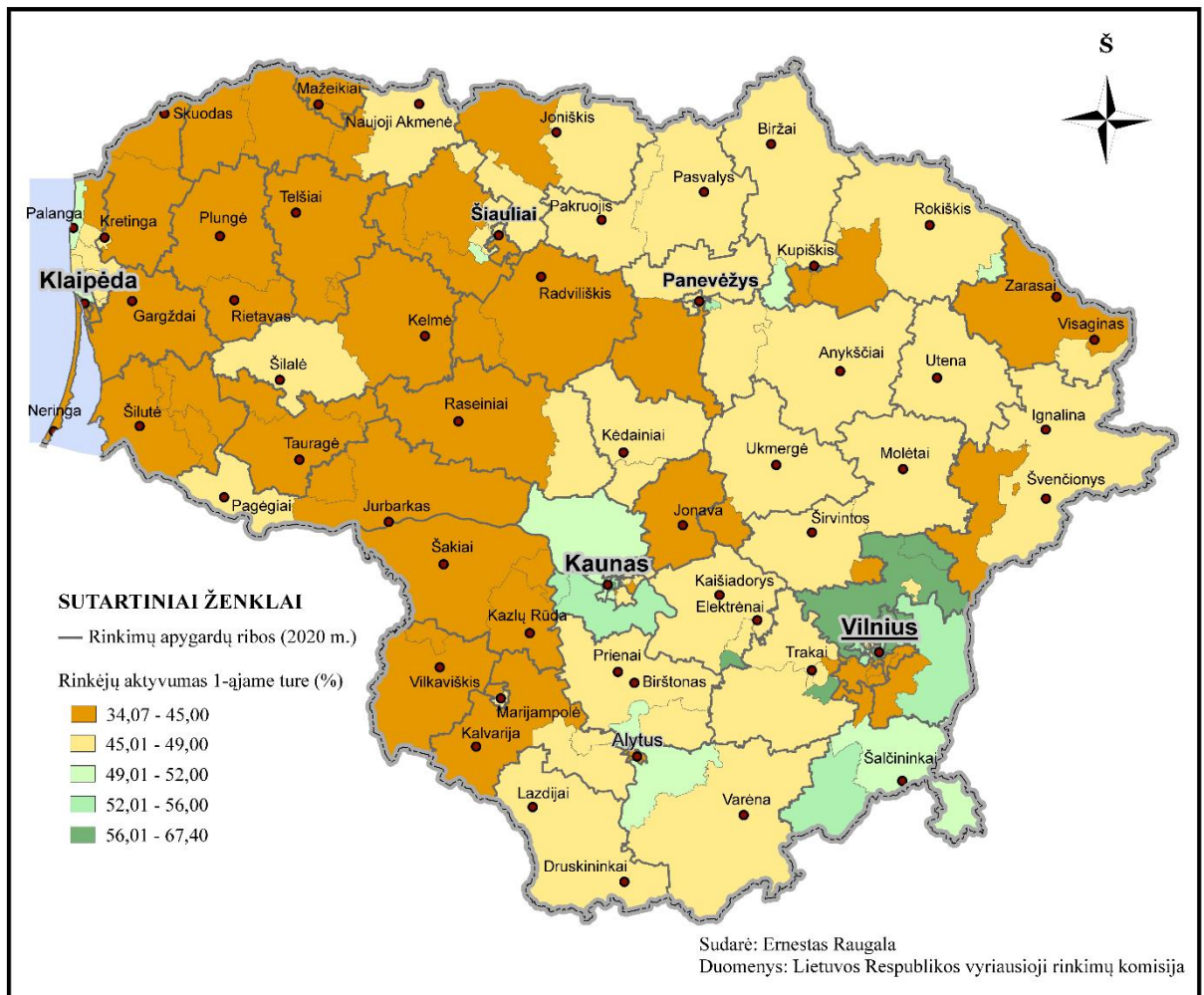
Bendrai, 2020 m. Seimo rinkimų teritorinis suskirstymas sekė prieš tai buvusių rinkimų teritorinių pokyčių trajektorija: stambėjo kaimiškos rinkimų teritorijos, jų skaičius mažėjo, tuo tarpu Vilniaus miestas gavo dar vieną papildomą. Iš viso bendrai per pastaruosius dvejus rinkimus buvo „pajudintos“ 179 įvairių dydžių ir tipų rinkimų teritorijos. Tai sudarė kiek daugiau nei pusę visų 345 Lietuvos rinkimų teritorijų.

3.3.1 Vienmنداčių rinkimų apygardų ribų pokyčiai ir jų įtaka rinkėjų elgsenai 2020 m. Seimo rinkimų 1-ojo turo duomenimis

2020 m. rinkėjų aktyvumo kartoschemoje stebime dvi bendrąsias tendencijas: vakarų Lietuvos rinkėjų santykinį pasyvumą, bei didmiesčių bei jų žiedinių savivaldybių didesnę rinkiminį aktyvumą lyginant jį su 2016 m. Seimo pirmo turo rinkiminiu aktyvumumu (žr. 11 pav.).

Visuose rinkimų teritorijų tipuose 2020 m. Seimo rinkimuose, kurios buvo jungiamos prie „savų“ teritorijų balsavimo preferencijų už pirmą vietą laimėjusį kandidatą atveju, pastebimas teigiamas tarpusavio ryšys (statistiškai reikšminga stipri koreliacija kaimiškose rinkimų teritorijose $r=0,871$, mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijose $r=0,763$, didmiesčiuose $r=0,883$). Tai reiškia, kad prie „savų“ prijungtų teritorijų pirmajame rinkimų ture už laimėjusį kandidatą rinkėjai, lyginant su „pagrindinėmis“ teritorijomis, balsavo labai panašiai. Nors koreliacijos indekso pagrindu galėtume teigti, kad šiuo jungimo atveju negalime išvelgti politinių trinčių, tačiau tam tikrose savivaldybėse atsirasdavo prie šios statistinės aibės : į šią statistinę aibę nepatenkančių teritorijų.

Pavyzdžiui, miestiskose Skaudvilės, Subačiaus ir Švenčionėlių-Pabradės teritorijose populiarnesnis buvo antroje vietoje likęs kandidatas. Tuo tarpu, kaimiškų Kietaviškių, Beižionių, Švenčionėlių-Pabradės, Subačiaus ir Skaudvilės teritorijų pirmojo turo pirmos vietos kandidatas liko trečias ir neturėjo galimybės varžytis antrajame rinkimų ture. Iš bendro konteksto taip pat iškrepta Šilutės kaimiškosios Žemaičių Naumiesčio ir Švėkšnos–Vainuto rinkimų teritorijos. Jos, lyginant su „pagrindine“ teritorija, akivaizdžiai yra geriau atstovaujamos, nei „pagrindinė“ Šilutės kaimiškoji teritorija, kurioje palaikomas kandidatas net nepateko į antrąjį rinkimų turą. Panaši situacija susiklostė Šventininkų ir Aukštadvario kaimiškose ir didmiesčių priemiesčių rinkimų teritorijose. Pirmu atveju, matome atkovotas tradicinių šiai teritorijai LSDP ir TS–LKD partijų pozicijas prijungtose kaimiškose rinkimų teritorijose, kurios buvo prarastos 2016 m. Seimo rinkimuose. Šilutės kaimiškoji dalis buvo mažiau paveikta inercijos ir panašiai aktyviai balsavo už LVŽS kandidatą, kaip ir 2016 m. rinkimuose. Antru atveju, situaciją galima paaiškinti tautiniu-etniniu rinkimų elgsenos motyvu. Prijungtose Šventininkų ir Aukštadvario rinkimų teritorijose pirmajame rinkimų ture laimėjęs LRLS kandidatas buvo populiarnesnis, nei Trakų-Vievio dalyje, kur tradiciškai didesnę gyventojų dalį sudaro lenkų ir rusų tautybės rinkėjai su tradiciškai išsiskiriančiomis balsavimo preferencijomis.

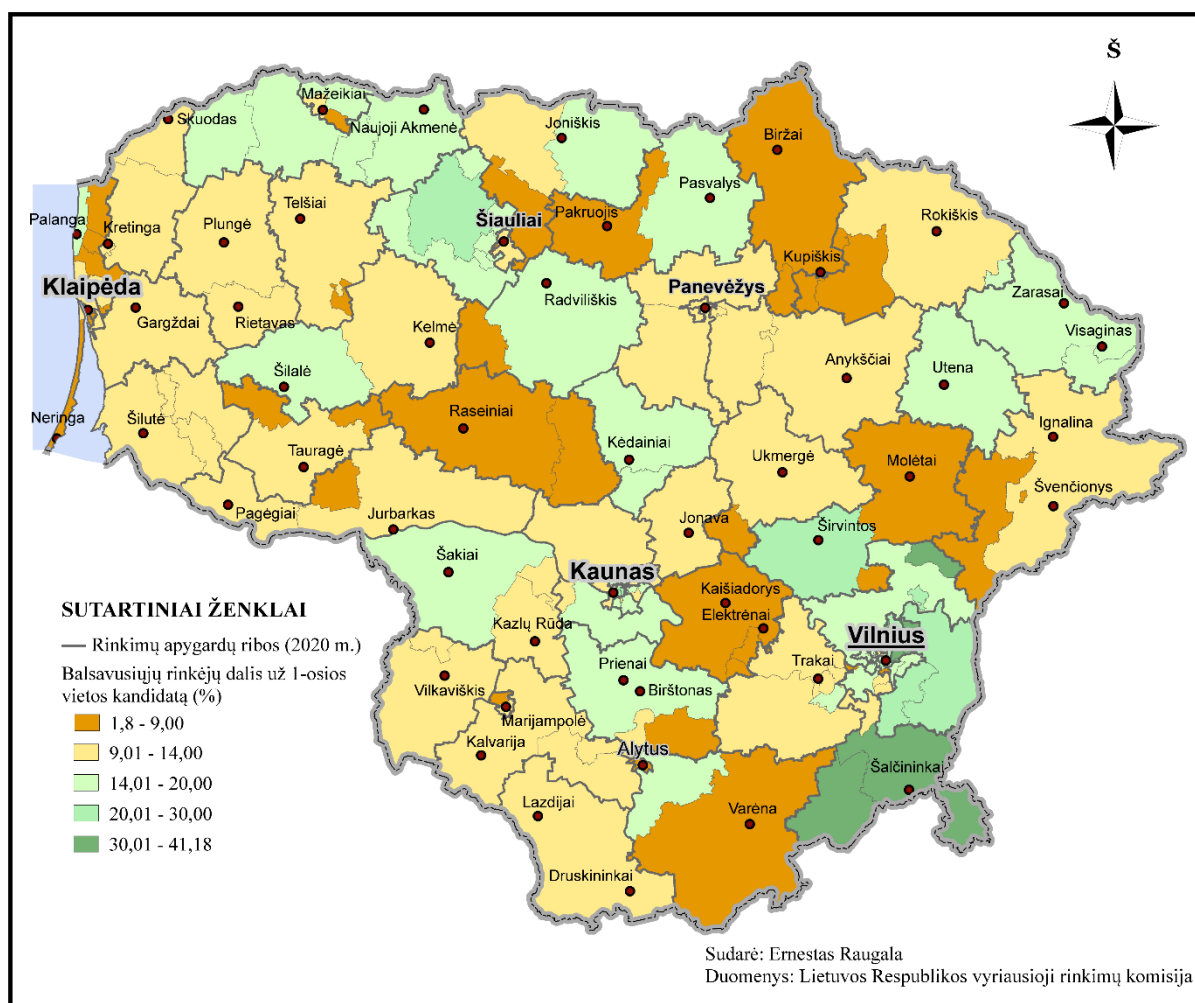
11 pav. Rinkėjų aktyvumas (proc. nuo visų rinkėjų) 2020 m. Seimo rinkimų 1-ajame ture vienmandatėse rinkimų apygardose

Vertinant rinkėjų aktyvumo skirtumus tarp prijungtų „savų“ ir „pagrindinių“ teritorijų, matome tendenciją, kad kaimiškose ir didmiesčių rinkimų teritorijose, rinkėjų aktyvumo ryšys yra vidutiniškai didelis (atitinkamai $r=0,619$ ir $r=0,535$), tuo tarpu šių teritorijų aktyvumo nuokrypis buvo atininkamai 0,3 ir 0,9 proc. punkto žemesnis. Mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijose rinkiminio aktyvumo sąryšis buvo labai mažas ($r=0,175$), ir rinkėjų aktyvumo nuokrypis pats didžiausias tarp teritorijų tipų (1,8 proc. punkto). Galime teigti, kad kaimiškų bei mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijų rinkėjai buvo mažiau neigiamai paveikti, negu didmiesčių priemiesčių rinkimų teritorijų.

„Svetimose“ prijungtose teritorijose pirmojo turo nugalėtojo rezultatų duomenimis, regima įprastai didelį Rytų Lietuvos rinkėjų (lenkiškose dalyse) didelį palaikymą už nugalėtoją, bei vizualiai didesnę preferencijų divergenciją svetimų (T3) tipo teritorijose (žr. 12 pav.).

Pirsono koreliacijos metodo reikšmė didmiesčiuose ($r=0,893$) praktiškai nesiskyrė nuo prijungtų „savų“ teritorijų. Tokia reikšmė galėtų indikuoti, kad didmiesčiuose (ir jų priemiesčiuose) vykdomi rinkimų ribų pakeitimai nesukelia kitoms rinkimų teritorijoms būdingo atstovavimo vakuomo. Mažų ir vidutinių miestų bei kaimų teritorijose gautos reikšmės atitinkamai ($r=0,321$, $r=0,389$) rodo statistiškai silpną koreliaciją. Jeigu atkreipsime dėmesį į konkrečius atvejus, pamatysime, kad kaimiškų Butrimonių-Pivašiūnų, Upninkų, Gaurės, Tytuvėnų, Virbališkių, Noriūnų,

Skapiškio, Pajūrio-Tenenių rinkimų teritorijų, Pagėgių miesto ir priemiesčio, Pakruojo miesto ir priemiesčio, Tytuvėnų miesto, Noriūnų, Skapiškio, Pajūrio-Tenenių teritorijų preferuojami kandidatai neturėjo jokių galimybių varžytis su „pagrindinės“ teritorijos kandidatais, jie net nepateko į antrą rinkimų turą.

12 pav. Rinkėjų, balsavusių už 1 vietą užėmusį kandidatą, dalis (proc. nuo visų rinkėjų) 2020m. Seimo rinkimų 1-ajame ture vienmandatėse rinkimų apygardose.

Kai kuriais atvejais, kai tam leisdavo rinkėjų skaičius jungiamose teritorijose, juose buvo galima mesti iššūkį kitam, populiariausiam kandidatui „pagrindinėje“ rinkimų teritorijoje ir patekti į antrąjį rinkimų turą. Antrą vietą užėmė ir į sekantį rinkimų turą pateko kaimiškų Kretingalės-Jakų, Rūdaičių-Lazdininkų, Ginkūnų, miestietiškos Kretingos rinkimų teritorijos preferuojami kandidatai. Kaip išskirtinį atvejį paminėti reiktų Daugų miestietišką rinkimų teritoriją, kurioje, kaip ir likusioje Dzūkijos rinkimų apygardos Alytaus rajono ir miesto dalyje, bendrai susumavus balsus laimėjo TS–LKD kandidatas Laurynas Kasčiūnas, tuo tarpu „pagrindinėje“ Varėnos rinkimų teritorijos miestietiškoje dalyje populiariausias buvo antroje vietoje likęs LRLS kandidatas Juozas Baublys. Ypatingai žema prijungtos Alytaus m. ir r. sav. dalies rinkėjų parama LRLS kandidatui buvo lemiantis faktorius, padėjęs TS–LKD atstovui pirmame ture nugalėti šioje Dzūkijos apygardos dalyje.

Aktyvumo nuokrypio reikšmės „svetimose“ prijungtose teritorijose buvo ženkliai didesnė nei prijungtose „savose“ ir didesniu neigiamu ryšiu buvo susijusios su preferencijų koreliacijos reikšmėmis. T.y., kuo mažesnės prijungtų „svetimų“ teritorijų koreliacinės reikšmės gautos, tuo

daugiau rinkėjų, reikia tikėtis, neatėjo prie balsadėžių. (didmiesčių teritorijose – 1,8 proc. punkto, kaimų teritorijose – 3,3 proc. punkto, miestietišku – 4,9 proc. punkto). Tai leidžia manyti, kad dalis rinkėjų, ypač mažų ir vidutinių miestų bei kaimiškų teritorijų atvejais, galbūt, turėję savo kandidatą, prie kurio jie buvo pripratę ankstesnėje vienmandatėje rinkimų apygardoje, dėl to sąmoningai pasirinko nedalyvauti rinkimuose.

Viešojoje erdvėje, įvairiose diskusijose, politologų, kitų ekspertų, žurnalistų pasisakymuose, įprasta manyti, kad, dalis rinkėjų, kurių preferuojamas kandidatas nepateko į antrąjį rinkimų turą antrajame ture nedalyvauja, argumentuojant tuo, kad antrojo turo metu pastebimas mažesnis rinkėjų aktyvumas, nei pirmajame. Galima teigti, kad pirminis rinkėjų „nubyrėjimas“ jau vyksta prieš pat rinkimus, ypač „svetimų“ prijungtų teritorijų (T3) atvejais ir jis yra kur kas didesnio masto, nei antrinis, po pirmojo turo. Svarbiausia tokios rinkėjų elgsenos priežastis – pasikeitusių rinkimų apygardų kandidatų ir iš to išplaukiančio protesto, kuris materializuojasi nedalyvavimu rinkimuose.

Lygiagrečiai sujungtose tiek Kelmės ir Šilalės, tiek Molėtų ir Širvintų savivaldybių atvejais, rinkėjai balsavo nevienodai. Šilalė, nors turi, palyginus, mažiau rinkėjų, nei Kelmė, buvo kur kas geriau mobilizuota ir turėjo aiškesnes preferencijas. Dėl tos priežasties, Kelmės-Šilalės rinkimų apygardoje pirmąjį turą, kaip ir 2016 m. Seimo rinkimuose, laimėjo Šilalės r. sav. gerai žinomas LT partijos kandidatas Remigijus Žemaitaitis. Kelmės r. sav. atveju, rinkėjų atstovavimo perspektyvos buvo itin žemos dėl dviejų vienas kitą papildančių priežasčių: nebuvo pakankamai stiprių kandidatų, kurie galėtų investuoti savo jėgas ir laiką agitacijai ir tikėtis sulaukti tokio pat populiarumo Kelmėje, kaip Remigijus Žemaitaitis Šilalėje, kita vertus, Kelmėje pastebima labai didelė preferencijų fragmentacija. Kelmės r. sav. buvo panašiai populiarūs pirmąsias tris vietas užėmusių besirungiančių partijų (PLP, LVŽS ir LRLS) politikai. Tuo tarpu Molėtuose ir Širvintose matome atvirkštinį balsavimą. Kelmės r. sav. populiariesnis buvo TS-LKD kandidatas Valentinas Stundys, tuo tarpu Širvintų r. sav. – LSDP kandidatas Jonas Pinskus, kuris ir laimėjo pirmąjį rinkimų turą. Tai lėmė sėkmingesnis širvintiškių mobilizavimas ir itin neaktyvus iškelto konservatorių kandidato palaikymas. Matome, kad keturi metai buvimo vienoje rinkimų apygardoje Molėtuose ir Širvintose trinties nesumažino. Maža to, ji išliko ir taip pat materializavosi priešiško balsavimo pavidalu.

2020 m. Seimo rinkimų pirmajame ture prijungtose „savose“ teritorijose antroje vietoje likusio kandidato palaikymo koreliacinis indeksas dydžiu ganėtinai skyrėsi visose rinkimų teritorijų tipuose. Mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijose Pirsono koreliacijos indeksas buvo mažiausias ir koreliacija buvo statistiškai labai silpna ($r=0,022$). Kaimietiškos rinkimų teritorijose koreliacija buvo kiek didesnė ir buvo statistiškai silpna ($r=0,220$), didmiesčiuose koreliacija buvo statistiškai vidutiniška ($r=0,514$).

Dažniausiai balsavimas buvo susijęs tose rinkimų teritorijose, kuriose palaikymas už pirmą vietą užėmusį kandidatą buvo itin didelis, tad antros vietos kandidato natūraliai, palaikymas būdavo itin žemas, dažnu atveju vos keli procentai. Dažniausiu atveju, tokios rinkimų teritorijos buvo tradiciškai nusistovėjusių rinkimų preferencijų teritorijose, pavyzdžiui, tautiniu-etniniu pagrindu grįstu balsavimu arba asmenybiniu balsavimu, kai politikas sulaukdavo, palyginti, didelio rinkėjų palaikymo dėl žinomumo, charizmos ar Lietuvai būdingų politinių sprogimų, aplinkybių, kurių rezultate vienas, ar kita politikas susikrauna didelių politinių dividendų. Tokiose rinkimų apygardose dažnu atveju pirmame ture laimėjęs politikas jau užsitikrindavo mandatą.

Kaimiškose Sužionių, Eisiškių, miestietiškos Eisiškių, Nemenčinės, Šventitinkų, Aukštadvario, Lentvario rinkimų teritorijose antrą vietą užėmęs kandidatas buvo tiek pat itin nepopuliarus kaip ir atitinkamose „pagrindinėse“ teritorijose. Rinkėjų preferencijos šiais atvejais sutapdavo su „pagrindinės“ teritorijos rinkėjų preferencijomis. Tačiau, miestietiškos Švenčionėlių-Pabradės teritorijos atveju, nors motyvas buvo taip pat tautiniu-etniniu balsavimu pagrįstas, tačiau

išdava buvo tokia, kad balsų, nors ir rinkėjai itin aktyviai dalyvavo rinkimuose, neužteko atsverti likusios Nalšios pietinės rinkimų apygardos dalies daugumos rinkėjų politinių preferencijų, kur nugalėjo LVŽS kandidatas Gintautas Kindurys ir jų preferuojamas LLRA–KŠS kandidatas net nepateko į antrąjį rinkimų turą. Taip pat aiškus preferencijų ryšys tarp prijungtų „savų“ ir „pagrindinių“ teritorijų didmiesčio Dvarčionių, kaimiškų Kurtuvėnų, Šakynos-Bridų (Šiaulių r. sav.), miestietiškos Žagarės rinkimų teritorijose. Pastaruosius atvejus galime pagrįsti asmenybinu balsavimu, kandidatų žinomumu.

Preferencijų pasiskirstymas už antroje vietoje likusį kandidatą atskleidė, kad net prie „savų“ prijungtų teritorijų negalime rasti aiškių sąsajų. Jau paminėti atvejai, kai preferencijos tolygiai sutapdavo yra išimtiniai. Dažniausiai pastebėta tendencija, kai teritorijų preferencijos sutampa, bet prijungtose rinkimų teritorijose palaikymas už pirmos vietos kandidatą arba tiek už pirmos, tiek už antros vietos kandidatą yra mažesnis. Pavyzdžiui, Žagarės kaimiškos ir miestietiškos dalies, kaimiškų Pavandenės (Telšių raj.), Sūduvos (Marijampolės raj.sav.), priemiestinė Mokolų (Marijampolės miesto sav.), Krakių (Mažeikių raj.) rinkimų teritorijos rinkėjų preferencijos tiek už pirmos, tiek už antros vietos kandidatą sutapo, tačiau balsavimo mastas už šiuos kandidatus buvo kur kas mažesnis.

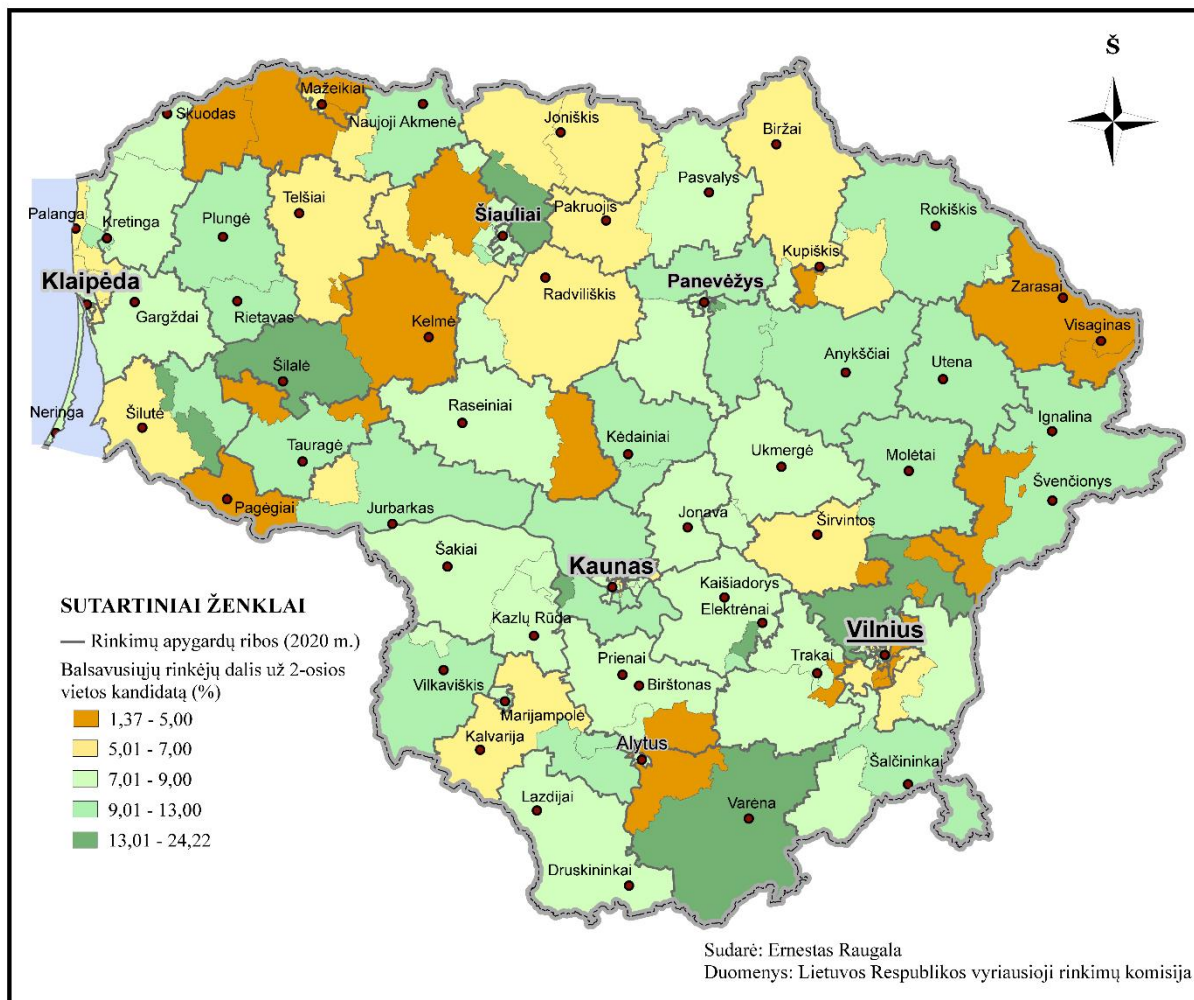
Preferencijų sutapimas už pirmos ir antros vietos kandidatą, tačiau skirtingu lygmeniu nutinka dėl pačios paralelinės mišrios rinkimų sistemos ypatumų, tuomet kai vienmandatėse rinkimų apygardose ilgainiui sumažėja rinkiminė fragmentacija. Pirma, tokiose teritorijose nusistovi rinkimų tradicija, keliamas kandidatas geriau pažįstamas rinkėjų, nusistovi pastovumas. Antra, laikui bėgant tokiose teritorijose, nusistovi kelios stovyklos, kurias rinkėjai turi pasirinkti, tai dar labiau skatina defragmentavimą. Tai, pasak mokslininkų, yra vienas iš pagrindinių tokios rinkimų sistemos privalumų. Kita vertus, pastovus rinkimų ribų perbraižymas ir rinkimų apylinkių „perkėlimai“ neleidžia nusistovėti rinkėjų politinėms preferencijoms. Rinkėjai turi kitokių skirtingų pasirinkimų, remiasi kitokia politine tradicija, nei tos teritorijos rinkėjai, prie kurios yra jungiami.

Žinoma, administracinis priklausomumas, kaip matome, dažnu atveju sušvelnina šį fenomeną, leidžia amortizuoti kai kurias mažoritarinės rinkimų dalies neigiamas savybes, tačiau, problema išlieka, nes ne visada rinkimų ribas galima nubraižyti taip, kad rinkimų teritorijos darniai jungtųsi pagal administracinius, kultūrinius/etninius ir kt. požymius. Kas kart per naujus rinkimus keičiamos vienmنداčių rinkimų apygardų ribos mūsų šalies demografiniame ir sociokultūriniame kontekste šį mišrios paralelinės rinkimų sistemos privalumą didžia dalimi anuliuoja. Kita vertus, ne visais atvejais administracinis priklausomumas automatiškai reikš didesnę koreliaciją. Kartais „svetimos“ savivaldybės teritorijose esantys rinkėjai balsuos netgi panašiau, ypač tais atvejais, kai teritorija jau ilgą laiką priklausė tai pačiai apygardai, tokiose rinkimų teritorijose politinės preferencijos linkusios, nors ir ne visais atvejais, supanašėti, nepaisant jų priklausymo skirtingoms savivaldybėms, dėl politinės tradicijos, kuri susijusi su kandidatų žinomumu ir įdirbiu vienoje, ar kitoje rinkimų apygardoje.

Ši apygardų ribų nepastovumo problema ypatingai išryškėja, tuomet, kai jungiama „svetima“ teritorija. Pirmojo turo antros vietos „svetimų“ teritorijų jungimo atvejais kaimiškose rinkimų teritorijose gauta statistiškai nereikšminga silpna neigiama koreliacija ($r=-0.198$), mažų ir vidutinių miestų teritorijose gauta statistiškai nereikšminga silpna neigiama koreliacija ($r=-0.100$). Didmiesčių teritorijų gauta reikšmė statistiškai reikšminga labai stipri teigiama koreliacija ($r=0.895$).

Kaimiškose bei mažų ir vidutinių miestų „svetimos“ teritorijose gautos nepatikimos koreliacinės reikšmės, tai reiškia, kad nustatyto ryšio patikimumu mes negalime pasikliauti. Tokiu atveju, analizė už antroje vietoje likusį kandidatą turi būti atliekama ryšium su pirmos vietos kandidatu. Nors, gautomis neigiamomis koreliacijos reikšmėmis pasikliauti negalima, tačiau pasinaudoję loginiais dedukciniais ir matematiniais statistiniais metodais bei vizualiai analizuodami

žemėlapius, pastebime ganėtinai didelį „atvirkštinio“ balsavimo teritorinį išplitimą visoje Lietuvoje „svetimų“ prijungtų teritorijų tipuose. Toks balsavimas reiškia, kad rinkėjai jungiamose „svetimose“ teritorijose turėjo visai kitą pirmos vietos kandidatą, kuris visos vienmandatės apygardos mastu visos vienmandatės apygardos mastu liko antroje vietoje, arba nepatekdavo į antrą turą, nes už jį pasyviai balsavo „pagrindinės“ teritorijos rinkėjai.

13 pav. Rinkėjų, balsavusių už 2 vietą užėmusį kandidatą, dalis (proc. nuo visų rinkėjų) 2020 m. Seimo rinkimų 1-ajame ture vienmandatėse rinkimų apygardose.

Skirtingai nei prijungtų „savų“ teritorijų atveju, balsavimo preferencijų už antros vietos kandidatą išsiskyrimą matome daugelyje rinkimų teritorijų, išskyrus didmiesčių. (žr 13 pav.) Tokios balsavimo rezultatų reikšmės gali indikuoti rinkėjų norą neišvaistyti savo balsų ir rinktis numanomai laimėsiantį kandidatą (*strateginis balsavimas*), gautos reikšmės taip pat parodo mišrios paralelinės rinkimų sistemos neišvengiamą aspektą – „dirbtinai“ išpučia įtakingesnių kandidatų – tų, kurie, rinkėjų manymu, turi realių galimybių patekti į antrą turą, palaikymą (Morkevičius, 2018). Mažoritariniame balsavimo etape toks balsavimas gali būti kompensuojamas kitoje (prijungtoje) apygardos dalyje, gaunant daugiau balsų, tačiau tai sukelia problemų mažiau populiarioms partijoms, ypač toms, kurios dažnai lieka trečios arba ketvirtos.

Daliai rinkėjų balsuojant strategiškai, kad neišvaistyty savo balso, kita rinkėjų dalis vadovaujasi asmenybinu balsavimu, arba balsuoja kaip jiems įprasta, pagal susiformavusią politinę tradiciją. Tai sukelia atstovavimo vakuumą kaimiškose, dažnu atveju mažose, atskirtose nuo

ankstesnės vienmandatės rinkimų apygardos, kurioje jau buvo susiformavusi tam tikra politinė tradicija, teritorijose. Su anksčiau iškelta idėja, kad kaimiškų teritorijų rinkėjai balsuoja panašiau dėl jiems priskiriamo siauresnio balsavimo preferencijų rato (t.y., santykinai dažniau renkamas iš didžiausių šalies partijų) 2016 m. Seimo rinkimuose, dabar gali būti polemizuojama, argumentuojant didesne balsavimo preferencijų divergencija už antros vietos kandidatą, lyginant su miestietiškomis rinkimų teritorijomis.

Prijungtų „svetimų“ kaimiškų teritorijų išskirtinis bruožas tas, kad juose net 62 proc. atvejų balsavimo preferencijos tiek už pirmą, tiek už antra vietą užėmusį kandidatą buvo mažesnės už „pagrindinių“ kaimiškų. Tokio teritorinio jungimo atvejais, kaimo teritorijų gyventojai patenka į blogesnę padėtį, nei prie „svetimų“ teritorijų jungiami miestai, ar miestų priemiesčiai dėl to, kad miestų rinkėjai, ypač jeigu gerai mobilizuoti, turi galimybę konkuruoti ir tikėtis, kad jų kandidatui patekus į antrąjį rinkimų turą, jis bus išrinktas. Pavyzdžiui, kaimiškose Pajūrio-Tenenių (Šilalės r. sav.), Gaurės (Tauragės r. sav.), Butrimonių-Pivašiūnų (Alytaus r. sav.) rinkimų teritorijose tik kiek mažiau nei 10 proc. rinkėjų (kiek mažiau, nei ketvirtadalis nuo visų balsavusių) pirmajame rinkimų ture nubalsavo už kandidatus, kurie pateko į antrąjį rinkimų turą. Daugiau nei 90 proc. rinkimų teisę turinčių rinkėjų šiose teritorijose, kurios buvo prijungtos prie kaimyninių rinkimų apygardų, nebalsavo, arba jų balsas buvo iššvaistomas, kitaip tariant, didelėje dalyje kaimiškų rinkimų teritorijų, daugumos rinkėjų neatstovavo joks politikas, ar politinė jėga.

Paradoksalu, tačiau iš kokybinės darbo analizės paaiškėjo, kad kaimo vietovėse gyvenantys rinkėjai yra labiau linkę palaikyti dabartinę rinkimų sistemą, ypač pabrėžiant mažoritarinio elemento svarbą, tačiau būtent šių teritorijų atstovavimą labiausiai neigiamai veikia rinkimų ribų pertvarkos, kai jungiama prie „svetimos“ teritorijos. Iš kitos pusės, kaimiškų rinkimų teritorijų rinkėjai, pastebimai, daug entuziastingiau ir panašiau (lyginant su ta teritorija, prie kurios jungiama) balsuoja, tuomet, kai jungiam prie „savos“ teritorijos. Mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijose, „savų“ teritorijų jungimas nesukelia itin teigiamų padarinių atstovavimui. Šis efektas itin ryškiai atsispindi analizuojant antro turėjo preferencijų ir aktyvumo reikšmes.

Antro turo koreliacinė analizė atskleidė, kad antro turo „savų“ teritorijų laimėtojo preferencijos labiausiai sutapo kaimiškose rinkimų teritorijose ir buvo gauta statistiškai reikšminga stipri teigiama koreliacija ($r=0,787$). Tuo tarpu didmiesčiuose gauta reikšmė buvo statistiškai reikšminga vidutinė teigiama koreliacija ($r=0,625$). Mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijose gauta reikšmė buvo statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija ($r=0,394$). Rinkimų aktyvumo plotmėje gautos panašiai koreliuojančios reikšmės. Kaimiškose rinkimų teritorijose gauta statistiškai reikšminga vidutinė teigiama koreliacija ($r=0,496$). Didmiesčiuose gauta reikšmė buvo statistiškai reikšminga vidutinė teigiama koreliacija ($r=0,556$). Mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijose gauta reikšmė buvo statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija ($r=0,249$).

Kaimiškų ir didmiesčių rinkimų teritorijų preferencijų ir aktyvumo ryšys su „pagrindinėmis“ teritorijomis buvo gana didelis ir pastebimas, tuo tarpu mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijose tas ryšys buvo kur kas mažesnis. Pavyzdžiui, Krakų (Mažreikių raj.), Mokolų (Marijampolės sav.), Švenčionių, Pabradės, Šventininkų (Trakų r. sav.) ir Žagarės (Joniškio r. sav.) miestietiškių rinkimų teritorijose tiek aktyvumas, tiek ir preferencijos už laimėtoją buvo mažesnės, nei pagrindinėje „savoje“ teritorijoje. Kai kur, skirtumai sieke net dviženklį skaičių (pvz. Žagarės, Švenčionių-Pabradės rinkimų teritorijose). Pasitaikė ir apygardų, kuriuose prijungtose „savose“ miestieškose teritorijose preferencijos ir aktyvumas buvo didesni nei „pagrindinėje“, pavyzdžiui, Subačiaus (Kupiškio r. sav.) ir Rietavo teritorijose. Likusiose mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijų dalyse, egzistavo įvairios kombinacijos, kurių dažniausiai pasitaikanti buvo tokia, kai rinkėjų preferencijos pastebimai nesiskirdavo, tačiau rinkėjai prijungtoje „savoje“ teritorijoje balsuodavo pasyviau, nei

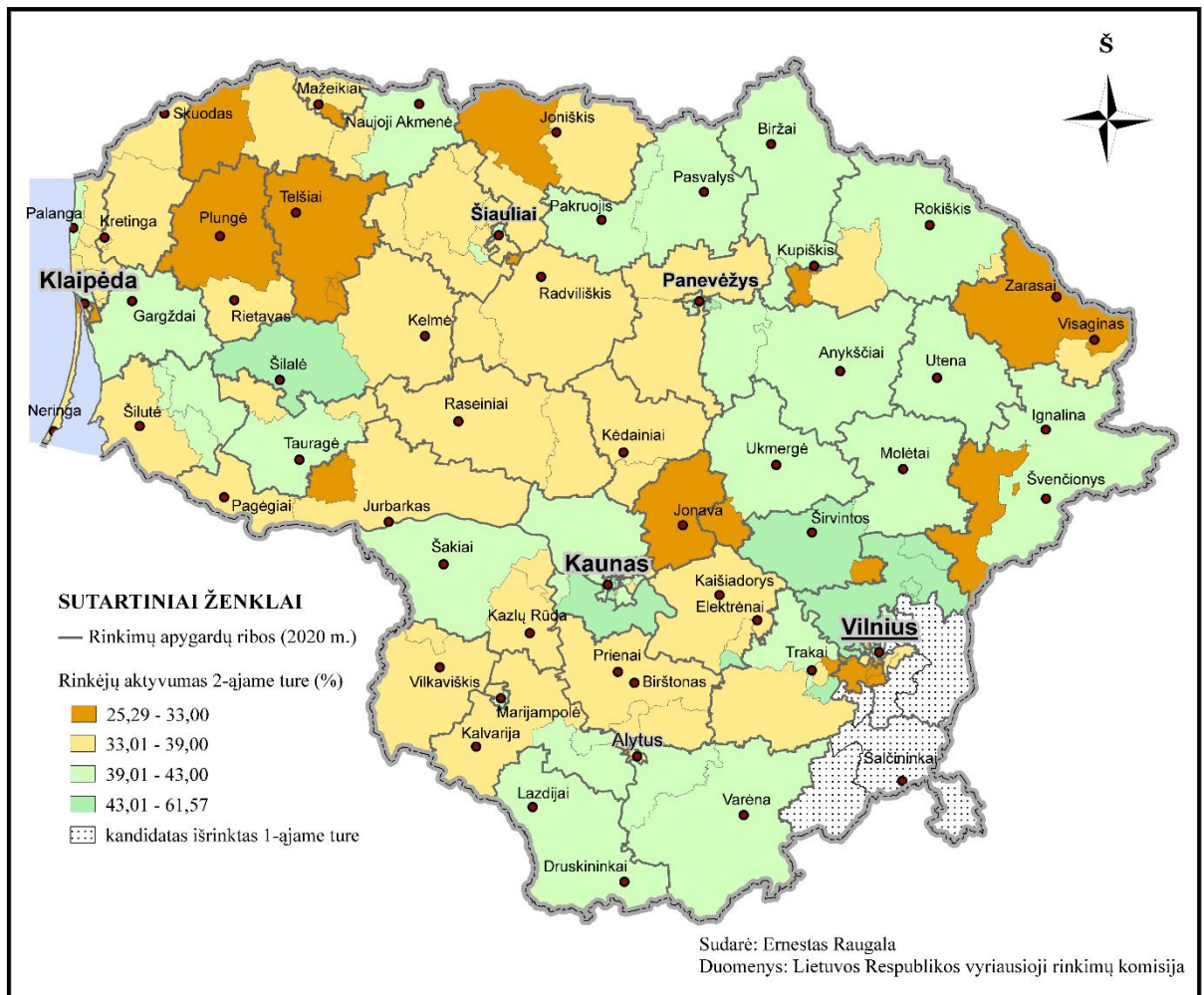
„pagrindinėje“ (t.y., prie kurios prijungta) teritorijos dalyje. Pavyzdžiui, tokia situacija susiklostė Skaudvilės (Tauragės r. sav.), Aukštadvario (Trakų r. sav.) teritorijose. Kaimiškose ir didmiesčių „savose“ rinkimų teritorijose, tokių ženklių skirtumų nebuvo pastebėta. Didžiausi nuokrypiai teritorijose pastebėti Beižionių (Elektrėnų sav.), Kietaviškių (Elektrėnų sav.), Sužionių (Vilniaus r. sav.), Zapyškio (Kauno r. sav.), Žemaičių Naumiesčio (Šilutės r. sav.), Švėkšnos-Vainuto (Šilutės r. sav.) kaimiškose rinkimų bei didmiesčių Fabijoniškių rytinėje (Vilniaus m.) ir Šančių (Kauno m.) teritorijose.

3.3.2 Vienmandačių rinkimų apygardų ribų pokyčiai ir jų įtaka rinkėjų elgsenai 2020 m. Seimo rinkimų 2-ojo turo duomenimis

Balsavimas antrajame ture už laimėjusį kandidatą prijungtose „savose“ mažų ir vidutinių miestų teritorijose parodo, kad nepaisant teigiamai vertinamo jungimo tipo, kai jungiama prie „savo“ savivaldybės teritorijos, išskyrus nedidelę atvejų dalį, nėra pastebimų teigiamų atstovavimo sąsajų su „pagrindine“ teritorija. Deja, aktyvumo koreliacija, kuri yra dar mažesnė, tik patvirtina šį faktą. Tokių teritorijų rinkėjai vidutiniškai buvo net 4,2 proc. punkto mažiau linkę ateiti prie balsadėžių, ir palaikymas laimėjusio kandidato buvo 3,3 proc. punkto mažesnis nei „pagrindinių“ teritorijų. Mažų ir vidutinių miestų rinkėjų atstovavimas bet kuriuo jungimo atveju nėra pagerinamas, netgi atvirkščiai – teritoriniu principu spėja susiformuoti savita politinė tradicija renkantis vienus ar kitus kandidatus, ar partijas, todėl mažų ir vidutinių miestų rinkėjų interesams geriau būtų atstovaujama pastoviose, nors ir su „svetimomis“ savivaldybių teritorijomis sujungtose vienmandatėse apygardose.

Tuo tarpu, kaimiškose rinkimų teritorijose, antrojo turo duomenimis, jungimą prie „savų“ savivaldybių pagrindinių teritorijų, galima teigti, gyventojai priėmė gan entuziastingai. Tai galime matyti ne tik iš didžiausio teigiamo preferencijų ir aktyvumo koreliacinio ryšio, bet ir iš didesnio nei „pagrindinių“ teritorijų palaikymo pirmos vietos kandidatui ir aktyvumo absoliučiu vertinimu (atitinkamai $>0,5$ ir $>2,1$ proc. punkto lyginant su „pagrindine“ teritorija). Skirtingai, nei mažų ir vidutinių miestų teritorijų atvejais, kaimiškose vietovėse prijungimas prie „savos“ savivaldybės pagrindinės teritorijos turėjo apčiuopiamą teigiamą ryšį, kuris buvo net dar labiau pastebimas, nei didmiesčių teritorijose. Toks rinkėjų elgesys gali būti grindžiamas keliomis prielaidomis: santykinai labiau (nei miestiskose teritorijose) nusistovėjusiu bendresnio pobūdžio regioniniu kaimo vietovių rinkėjų (nepriklausomai nuo apygardos) politinių preferencijų panašumu (pvz., dažnesniu balsavimu už LVŽS), taip pat didesniu prisirišimu prie asmenybinio balsavimo bei galimai didesniu lojalumu savoje savivaldybėje vyraujančioms politinėms nuotaikoms.

Prijungtose „svetimose“ teritorijose didmiesčių rinkimų teritorijose buvo gautos didžiausios koreliacinės reikšmės. Tokiose teritorijose rinkėjų aktyvumo kategorijoje buvo gauta statistiškai reikšminga stipri teigiama koreliacija, kurios reikšmė praktiškai nesiskyrė nuo pirmojo turo aktyvumo ($r=0,867$), tuo tarpu balsavimo už antrame ture nugalėjusį kandidatą gauta reikšmė buvo statistiškai reikšminga vidutinė teigiama koreliacija ($r=0,624$). Kaimiškose teritorijose abiejų kategorijų gautos reikšmės atitinkamai buvo statistiškai nereikšminga labai silpna neigiama koreliacija ($r=-0,010$) ir statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija ($r=0,356$). Mažų ir vidutinių miestų teritorijose gautos statistiškai nereikšminga labai silpna neigiama koreliacija ($r=-0,080$) ir statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija ($r=0,175$).

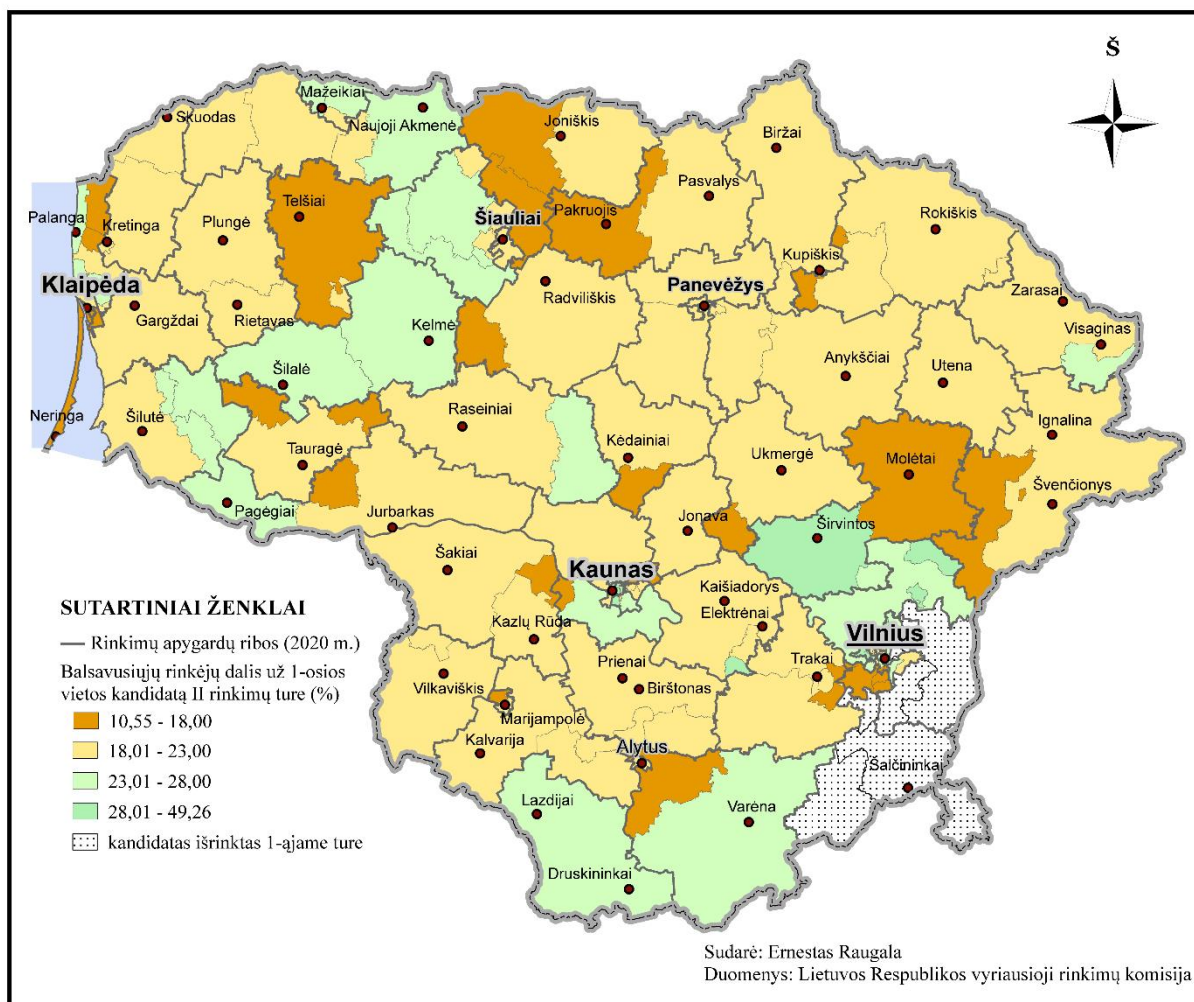

14 pav. Rinkėjų aktyvumas (proc. nuo visų rinkėjų) 2020 m. Seimo rinkimų 2-ajame ture vienmandatėse rinkimų apygardose.

Antrojo turo rinkiminio aktyvumo koeficientai didmiesčių rinkimų teritorijose rodo, kad buvo labai didelis teigiamas ryšys, net didesnis, nei prijungtų „savų“ teritorijų atveju. Akivaizdu, kad didmiesčiuose buvo ir ganėtinai teigiamas preferencijų ryšys. Jis praktiškai nesiskyrė nuo 2 turo prijungtų „savų“ didmiesčių teritorijų preferencijų ryšio. Galima teigti, kad didmiesčiuose visais jungimo atvejais, administracinis priklausymas vienai, ar kitai seniūnijai rinkėjų atstovavimui nedaro didelės įtakos. Vertinant duomenis, teritorinio pobūdžio prielaidų rinkėjų politinio atstovavimo problemoms bei įtampoms kilti didmiesčių teritorijose yra mažiausiai. Galima nebent išskirti kai kurias retesnius atvejus didmiesčių teritorijose, kuriose egzistuoja savita politinė tradicija paremta tautiniu-etniniu motyvu. Dėl tos priežasties, didesnės teigiamos koreliacinės reikšmės buvo gautos ne prijungtose „savose“, tačiau prijungtose „svetimose“ teritorijose. Pastarosiose tiesiog buvo mažiau teritorijų su ženklia tautinių mažumų dalimi. Tokių teritorijų daugiausia Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje. Pavyzdžiui, didžiausi preferencijų ir aktyvumo nuokrypiai didmiesčiuose buvo fiksuoti prijungtose „savose“ m. sav. Grigiškių, Geležinio Vilko ir Salininkų rinkimų teritorijose (žr. 14 pav.).

Abejuose teritorijų tipuose, tiek kaimiškų, tiek ir mažų bei vidutinių miestų, matome itin menką balsavimo preferencijų ryšį su „pagrindinėmis“ rinkimų teritorijomis. Rinkimus laimėjusio kandidato preferencijų koreliaciniai ryšiai atskleidžia, koku lygiu tam tikrose rinkimų teritorijose buvo iššvaistyti balsai, arba priimtas kompromisas, abejus reiškinius reikia tirti kartu su aktyvumu. Deja,

„svetimų“ prijungtų teritorijų aktyvumo koreliaciniai duomenys nurodo, kad jie yra nevertintini. Galima pasinaudoti gautais standartinio nuokrypio duomenimis, kurie tarpusavio ryšio neatskleidžia, tačiau parodo, kiek daug rinkėjai buvo linkę daugiau ar mažiau balsuoti skirtingose teritorijose. „Svetimų“ kaimiškų bei mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijų nuokrypių reikšmės – atitinkamai <2,5 ir <3,2 proc. punkto. Tuo tarpu, preferncijų už laimėjusį kandidatą kartoschemoje matome ganėtinai ryškų „svetimų“ prijungtų bei „lygegriačiai sujungtų (T3/T4) teritorijų preferncijų skirtumus nuo pagrindinių (T1) teritorijų (žr. 15 pav.).

15 pav. Rinkėjų, balsavusių už 1 vietą užėmusį kandidatą, dalis (proc. nuo visų rinkėjų) 2020 m. Seimo rinkimų 2-ajame ture vienmandatėse rinkimų apygardose.

Tiek mažų ir vidutinių miestų, tiek kaimiškų rinkimų teritorijų atvejais, gauti koreliaciniai ryšiai parodo, kad iššvaistytų balsų mastas buvo gan didelis. Tuo tarpu, nemaža dalis kaimiškų teritorijų rinkėjų nusprendė nedalyvauti antrajame ture, o mažų ir vidutinių miestų teritorijų rinkėjai, nors balsavo taip pat pasyviau, tačiau, tai galime priskirti bendrai tendencijai bet kokiais teritorijų jungimo atvejais, antrajame rinkimų ture balsuoti ne taip aktyviai. Daug mažesnis mažų ir vidutinių miestų teritorijų rinkėjų aktyvumas fiksuotas ir prie „savų“ prijungtų teritorijų atvejais.

Lygiagrečiai sujungtos rinkimų teritorijos išsiskiria itin dideliu iššvaistytų balsų skaičiumi ir fragmentacija. Tokio jungimo tipo teritorijose visais atvejais regime didelį ryšį tarp laimėjusio kandidato ir rinkėjų aktyvumo tam tikroje rinkimų teritorijoje. Kelmės-Šilalės rinkimų apygardos Kelmės r. sav. dalies kaimiškose ir miestietiškosiose rinkimų teritorijų dalyse aktyvumas buvo

dviženkliai mažesnis, nei Šilalės r. sav. dalyje. Kelmės r. sav. dalyje tie rinkėjai, kurie atėjo balsuoti, buvo mažiau linkę palaikyti apygardoje nugalėjusį kandidatą. Dar didesni skirtumai išryškėjo Molėtų-Širvintų rinkimų apygardoje. Pavyzdžiui, molėtiškiai, gyvenantys priemiesčiuose, buvo daugiau nei tris kartus mažiau linkę palaikyti apygardoje nugalėjusį socialdemokratų atstovą, nei Širvintų priemiesčio dalies gyventojai, ir rinkėjų aktyvumas skyrėsi dviženkliais skaičiais (atitinkamai 34 proc. Molėtų priemiesčio dalyje ir 53 proc. Širvintų priemiesčio dalyje). Abejais atvejais nebūtų pavykę suderinti rinkėjų interesų dėl egzistuojančios skirtingos politinės tradicijos tose teritorijose. Ryškūs rinkėjų aktyvumo skirtumai mums parodo dalies rinkėjų nusivylimą, ir iš kitos pusės dalies rinkėjų didelį mobilizavimą.

3.3.3 2020 m. Seimo rinkimų vienmandačių rinkimų apygardų ribų pokyčių ir jų įtakos rinkėjų elgsenai apibendrinimas

Apibendrinus antrojo ir pirmojo rinkimų turų duomenis, galime daryti išvadą, kad antrajame rinkimų ture prijungtų „savų“ mažų ir vidutinių miestų teritorijų rinkėjų politinės preferencijos buvo mažiausiai susijusios su „pagrindinės“ teritorijos rinkėjų preferencijomis, tuo tarpu, kaimiškose – labiausiai susijusios. Kaimiškose teritorijose egzistuoja didžiausi skirtumai tarp jungiamų „savų“ ir „svetimų“ teritorijų. Tai galime stebėti koreliacinių indeksų vertėse (žr. 3 lentelę).

Įvairūs rinkimų ribų pokyčiai labiausiai teigiamai veikia kaimiškas teritorijas, ypač jungimo prie „savos“ teritorijos atvejais. Kaimiškose teritorijose rinkėjų preferencijos ir aktyvumas labiausiai teigiamai susijęs, kai kaimiškos teritorijos jungiamos prie „savų“ teritorijų. Kita vertus, kai jungimas vyksta prie „svetimos“ rinkimų teritorijos, kaimiškų teritorijų rinkėjų rinkiminė elgsena bei politinės preferencijos rodo mažesnę atotrūkį, nei mažų ir vidutinių miestų teritorijų rinkėjų, tačiau vis tiek tokiais jungimo atvejais kaimiškų teritorijų rinkėjų atstovavimas yra neigiamai veikiamas: rinkėjai yra pasyvesni rinkimuose, jų pareferuojamų kandidatų iškėlimas tokiais atvejais išlieka problematiškas.

Mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijų dalyse, koreliacinis atotrūkis santykinai didžiausias, kai jungiama prie „savų“ rinkimų teritorijų, tačiau, jis tai pat didesnis kai jungiama prie „svetimų“ rinkimų teritorijų, lyginant su kaimiškais teritorijomis. Išskirtiniu atveju galima būtų analizuoti preferencijas už antros vietos kandidatą, kuomet mažų ir vidutinių miestų rinkėjai rodo mažesnę neigiamą ryšį, lyginant su tos pačios teritorijos kaimiškais apygardomis. Tokį koreliacinį išsiskyrimą galima būtų grįsti tuo, kad kai kurias išvardintais atvejais, net ir „savose“ rinkimų teritorijose esančios dalys turėjo konkuruoti. Kai kuriais mažų ir vidutinių miestų „savų“ rinkimų teritorijų atvejais, jungiamos teritorijos palaikomas kandidatas net neturėjo šansų patekti į antrąjį rinkimų turą. Galima teigti, kad mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijų dalys, kurios atskirtos nuo „savų“ ilgainiui formuojasi kita politinė tradicija, ji supanašėja su kitos savivaldybės teritorija. Kita vertus, nereikėtų atmesti ir didesnio ideologinio konkuravimo šiose teritorijose, lyginant su kaimiškais rinkimų teritorijomis. Dėl šių priežasčių, net ir jungiamų „savų“ mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijų rinkėjų preferencijos daugeliu atveju nesutampa su „pagrindine“ rinkimų teritorija.

Mažesnius koreliacinius diapazonus mažų ir vidutinių miestų teritorijose, nei kaimietiškosiose regime visais koreliacinių ryšių atvejais. Didesnis kaimiškų teritorijų jautrumas yra susijęs, viena vertus, su mažesniu „ideologiniu lankstumu“ kaimiškose teritorijose. Tai paaiškinama tuo, kad skirtinguose miestuose galimos įvairios politinių preferencijų variacijos, tuo tarpu kaimiškose rinkimų teritorijose dažniausiai palaikomos kairiosios partijos ir jų atstovai, o rinkėjų politinių preferencijų spektas pasižymi mažesniu įvairumu, yra tolygesnis. Iš dalies šis argumentas tinkamas

pagrįsti, kodėl kaimiškose rinkimų teritorijose preferencijų ir rinkiminio aktyvumo atotrūkis antrajame rinkimų ture įprastai būna mažesnis nei miestietiškosiose.

3 lentelė. 2020 m. Seimo rinkimų performuotų rinkimų ribų ir skirtingų rinkimų teritorijų rinkėjų preferencijų ir aktyvumo koreliaciniai ryšiai

Teritorija	Paramatras	Kaimiškos teritorijos	Miestų teritorijos	Dismiesčių teritorijos
1 turas laimėjo				
Prijungta sava	<i>r</i>	0,871	0,763	0,883
	<i>N</i>	20	46	41
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	<0,01
Prijungta svetima	<i>r</i>	0,389	0,321	0,893
	<i>N</i>	26	50	16
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	<0,01
1 turas, 2 vieta				
Prijungta sava	<i>r</i>	0,220	0,022	0,514
	<i>N</i>	20	46	41
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	<0,01
Prijungta svetima	<i>r</i>	-0,198	-0,100	0,895
	<i>N</i>	20	50	16
	<i>p</i>	0,42*	0,49*	<0,01
2 turas laimėjo				
Prijungta sava	<i>r</i>	0,787	0,394	0,625
	<i>N</i>	18	43	38
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	<0,01
Prijungta svetima	<i>r</i>	0,356	0,143	0,624
	<i>N</i>	26	50	14
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	<0,01
1 turas aktyvumas				
Prijungta sava	<i>r</i>	0,619	0,175	0,535
	<i>N</i>	20	46	41
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	<0,01
Prijungta svetima	<i>r</i>	-0,053	-0,009	0,867
	<i>N</i>	26	50	16
	<i>p</i>	0,415*	0,49*	<0,01
2 turas, aktyvumas				
Prijungta sava	<i>r</i>	0,496	0,249	0,556
	<i>N</i>	18	43	38
	<i>p</i>	<0,01	<0,01	<0,01
Prijungta svetima	<i>r</i>	-0,010	-0,084	0,872
	<i>N</i>	26	50	14
	<i>p</i>	0,415*	0,49*	<0,01

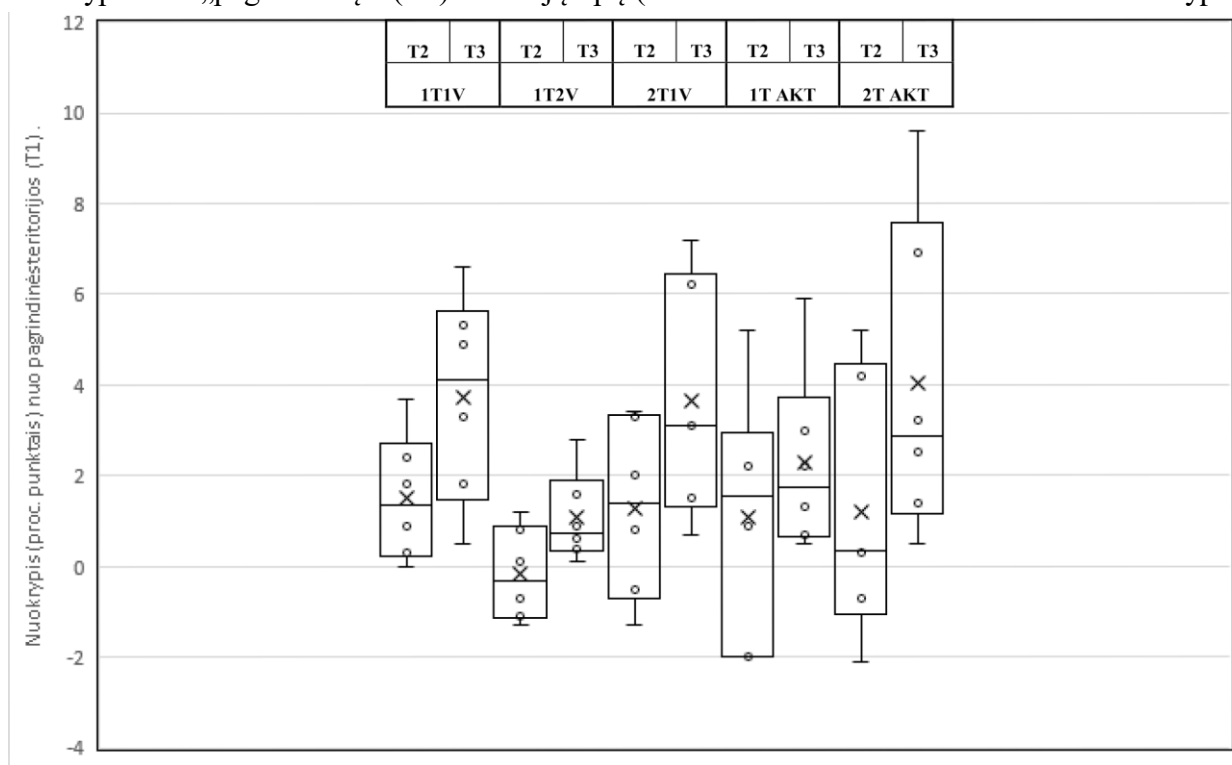
* $p < 0,05$ reikšmė laikoma statistiškai reikšminga
r=koreliacijos reikšmė; *N*=imties dydis; *p*=patikimumo lygmuo.

3.4 Seimo rinkimų teritorinių pokyčių vienmandatėse rinkimų apygardose rezultatai ir rekomendacijos teritorinei organizacijai

3.4.1 Tyrimo rezultatai

Vienas iš galimų šio darbo bendrųjų apibendrinimų yra toks, kad rinkimų ribų pokyčiai vienmandatėse rinkimų apygardose daro įtaką rinkėjų atstovavimui. Negalima vienareikšmiškai teigti, kad šie pokyčiai visais teritorijų jungimo atvejais yra neigiami arba teigiami. Visumoje taikliausiai rinkimų ribų pokyčius būtų galima įvardinti kaip daugiau neigiamą įtaką rinkėjų atstovavimui darantį veiksni. Žinoma, egzistuoja nemažai rinkimų konteksto, subjektyvių teritorinę raišką turinčių (teritorinio konteksto efektai) bei su kandidatų asmenybėmis susijusių veiksnių, labai įvairių visuomenės takoskyrų, kurios kinta erdvėje bei laike (Kavaliauskas ir Petruelis, 2004), bei kitų aspektų, kurių poveikis rinkėjų atstovavimui šiame darbe nebuvo įvertintas. Tačiau, rinkimų duomenų bei kiti šaltinių, autoriaus nuomone, pakako tam, kad darbas būtų atliktas pilnavertiškai, jo moksliskumas pasireiškia tuo, kad darbo rezultatus būtų nesunku patikrinti: juos patvirtinti, arba paneigti.

4 lentelė. Prijungtų „Savų“ ir „svetimų“ (T2/T3) teritorijų tipų rinkėjų balsavimo preferencijų nuokrypis nuo „pagrindinių“ (T1) teritorijų tipų. (Kuo didesnė reikšmė – tuo didesnis nuokrypis)

- 1T1V – balsavusių už laimėjusį kandidatą nuokrypis nuo pagrindinės teritorijos (T1) pirmajame rinkimų ture
- 1T2V – balsavusių už antros vietos kandidatą nuokrypis nuo pagrindinės teritorijos (T1) pirmajame rinkimų ture
- 2T1V – balsavusių už laimėjusį kandidatą nuokrypis nuo pagrindinės teritorijos (T1) antrajame rinkimų ture
- 1T AKT – rinkėjų aktyvumo nuokrypis nuo pagrindinės teritorijos (T1) pirmajame rinkimų ture
- 2T AKT – rinkėjų aktyvumo nuokrypis nuo pagrindinės teritorijos (T1) pirmajame rinkimų ture

Matome, kad visais pasirinktų 5 kriterijų atvejais (4 lentelė), rinkėjai buvo prasčiau atstovaujami prijungtose „svetimose“ teritorijose (T2), nei prijungtose „savose“ (T3). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad mažiausi nuokrypių skirtumai tarp T2 ir T3 teritorijų pastebimi abiejų rinkimų 1-ojo turo 2-os vietos bei aktyvumo (1T2V ir 1T AKT) kategorijose. Vadinasi, rinkėjai, konkurencijos vedami atėjo prie balsadėžių. Ypatingai rinkėjų aktyvumas smunka „prijungtos „svetimos“ (T3) teritorijose antrajame rinkimų ture, tai galima paaiškinti protesto balsavimu iš neturėjimo galimybės rinktis savo (kuris dažnai nepatenka net į antrą rinkimų turą) kandidato. Rinkėjų preferencijų plotmėje pastebimi itin ryškūs skirtumai tarp T2 ir T3 tipų teritorijų. Kitaip tariant, vertinant rezultatus, matome, kad rinkimų ribų pokyčiai skirtingai veikia pagal jungimo pobūdį skirtingų tipų teritorijas.

Be to, rezultatai parodė, kad rinkimų ribų pokyčiai taip pat skirtingai veikia pagal dominuojantį gyvenvietės tipą besiskiriančių teritorijų rinkėjų politines preferencijas bei jų aktyvumą rinkimuose. Kaip ir minėta šiame darbe, didmiesčių gyventojai mažiausiai paveikūs rinkimų ribų pokyčiams. Tuo tarpu, kaimiškų bei mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijų rinkėjai yra jautresni vykstantiems rinkimų apygardų ribų pokyčiams, ypač tuomet, kai jungiamos T3 tipo teritorijos. Kai kurias atvejais, pavyzdžiui, jungiant T2 tipo (t.y. „savos“ savivaldybės) kaimiškas rinkimų teritorijas, juose regime labai teigiamus rinkėjų atstovavimo pokyčius.

Interpretuojant rinkimų duomenis, kai kuriais atvejais kelių procentinių punktų skirtumas arba pokytis gali atrodyti, kaip mažai reikšmingas, tačiau jie vienais ar kitais atvejais gali reikšti didelę dalį nusivylusių kandidatais bei politika žmonių, taip pat lemti laimėjusį kandidatą vienoje ar kitoje rinkimų apygardoje. Tai ypač aktualu tuomet, kai kad ir keli rinkėjų politinių preferencijų skirtumų proc. punktai persidengia su taip pat pastebimai mažesniu rinkiminiu aktyvumu. O tai gali lemti jau ir dviženklus rinkimų rezultatų tarp skirtingų apygardos dalių skirtumus, kas turi didelės įtakos rinkėjų atstovavimo lygiui. Netgi T2 rinkimų teritorijose, kur šių teritorijų visumoje vertintinas teigiamai, egzistuoja atotrūkis nuo T1 teritorijų.

Šis darbas remiasi hipoteze, kad jungiamų teritorijų rinkėjams reikia laiko adaptuotis. Ir iš tiesų, koreliacinė duomenų analizė rodo tam tikrus ženklus, bendrai vertinant visą Lietuvos teritoriją, kurie indikuoja, kad balsavimo preferencijų ir aktyvumo divergencija bėgant laikui mažėjo. Daroma atsargi prielaida, kad taip galėjo įvykti dėl to, kad rinkėjai, kurių rinkimų teritorijų pokyčiai vyko 2016 m., palaiapsniui priprato prie naujų rinkimų apygardų. Šie procesai spartesni prijungus „savas“ (T2) teritorijas, lėtesni – prijungtų „svetimų“ (T3) teritorijų atvejais. Visgi, pastebėtas reiškinys, kai net T2 („savų“) teritorijų rinkėjai, ilgesnį laiką priklausę gretimai savivaldybei, yra gana inertiški – iš ten „atsineša“ kitokią politinę tradiciją, tad joms (T2 teritorijoms) kartais taip pat prireikia laiko adaptuotis net jas prijungus prie tos pačios savivaldybės (T1) teritorijos. Tačiau dažniausiai daugumos prijungtų (ypač – T3 tipo) teritorijų rinkėjai, nors ir praėjus 4 metams po ribų pokyčių, vis dar išlaiko savo atskirą rinkimų preferencijomis grįstą politinę tradiciją.

3.4.2 Rekomendacijos rinkimų teritorinei organizacijai

Apskritai, analizuojant skirtingus, šiame darbe vykdomus rinkimų ribų perbraižymus ir iš to išplaukiančius padarinius, turėtų paskatinti ne vieną mokslininką, politiką permąstyti, ką tai reiškia rinkėjų teisei būti atstovaujamiems bei demokratijai Lietuvoje apskritai. Be kitų jau minėtų aspektų, tyrimo rezultatai taip pat patvirtina, tai kas iki šiol Lietuvoje per mažai akcentuojama: kad rinkėjams (ir daugeliu atveju – kandidatams) rinkimų ribų perbraižymas, nors kai kuriais atvejais yra naudingas, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje jis nėra politiškai tvarus. Rezultatai taip pat turėtų paskatinti įvertinti, kurie rinkimų ribų perbraižymo elementai yra normatyviniu požiūriu labiausiai abejotini. Tai aktualu

tais atvejais, kai tenka spręsti apygardų ribų pokyčio dilemas, kai to dėl nustatytos tvarkos neįmanoma išvengti ir reikia rinktis, tarsi, mažesnę blogybę iš dviejų.

Šio darbo autorius siūlo revitalizuoti Lietuvos rinkimų sistemą, kuri atitiktų mūsų šalies regioninį, demografinį, teisinį, politinį bei geopolitinį kontekstą. Vertėtų galvoti apie rinkimų sistemos pokyčius, nes šio darbo analizė rodo, kad dabartinė rinkimų sistema nėra optimali: neužtikrina nemažos dalies rinkėjų interesų, nuolatiniai rinkimų ribų pokyčiai mažina rinkėjų atstovavimą, didina įtampas, bendrai tariant daro neigiamą įtaką demokratijai ir lygiateisiškumo principui.

Darbo rezultatų pagrindu siūloma proporcinė rinkimų sistema, Lietuvos teritoriją padalinant į mažo ir vidutinio dydžio (3-5 mandatai) rinkimų apygardas, išimtį darant tik Lietuvos didmiesčiams, kurie būtų neskaldomi, nežiūrint to, kad jiems tektų ženkliai didesnę mandatų dalis (net keliolika, ar net virš 20 (Vilnius)).

Skaldyti didmiesčius nėra prasmės todėl, kad tyrimas parodė, kad juose egzistuoja viena bendra politinė erdvė, be žymių konfliktinių zonų, o pasitaikantys (dažniausiai dėl etninių skirtumų) ryškesni vidiniai miesto dalių skirtumai, pvz., Naujoji Vilnia, įtampų nesukurtų dėl to, kad jų gyventojams greičiausiai taip pat pavyktų išsirinkti savo atstovus, balsuojant už tokiose dalyse populiarių politinių jėgų sąrašus. Mažo ir vidutinio dydžio rinkimų apygardos regionuose būtų pakankamai mažos, kad užtikrintų kandidatų atskaitingumą bei vietos atstovavimą, kitaip tariant būtų „arti“ rinkėjų, ir tuo pat metu ne per didelės, kad kandidatai pasimestų plačioje teritorijoje ir jų ryšys su vieta taptų tik formalus. Tam tikroje daugiamandatėje rinkimų apygardoje sumažėjus rinkėjų skaičiui, tiek, kad nebeatitiktų kvotos, būtų galima sumažinti mandatų skaičių joje, nekeičiant rinkimų teritorijos ribų.

Vis dėlto, rinkimų sistemos pokyčiai yra labai subtilus dalykas, nes gali išbalansuoti visą politinę sistemą. Be to, kyla komunikacinių iššūkių dialogui su visuomene. Šis aspektas yra kertinis, nes be plataus visuomenės, politinių partijų, kitų suinteresuotų grupių sutarimo jokie pokyčiai negali būti daromi. Inicijuojant reformą, reikėtų vengti nereikalingo kompleksiško rinkimų tvarka turėtų eiti paprastėjimo, o ne sudėtingėjimo keliu. Be to, ji turi būti ilgaamžiška. Tai galima pasiekti tik tuomet, kai rinkimų tvarkos keitimas įgyvendinamas su daugumos politinių jėgų bei visuomenės pritarimu ir pakeitimai nėra naudingi tai kai kurioms politinėms jėgoms, ypač – reformą inicijuojančioms partijoms.

Visgi, pastaruoju metu suintensyvėję politiniai svarstymai (šiam tikslui Seime buvo sukurta darbo grupė) dėl rinkimų sistemos pertvarkos Lietuvoje, parodė, kad tikimybė, kad artimiausiu metu Lietuvoje iš pagrindų bus keičiama Seimo rinkimų tvarką – maža, dėl to autorius pateikia rekomendacijas, kurios galėtų sušvelninti neigiamus rinkimų ribų keitimo aspektus šiuo metu Seimo rinkimams taikomos mišrios paralelinės sistemos rėmuose.

Visų pirma, Seimo rinkimo įstatymo 9 straipsnio pagrindu, autorius rekomenduoja išplėsti ir įtvirtinti nuostatą, kad formuojant rinkimų apygardas, pagal teritorinį-administracinį suskirstymą būtų atsižvelgiama ne tik į savivaldybių, bet ir į seniūnijų bei apskričių ribas. Šiuo metu vyrauja nuostata tai taikyti daugiausia tik savivaldybių lygmeniu. Seniūnijų seniūnų apklausos rezultatai parodė, kad seniūnijų teritorijų perskyrimai yra problemiški rinkėjams dėl to, kad kyla nepasitenkinimas, ne tik todėl, kad jie nepažįsta kandidatų, bet ir todėl, kad be svarbesnių centrų (kad ir seniūnijų centrų) likę prijungtos (T3 tipo) teritorijos paprastai nesulaukia pakankamo apygardoje kandidatuojančių politikų dėmesio. O tai tik dar labiau padidina prijungtų „svetimų“ teritorijų periferiškumą, neigiamai veikia jų gyventojų politinį dalyvavimą.

Taip pat, autorius rekomenduoja derinant rinkimų apygardų ribas, stengtis, kad jose būtų vienas, o ne keli dominuojantys centrai. Analizė parodė, kad mažų ir vidutinių miestų rinkėjų rinkiminis atstovaujumas, vykdant rinkiminių ribų pertvarkas, nukenčia daugiausiai, dėl to, kad

juose rinkėjai turi susiformavusią savitą rinkimų tradiciją. Kokį negatyvų poveikį daro dviejų svarbių centrų su dominuojančia skirtinga politine tradicija turinčių teritorijų sujungimas puikiai iliustravo „lygiagretais“ jungimo atvejais (Molėtų-Širvintų, Palangos-Kretingos (2016 m.), Kelmės-Šilalės (2020 m.) apyg.), o taip pat ir kai kurie ryškesni kitų tipų jungimo atvejai (Žiemgalos rytinė, Žiemgalos vakarinė, Nalšios pietinė ir kt. apyg.). Tiesa, esant dabartinei rinkimų sistemai tenka susitaikyti, kad ir toliau demografinė prasme tuštėjant provincijos regionams, tokie jungimai bus neišvengiami ir jų skaičius tik augs.

Be to, pertvarkant rinkimų apygardų ribas reiktų stengtis kuo labiau atsižvelgti į skirtingose savivaldybėse susiformavusias politines tradicijas. Performuojant rinkimų ribų pokyčius, turėtų būti siekiama jungti teritorijas tokiu principu, kad rinkėjų preferencijos sutaptų kuo labiau. Tai būtų galima padaryti, atsižvelgiant į ankstesnių rinkimų rezultatus. Tokiu būdu, būtų užtikrinamas didesnis rinkėjų atstovavimas bei iššvaistyta mažiau rinkėjų balsų. Tiesa, ši rekomendacija yra „jautri“ teritorinėms manipuliacijoms (*džerimanderingas* ir kt.), nes apygardų perbraižymo metu gali kilti nemažai politinių nesutarimų dėl pasirinktų sprendimų, todėl apygardų ribų optimalumo vertinimus turėtų atlikti nepriklausomi ekspertai.

Magistro darbo
„SEIMO RINKIMŲ VIENMANDAČIŲ APYGARDŲ RIBŲ KAITOS ĮTAKA
LIETUVOS RINKĖJŲ ELGSENAI“

IŠVADOS

1. Tyrimo rezultatai parodė, kad Seimo rinkimų vienmandačių apygardų ribų kaitos padarinių teritorinė raiška yra netolygi, atsirandantys skirtumai pirmiausia susiję su teritorijų jungimo bei jose vyraujančių gyvenviečių tipu: didmiesčių gyventojai mažiausiai paveikūs rinkimų ribų pokyčiams, kai tuo tarpu, kaimiškų bei mažų ir vidutinių miestų rinkimų teritorijų rinkėjai yra jautresni vykstantiems rinkimų apygardų ribų pokyčiams, ypač tuomet, kai jungiama prie kaimyninių savivaldybių teritorijų.
2. Atlikus kokybinių duomenų (seniūnų interviu, VRK gautų skundų ir prašymų) analizę, išryškėjo didelis suinteresuotų pusių nepasitenkinimas rinkimų ribų pokyčiais, kuriems pagrįsti naudoti šešių tipų argumentai: administracinis, geografinis, rinkėjų atstovavimo, pastovumo, rinkimų organizavimo bei istoriškumo/etniškumo. Dauguma respondentų, motyvuodami vietos atstovavimo poreikiu, pritarė esamai rinkimų sistemai arba net siūlė ją keisti į daugumos (mažoritarinę), proporcinio atstovavimo rinkimų sistemos šalininkų buvo mažai.
3. Seimo rinkimų rezultatų chronologinė erdvinė analizė atskleidė, kad yra tam tikro pagrindo manyti, jog prijungtose teritorijose laikui bėgant rinkimų preferencijos supanašėja, tačiau skirtumai, net ir praėjus tam tikram laiko intervalui, išlieka ganėtinai dideli, todėl sukelia prielaidas politinėms įtampoms bei gyventojų nepasitenkinimui reikštis.
4. Pastoviai keičiamos Seimo rinkimų vienmandačių apygardų ribos ilgalaikėje perspektyvoje negali būti laikomos tvariu reiškiniu. Nuolatiniai rinkimų apygardų ribų pokyčiai lemia, kad nėra sudaromos galimybės teritorinio pobūdžio politinei rinkimų tradicijai formuotis.
5. Iškeltą hipotezę galima patvirtinti tik dalinai. Nors tyrimas parodė, kad prijungtų tos pačios savivaldybės dalių (*T2*) rinkėjų politinės preferencijos buvo panašesnės ir jų atstovavimas geresnis, nei prijungtų kaimyninės savivaldybės teritorijos dalių (*T3*), tačiau rinkimų ribų kaitos įtaka paprastai turi neigiamą poveikį visu jungimo tipų teritorijų elektoratui.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

2015 m. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 9 straipsnio 1 dalies (2012 m. lapkričio 6 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. 2015 m. spalio 20 d. Nr. KT27-N16/2015. (*Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas*). Žiūrėta: 2020m. gegužės 22 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1518/content>

Abramowitz, A., Alexander, B., Gunning, M. (2006). Don't blame redistricting for uncompetitive elections. *PS - Political Science and Politics*, 39(1), 87–90. <https://doi.org/10.1017/S1049096506060185>

Arnesen, S., Bergh, J., Christensen, D. A., Aardal, B. (2021). Support for electoral system reform among voters and politicians: Studying information effects through survey experiments. *Electoral Studies*, 71(2), 102313. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.102313>

Baranauskaitė, A., Burneika, D., Tučas, R. (2015). elektorinių struktūrų erdvinė diferenciacija Lietuvos miestų regionuose. *Geografijos Metrastis (24243434)*, 48.

Baranauskaitė, A., Tučas, R. (2014). Vilniaus miesto elektorinė struktūra 2008 ir 2012 m. Seimo rinkimų duomenimis. *Geografijos Metraštis*, 47, 37–54.

Barkan, J. D., Densham, P. J., Rushton, G. (2006). Space matters: designing better electoral systems for emerging democracies; *American Journal of Political Science* 50(4), 926–939.

Biggers, D. R. (2019). Does partisan self-interest dictate support for election reform? experimental evidence on the willingness of citizens to alter the costs of voting for electoral gain. *Political Behavior*, 41(4), 1025–1046. <https://doi.org/10.1007/s11109-018-9481-5>

Blais, A., Dobrzynska, A., Indridason, I. H. (2005). To adopt or not to adopt proportional representation: The politics of institutional choice. *British Journal of Political Science*, 35(1), 182–190. <https://doi.org/10.1017/S0007123405000098>

Bochsler, D. (2009). Are mixed electoral systems the best choice for central and eastern europe or the reason for defective party systems? *Politics and Policy*, 37(4), 735–767. <https://doi.org/10.1111/j.1747-1346.2009.00196.x>

Bowler, S., Farrell, D. M., Pettitt, R. T. (2005). Expert opinion on electoral systems: So which electoral system is “best”? *Journal of Elections, Public Opinion, Parties*, 15(1), 3–19. <https://doi.org/10.1080/13689880500064544>

Brunell, T. (2010). Redistricting and Representation, in: *Redistricting and Representation*. <https://doi.org/10.4324/9780203929728>

Burneika, D., Baranauskaitė, A., Ubarevičienė, R. (2017). Social segregation and spatial differentiation of electoral alignment in vilnius metropolitan area. *Geographia Polonica*, 90(2), 87–110. <https://doi.org/10.7163/GPol.0089>

Burneika D., Ubarevičienė R., Valatka V., Baranauskaitė A., Pociūtė-Sereikienė G., Daugirdas V., Krupickaitė D. (2017). Lietuvos metropoliniai regionai. Gyventojų erdvinė diferenciacija XXI a. pradžioje. Vilnius: LSTC.

Colomer, J. M. (2005). It's parties that choose electoral systems (or, Duverger's Laws upside down). *Political Studies*, 53(1), 1–21. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2005.00514.x>

Cox, G. W., Fiva, J. H., Smith, D. M. (2019). Parties, legislators, and the origins of proportional representation. *Comparative Political Studies*, 52(1), 102–133. <https://doi.org/10.1177/0010414018762369>

Curtice, J. (2010). So what went wrong with the electoral system? the 2010 election result and the debate about electoral reform. *Parliamentary Affairs*, 63(4), 623–638. <https://doi.org/10.1093/pa/gsq018>

Daugirdas V. (2000). Šiaurės Lietuvos geografinis politinis regionas. Geografiniai gamtonaudos aspektai, in: Šiaurės Lietuvos karstinis regionas, p. 186–197. Vilnius.

Degutis M. (2002). Rinkiminio elgesnio dinamika Lietuvoje 1992-2001 m: Dr disertacija. Vilnius.

- Dow, J. K. (2011). Party-system extremism in majoritarian and proportional electoral systems. *British Journal of Political Science*, 41(2), 341–361. <https://doi.org/10.1017/S0007123410000360>
- Emanuele, V., Chiaramonte, A., Soare, S. (2018). Does the iron curtain still exist? The convergence in electoral volatility between Eastern and Western Europe. *Government and Opposition*, 55(2), 308–326. <https://doi.org/10.1017/gov.2018.25>
- Flint, C., Taylor, P. J. (2018). Political geography: World-economy, nation-state and locality, in: *Political Geography: World-Economy, Nation-State and Locality*. <https://doi.org/10.4324/9781315164380>
- Forest, B. (2004). Information sovereignty and GIS: The evolution of “communities of interest” in political redistricting. *Political Geography*, 23(4), 425–451. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2003.12.010>
- Forest, B. (2018). Electoral geography: From mapping votes to representing power. *Geography Compass*, 12(1), 1–17. <https://doi.org/10.1111/gec3.12352>
- Golder, M., Ferland, B. (2017). Electoral systems and citizen-elite ideological congruence, in: *The Oxford Handbook of Electoral Systems* (Leid. 2019). <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190258658.013.11>
- Hayes, D., McKee, S. C. (2009). The participatory effects of redistricting. *American Journal of Political Science*, 53(4), 1006–1023. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2009.00413.x>
- Hood, M. V., McKee, S. C. (2010). Stranger danger: Redistricting, incumbent recognition, and vote choice. *Social Science Quarterly*, 91(2), 344–358. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2010.00696.x>
- Høyland, B., Søyland, M. G. (2019). Electoral reform and parliamentary debates. *Legislative Studies Quarterly*, 44(4), 593–615. <https://doi.org/10.1111/lsq.12237>
- Jastramskis, M. (2013). Rinkėjų elgsenos kaitumas Lietuvos savivaldybių tarybų rinkimuose 1995–2011 metais, Dr. disertacija, Vilnius.
- Jastramskis, M. (2017). 2016 metų Seimo rinkimų iššūkis partinei sistemai ir politologams: Kaip numatyti žemės drebėjimą? *Politologija*, 86(2), 3. <https://doi.org/10.15388/polit.2017.2.10742>
- Jastramskis, M. (2018). Effects of the mixed parallel electoral system in Lithuania: The worst of all worlds? *Parliamentary Affairs*, 72(3), 561–587. <https://doi.org/10.1093/pa/gy030>
- Jastramskis M., Kavaliauskaitė J., Petronytė-Urbonavičiūnė I., Ramonaitė A., Morkevičius V. (2018). Padalytas balsavimas Seimo rinkimuose: Lietuvos rinkėjas mėgsta „dienos pietus“ ar renkasi iš viso meniu?, in: M. Jastramskis ir kt. (red.). Ar galime prognozuoti Seimo rinkimus? Trijų kūrų problema Lietuvos politikoje. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 281–308
- Jurkynas, M. (2004). Emerging cleavages in new democracies: The case of Lithuania. *Journal of Baltic Studies*, 35(3), 278–296. <https://doi.org/10.1080/01629770400000111>
- Karp, J., Vowles, J., Banducci, S. A., ir Donovan, T. (2002). Assessing the rise and development of the incumbency advantage in congress. *Working Paper*, 21, 1–22. <http://www.liebertonline.com/doi/abs/10.1089%2F153312902760137578%0A>
- Kavaliauskas P. (1995). Politika, geografija ir rinkimai. *Atgimimas*, Nr. 14, p. 2–3
- Kavaliauskas P., Daugirdas V. (1993). Lietuvos politinio rajonavimo problema. *Geografija*, 29, p. 90–94
- Kavaliauskas P., Petrusis V. (2004). Elektorinio metodo taikymas tiriant politines balansinio socialinio lauko įtampas, *Geografija*, 40(1), p. 34–42.
- Kavaliauskas P., Valiūnaitė V. (2003). Politinės įtampas teritorinės raiškos ypatybės Lietuvoje. *Geografijos metraštis*, 36(2).
- Krupavičius A. (1998). The post-communist transition and institutionalization of Lithuania's parties. *Political Studies*, 46: (465-491).
- Krupavičius A. (1998). Rinkėjų elgsena ir balsavimas. In: Seimo rinkimai 96: trečiasis „atmetimas“, (sud.) Krupavičius A., Vilnius.
- Labulytė R. (1998). „Politiniai“ regionai Lietuvoje. In: Seimo rinkimai 96. Trečiasis „atmetimas“, (sud.) Krupavičius A., p. 264–297. Vilnius.

Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi, Pippa Norris. (2010). Introduction: Building and sustaining democracy, in: *Comparing democracies*, vol. 3, Elections and voting in the 21st century, p. 17, Sage Press.

Linhart, E., Raabe, J., Statsch, P. (2019). Mixed-member proportional electoral systems—the best of both worlds? *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 29(1), 21–40. <https://doi.org/10.1080/17457289.2018.1443464>

Marsh, M., Plescia, C. (2016). Split-ticket voting in an stv system: choice in a non-strategic context. *Irish Political Studies*, 31(2), 163–181. <https://doi.org/10.1080/07907184.2015.1059323>

Milner, H. (2017). Electoral system reform, the Canadian experience. *Election Law Journal: Rules, Politics, and Policy*, 16(3), 349–356. <https://doi.org/10.1089/elj.2017.0444>

Morkevičius, V. (2017). Padalytas balsavimas 1996–2016 metu Seimo rinkimuose: Mastas ir pobūdis. *Politologija* 4(88). <https://doi.org/10.15388/Polit.2017.4.11160>

Oppenheimer, Bruce I. (2005). Deep red and blue congressional districts. the causes and consequences of declining party competitiveness, in: *Congress reconsidered*. Washington, D.C: CQ Press, 135–57 pp.

Petrulis, V. (2009). Lietuvos politinio lauko teritorinė struktūra (elektorinio metodo pagrindu) Dr. Disertacija. Vilnius

Pilet, J. B., Bol, D. (2011). Party preferences and electoral reform: How time in government affects the likelihood of supporting electoral change. *West European Politics*, 34(3), 568–586. <https://doi.org/10.1080/01402382.2011.555984>

Platakis T. (2004). Prezidento rinkimų politinės preferencijos geografija. *Tiltai*, 1 (26), p. 37–46.

Popescu M., Gábor T. (2008). Districting and redistricting in Eastern and Central Europe: regulations and practices, in: *Redistricting in Comparative Perspective.*, New York: Oxford University Press.

Raabe, J., Linhart, E. (2018). Which electoral systems succeed at providing proportionality and concentration? Promising designs and risky tools. *European Political Science Review*, 10(2), 167–190. <https://doi.org/10.1017/S1755773916000278>

Ramonaitė A. (2014). Kaip renkasi Lietuvos rinkėjai? Idėjos, interesai ir įvairūs politikoje. Vilnius. Vilniaus universiteto leidykla.

Ramonaitė, A. (2017). Polinkis balsuoti už partiją kaip naujas elgesio per rinkimus analizės būdas: Galimybės ir metodologinės problemos. *Politologija*, 86(2), 44. <https://doi.org/10.15388/polit.2017.2.10743>

Regalia, M. (2018). Electoral reform as an engine of party system change in Italy. *South European Society and Politics*, 23(1), 81–96. <https://doi.org/10.1080/13608746.2018.1432245>

Renwick A. (2015). Voting Behaviour and Electoral Outcomes. *Developments in British Politics*, 10 (12)

Renwick A ir Pilet JB. (2016). *Faces on the ballot: The personalization of electoral systems in Europe*. Oxford: Oxford University Press.

Riera, P., Bol, D. (2017). Ticket-splitting in mixed-member systems: on the importance of seat linkage between electoral tiers. *West European Politics*, 40(3), 584–597. <https://doi.org/10.1080/01402382.2016.1271598>

Saarts, T. (2011). Comparative party system analysis in central and Eastern Europe: The case of the Baltic States. *Studies of Transition States and Societies*, 3(3), 83–104.

Sadauskas K. 1993. Rinkimų geografijos ideologinė potekstė. *Mokslas ir gyvenimas*, 3, p. 12–13.

Savickaitė I., Krupickaitė D., Tučas R. (2013). Gyventojų rinkiminės elgsenos kaita Vilniaus suburbanizacijos zonoje. *Geografijos metraštis*, 46, p. 72–94

Schober, P., Schwarte, L. A. (2018). Correlation coefficients: appropriate use and interpretation. *Anesthesia and Analgesia*, 126(5), 1763–1768. <https://doi.org/10.1213/ANE.0000000000002864>

Shugart, M., Taagepera, R. (2017). Votes from seats, logical models of electoral systems, in:

Votes from Seats, Logical Models of Electoral Systems.

Szolnoki, Z., Márta, D., Pozsár-Szentmiklósy, Z. (2016). *Development of electoral systems in central and eastern Europe since 1991.*

Šumskas G. (2003). *Ekonominis balsavimas: trys tyrimų dešimtmečiai.* Vilnius. VU leidykla.

Tkachenko, S., Halling, S. (2017). Electoral reform in Ukraine: Challenges and prospects. Iš <https://www.epde.org/en/news/details/challenges-and-prospects-of-electoral-reform-in-ukraine-epde-policy-paper-juni-2017.html>

Tokaji, D. (2009). The future of election reform: From rules to institutions. *Yale Law and Policy Review*, 28(1), 5.

Tučas, R. (2016). *Rinkimų geografija.* Vilnius

Ventura, S. (2018). The Italian democratic party from merger to personalism. *South European Society and Politics*, 23(1), 181–196. <https://doi.org/10.1080/13608746.2018.1440483>

Vidzbelis, D., Tučas, R. (2018). Lietuvos gyventojų rinkiminio aktyvumo teritorinė diferenciacija 2014–2016 metais. *Geologija. Geografija*, 4(3), 139–154. <https://doi.org/10.6001/geol-geogr.v4i3.3834>

Vikšraitienė, A., Tučas, R. (2019). Asmenybinio ir partinio balsavimo santykio teritorinė diferenciacija 2012 ir 2016 metais. Seimo rinkimų duomenys. *Geologija. Geografija*, 5(2), 61–85. <https://doi.org/10.6001/geol-geogr.v5i2.4130>

VRK atviri duomenys. (*Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija*). Žiūrėta 2021 m. kovo 2 d., www.vrk.lt/atviri-duomenys

Webster, G. R. (1997). Geography and the decennial task of redistricting. *Journal of Geography*, 96(2), 61–68. <https://doi.org/10.1080/00221349708978762>

Yoshinaka, A., Murphy, C. (2011). The paradox of redistricting: How partisan mapmakers foster competition but disrupt representation. *Political Research Quarterly*, 64(2), 435–447. <https://doi.org/10.1177/1065912909355716>

Žodžio „Duverger gravitacija“ apibrėžimas (*Oxford reference*). Žiūrėta 2021 m. balandžio 14 d., www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095737871

Žodžio „džerimanderingas“ apibrėžimas (*Visuotinė Lietuvių enciklopedija*). Žiūrėta 2021 m. balandžio 14 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/dzerimanderingas>

Žodžio „rinkėjų atstovavimas“ apibrėžimas (*Statista*). Žiūrėta 2021 m. balandžio 14 d., www.statista.com/statistics-glossary/definition/361/representativeness/

SANTRAUKA

VILNIAUS UNIVERSITETAS CHEMIJOS IR GEOMOKSLŲ FAKULTETAS

ERNESTAS RAUGALA

Seimo rinkimų vienmandačių apygardų ribų kaitos įtaka rinkėjų elgsenai Lietuvoje

Lietuvoje vykstant 2016 m. ir 2020 m. Seimo rinkimams, įvyko žymių rinkimų ribų pokyčių. Mokslininkų plačiai diskutuojama, ar rinkimų ribų pokyčiai yra naudingi įvairių demokratijų šalims, nes jie daro daug neigiamos įtakos įvairiems su rinkimais susijusiems aspektams. Šio darbo tikslas yra, remiantis 2016 m. ir 2020 m. Seimo rinkimų duomenimis, įvertinti rinkimų apygardų ribų kaitos poveikį rinkėjų politiniam atstovavimui. Šio darbo autorius daro prielaidą, kad rinkimų ribų pokyčiai neigiamai veikia rinkėjų kandidatų pasirinkimo galimybes ir rinkiminį aktyvumą. Be to, rinkimų ribų pokyčiai mažina pasitikėjimą ir pasitenkinimą valdžia ir demokratijos procesu apskritai.

Šio darbo hipotezė teigia, kad jungiamų teritorijų rinkėjų politinių preferencijų stabilumas arba kaita bei rinkėjų aktyvumas priklauso nuo jungiamų teritorijų administracinės priklausomybės bei jose dominuojančios politinės tradicijos. Jei prijungiama tai pačiai savivaldybei priklausanti teritorija – tuomet rinkėjų politinės preferencijos jungiamose jos dalyse supanašės, jei prijungiamos arba sujungiamos skirtingoms savivaldybėms priklausančios teritorijos – tokiu atveju skirtingoms savivaldybėms priklausančių apygardos dalių rinkėjų politinės preferencijos ženkliai skirsis ir tai sumažins rinkėjų atstovavimą.. Šio darbo tikslui pasiekti buvo pasinaudota 2012, 2016 ir 2020 Seimo vienmandačių rinkimų apygardų duomenys. Duomenys įkelti ir apdoroti GIS programinę įrangą ir naudojant Pirsono koreliacijos indeksą. Papildomai buvo atliktas Lietuvos seniūnų atviras interviu bei apdorojami VRK adresuoti skundai bei pasiūlymai. Šio darbo rezultatai atskleidžia rinkimų ribų neigiamus padarinius greitai kintančiame Lietuvos demografiniame kontekste.

Rezultatai suponuoja mintį, kad Lietuvos rinkimų sistema nėra tvari, dėl to ilgalaikėje perspektyvoje jai reikia reformos atsverti dabartinės rinkimų sistemos neigiamus atributus ir iš to kylančias problemas. Tuo tarpu, trumpalaikėje ir vidutinio laiko perspektyvoje, reikia atkreipti dėmesį į galimybes pagerinti dabartinę rinkimų sistemą, daugiau dėmesio skiriant performuojamų rinkimų ribų rinkėjų preferencijoms bei teritorijų administracinę priklausomumą, ypatingai kaimiškose bei mažų ir vidutinių miestų teritorijose.

SUMMARY

VILNIUS UNIVERSITY
FACULTY OF CHEMISTRY AND GEOSCIENCES

ERNESTAS RAUGALA

The Influence of Redistricting of Single-member Constituencies of the Seimas Elections on Electoral Behavior in Lithuania

Lithuania has undergone some significant redistricting measures during 2016 and 2020 parliamentary elections. It is widely discussed whether redistricting is beneficial for various democracies as it impacts the behaviour of electorate in many negative aspects. The aim of this research is to reveal the depth of impact of redistricting on electoral behaviour and political participation. The author argues that the newly formed boundaries of electoral constituencies negatively affect preferences and turnout of electorate. Redistricting also deteriorates the general trust and satisfaction with the state of democracy in general,

The hypothesis put forward is that the newly formed territories which were connected to main constituency electoral area had positively correlated if it was within the same administrative boundaries, whereas the areas, which were not – the electorate had greatly suffered due to increased chances of political misrepresentation. The data for methodological purposes in this article has been taken from 2012, 2016 and 2020 first and second round of Seimas single-member electoral data. The data has been aggregated by GIS and by using Pearson's correlation method, both used as a basis for this research. Additionally, open interviews with elders and analysis of stakeholder complaints and proposals to the Central Electoral Commission of Lithuania were conducted. The study has above all, and most importantly unveils the disruptive nature of changing electoral boundaries amidst fast-changing demographic situation in Lithuania.

The results suggest that current Lithuanian electoral system is not sustainable and in the long run thereof needs to be reformed to counterbalance the negative affects of the current electoral system. Meanwhile short and mid term solutions should focus to improve the current electoral system by giving more careful attention to redistricted areas, according to electorate preferences and administrative boundaries, especially in rural areas, small and mid-sized cities.

PRIEDAI

1 priedas. VRK adresuotų skundų ir pasiūlymų registras

Eil. Nr.	Seimo rinkimų metai	Suinteresuota pusė	Paveikta Teritorija	Skundo/rekomendacijos pagrindas	Vertinimas	Argumentas						Sūlymo/rekomendacijos esmė	Sūlymo išdava
						Administracinis	Geografinis	Atstovaujamo	Pastovumo	Rinkimų organizavimo	Istoriškumo/Etniškumo		
1	2016	LR Seimo narys (DP)	Anykščių-Kupiškio rinkimų apygarda	Teritorinis	N/A	+	-	-	+	-	-	Rekomendacija siekiama neskaityti egzistuojančios Anykščių-Kupiškio rinkimų apygardos. Rinkėjų trūkumui kompensuojant prijungti Raguvos rinkimų apylinkę.	Minimaliai keičiama rinkimų apygarda
2	2016	LR Seimo narys (LSDP)	Aukštaitijos/Anykščių-Panevėžio rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	+	-	-	-	+	Priskirti Ramygalos, Daniūnų, Jotainių, Uliūniū, Vadoklių, Katinų, Maženių rinkimų apylinkes Aukštaitijos rinkimų apygardai, jų nepriskirti prie Anykščių-Panevėžio rinkimų apygardos.	Išlaikomas administracinis vientisumas ir geografinis artumas.
3	2016	LR Seimo narys (LSDP)	Anykščių-Panevėžio/Pasvalio-Panevėžio rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	+	-	-	Geležių, Karsakiškio, Palūniškio, Tiltagalio, Velžio ir Šilų rinkimų apylinkes priskirti į Anykščių-Panevėžio rinkimų apygardą.	Išlaikomas pastovumas.
4	2016	Vadoklių ir Mikėnų kaimų bendruomenės	Aukštaitijos/Anykščių-Panevėžio rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	+	+	+	+	-	Palikti kaimų teritorijas prie Aukštaitijos rinkimų apygardos.	Išlaikomas pastovumas. Rinkėjams patogiau balsuoti, sumažės rinkimų organizavimo kaštai.
5	2016	Jotainių kaimo bendruomenė	Aukštaitijos/Anykščių-Panevėžio rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	+	+	Palikti Jotainių kaimo teritoriją prie Aukštaitijos rinkimų apygardos.	Išlaikomas administracinis pastovumas ir etnokultūrinis bendrumas, rinkiminis pastovumas. Rinkėjams patogiau balsuoti.
6	2016	LR Seimo narys (TT)	Prienų-Birštono/Dzūkijos rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	-	+	+	-	-	Prie Prienų-Birštono rinkimų apygardos prijungti Krokialaukio ir Ūdrijos rinkimų apylinkes	Išlaikomas nusistovėjęs rinkiminis pastovumas.
7	2016	LR Seimo narių grupė (DP)	Dzūkijos/ Prienų-Birštono rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	-	-	-	Palikti prie Dzūkijos (nepriskirti Prienų-Birštono) rinkimų apygardos Vanagėlių, Eičiūnų, Punios, Raižių, Vaisodžių, Žagarių, Butrimonių rinkimų apylinkes.	N/A
8	2016	LR Seimo narių grupė (DP)	Prienų-Birštono/ Dzūkijos rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	-	-	-	Priskirti prie Prienų-Birštono (nepriskirti prie Dzūkijos) rinkimų apygardos Mikutiškių, Verebiejų, Krokialaukio, Genių, Miklusėnų rinkimų apylinkes.	N/A
9	2016	LR Seimo narių grupė (DP ir TT)	Prienų-Birštono rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	-	-	-	Išbraukti Verebiejų rinkimų apylinkę	N/A
10	2016	LR Seimo narys Bronis Ropė (LVŽS)	Nalšios rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	+	-	N/A	N/A	N/A	-	Pakeisti į Ignalinos-Švenčionių	Nebus klaidinami rinkėjai.
11	2016	LR LS	Centro/Žaliakalnio rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	+	Nejungti kartu Centro ir Žaliakalnio rinkimų apygardų teritorijų, prie jų jungiant Kalniečių ir Centro apylinkes, iš jų likusių suformuoti atskirą rinkimų apygardą.	Užtikrinamas savas rinkimų apygardų identitetas.
12	2016	Miesto meras (didmiesčio)	Centro/Žaliakalnio rinkimų apygardos	Teritorinis	N/A	-	-	-	+	-	-	Sitūlymas įvertinti sujungti Centro ir Žaliakalnio rinkimų apygardas	Likusios Kauno rinkimų apygardos mažiau bus keičiamos.
13	2016	LR Seimo narys (DP)	Centro/Žaliakalnio rinkimų apygardos	Teritorinis	N/A	+	+	-	+	-	-	Stengtis kuo mažiau keisti apygardų ribas, išlaikant seniūnijų ribas.	Išlaikomas Geografinis ir administracinis vientisumas.
14	2016	Gyventojas Arūnas Dabrišius	Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybių teritorijose esančios rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	-	+	+	-	-	Nemažinti rinkimų apygardų skaičiaus Kauno mieste.	Užtikrintas rinkėjų atsotavaujumas.
15	2016	LR Seimo narių grupė (TS-LKD)	Kalniečių/Dainavos rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	-	Stengtis kuo mažiau keisti apygardų ribas, išlaikant seniūnijų ribas. Jungti Centro ir Žaliakalnio rinkimų apygardas.	Užtikrintas rinkėjų pasitenkinimas rinkimais, atsotavaujumas.
16	2016	LR Seimo narys (TT)	Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybių teritorijose esančios rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	+	-	+	-	-	Stengtis kuo mažiau keisti apygardų ribas: Nejungti Kalniečių ir Dainavos apygardų, jungti Centro ir Žaliakalnio rinkimų apygardas. Stengtis išlaikyti miestų seniūnijų ribas.	Išlaikomas Geografinis ir administracinis vientisumas.
17	2016	Gegužių kaimo bendruomenė	Gegužių rinkimų apylinkė	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	-	+	Prijungti Gegužių rinkimų apylinkę prie Saulės arba Kuršėnų-Dainų rinkimų apygardos	Užtikrinami istoriškumo ir teritorinio atstovavimo principai.
18	2016	Gyventojas Petras Mandeika	Senamiesčio rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	+	Palikti Naugarduko rinkimų apylinkę Senamiesčio rinkimų apygardos ribose.	Užtikrinami istoriškumo ir teritorinio atstovavimo principai.
19	2016	LR Seimo narys (TS-LKD)	Senamiesčio rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	-	-	+	Palikti Naugarduko rinkimų apylinkę Senamiesčio rinkimų apygardos ribose.	Užtikrinami istoriškumo ir teritorinio atstovavimo principai.
20	2016	Gyventoja gniētė Skorupskytė	Senamiesčio rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	+	Palikti Naugarduko rinkimų apylinkę Senamiesčio rinkimų apygardos ribose.	Užtikrinami istoriškumo ir teritorinio atstovavimo principai.
21	2016	Gyventojas Povilas Purtokas	Senamiesčio rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	+	Palikti Naugarduko rinkimų apylinkę Senamiesčio rinkimų apygardos ribose.	Užtikrinami istoriškumo ir teritorinio atstovavimo principai.
22	2016	Gyventojas Gytis Janišius	Visa Lietuva	Pavadinimo	N/A	-	-	-	-	-	+	Keisti šios rinkimų apygardų pavadinimus: Raseinių – Kėdainių į Karšuvos, Jurbarko – Pagėgių į Skalvos, Kelmės – Šiaulių į Milžavos, Akmenės – Mažeikių į Knituvos, Šalčininkų – Vilniaus į Alšėnų, Palangos – Kretingos į Mėguvos, Lazdijų – Druskininkų į Jotvingių.	N/A
23	2016	Gyventojas Adomas Taraskevičius	Varėnos-Eišiškių rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	-	-	+	Nejungti papildomų 5 rinkimų apylinkių, kuriose dominuoja lenkų tautybės rinkėjai.	Užtikrintas rinkėjų atsotavaujumas.
24	2016	Trakų rajono savivaldybės narys (LSDP)	Trakų-Vievio/ Varėnos-Trakų rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Kilimų, Klevų, Lauko, Lentvario, Rykantų, Paluknio, Senojo Tarpurio, Senųjų Trakų, Šventininkų rinkimų apylinkes iš Trakų-Vievio perkelti į Varėnos-Trakų rinkimų apygardą.	Užtikrinamas teritorinis-administracinis optimalumas.

25	2016	Trakų rajono savivaldybės narys (LSDP)	Varėnos-Trakų/ Trakų-Vievio/ rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Aukštadvario, Bagdanonių, Bijūnų, Čiziūnų, Dusmenų, Grendavės, Išmonių, Karapolio, Onušio, Rūdiškių, Salkininkų, Šklėrių, Tiltų, Vaickuniškių, Zaizdrių rinkimų apylinkės iš Varėnos-Trakų perkelti į Trakų-Vievio rinkimų apygardą.	Užtikrinamas teritorinis-administracinis optimalumas.
26	2016	Varnių seniūnijos bendruomenė	Varnių, Pavandenės, Janapolės rinkimų apylinkės	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	-	-	-	Varnių, Pavandenės, Janapolės rinkimų apylinkės palikti prie Telsių rinkimų apygardos.	Užtikrintas rinkėjų atsakovaujumas.
27	2016	Sendvario seniūnijos kaimų jungtinė bendruomenė	Karklės ir Slengių rinkiminių apylinkės	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	-	Neperkelti Karklės ir Slengių rinkiminių apylinkių teritorijos Danės rinkiminei apygardai.	Užtikrintas rinkėjų atsakovaujumas.
28	2016	Miesto meras (didmiesčio)	Jakų-Sudmantų ir Karklės gyvenvietės	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	+	+	Klaipėdos rajono rinkimų apygardai priskirti Jakų-Sudmantų, o Karklės rinkimų apylinkę prie bet kurios iš Klaipėdos rinkimų apygardos	Užtikrintas rinkėjų atsakovaujumas, rinkimų organizavimo patogumas.
29	2016	Miesto meras (didmiesčio)	Jakų, Kalotės, Karklės, Ketvergių, Slengių rinkimų apylinkės	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	+	Jakų, Kalotės, Karklės, Ketvergių, Slengių rinkimų apylinkės prijungti prie Klaipėdos miesto rinkimų apygardų.	Išlaikomos istorinės teritorijų sąsajos, užtikrintas rinkėjų teritorinis atstovavimas.
30	2016	Miesto meras (didmiesčio)	Šilalės/Plungės rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	+	Šilalės rinkimų apygardai priskirti Rietavo savivaldybė Plungės rinkimų apygardai priskirti Tilvikų rinkimų apylinkę.	Išlaikomos istorinės teritorijų sąsajos, užtikrintas rinkėjų teritorinis atstovavimas.
31	2016	Kandidatas į LR Seimą TS-LKD	Kretingos rajonas	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Sudaryti rinkimų apygardą tik iš Kretingos rajono, jos neskaldant.	Užtikrinamai demokratiniui rinkimų principai atsižvelgiant į administracines ribas.
32	2016	Mišri 19 Seimo narių grupė	Palangos - Kretingos-Neringos rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	+	+	-	-	-	Neringos teritoriją jungti prie Klaipėdos miesto rinkimų apygardų, o ne Prie Palangos.	Užtikrinamas teritorinis vientisumas ir kompaktiškumas.
33	2016	Neringos Savivaldybės Tarybos Lietuvos Laisvės Sąjungos (Liberalai) "Mūsų Neringa" frakcija	Palangos - Kretingos-Neringos rinkimų apygarda	Teritorinis	Teigiamas	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
34	2016	Neringos Savivaldybės Tarybos Lietuvos Socialdemokratų frakcija	Palangos - Kretingos-Neringos rinkimų apygarda	Teritorinis	Teigiamas	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
35	2016	Savivaldybės meras	Palangos - Kretingos-Neringos rinkimų apygarda	Teritorinis	Teigiamas	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
36	2016	LR Seimo narys (TT)	Kretingosodžio rinkimų apylinkė	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	+	-	-	Kretingosodžio rinkimo apylinkę prijungti prie Kuršo rinkimo apygardos	Išlaikomi nusistovėję socialiniai ir ekonominiai santykiai
37	2016	LR Seimo narys (DP)	Jurbarko rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	+	-	Prijungti Žukų, Vilkyškių, Rambyno, Panemunės, Piktupėnų rinkimų apylinkės.	Bus užtikrinti rinkėjų ir kandidatų interesai, kiek įmanoma mažai pakeistos ribos.
38	2016	Jurbarko rajono savivaldybės tarybos narys (TS-LKS)	Jurbarko/ Pagėgių rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	-	+	Nesujungti Jurbarko ir Pagėgių rinkimų apygardų.	Išlaikytas administracinis ir istorinis bendrumas.
39	2016	Savivaldybės meras	Jurbarko/ Pagėgių rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	+	+	Nesujungti Jurbarko ir Pagėgių rinkimų apygardų. Palikti prieš tai buvusioje rinkimų apygardoje kartu su Šilute.	Išlaikytas administracinis ir istorinis bendrumas.
40	2016	Pagėgių rajono savivaldybės tarybos narys (LSDP)	Jurbarko/ Pagėgių rinkimų apygarda	Teritorinis	Teigiamas	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	Įsigalės demokratijos principai, rinkimai taps skaidresni.
41	2016	Pagėgių savivaldybės kultūros centro direktorė	Jurbarko/ Pagėgių rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	+	Nesujungti Jurbarko ir Pagėgių rinkimų apygardų.	Išlaikytas istorinis ir etnografinis bendrumas. Geriau atstovaujami rinkėjai.
42	2016	LR Seimo narys (TT)	Jurbarko/ Pagėgių rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	-	+	+	+	+	Nesujungti Jurbarko ir Pagėgių rinkimų apygardų. Palikti prieš tai buvusioje rinkimų apygardoje kartu su Šilute.	Išlaikytas istorinis ir etnografinis bendrumas. Geriau atstovaujami rinkėjai.
43	2016	LR Seimo narys (TT)	Jurbarko/Tauragės rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	Prie Jurbarko rinkimų apygardos prijungti Batakių, Eidinių, Eičių arba Čekiškės, Daugėliškių, Saulėteklių, Liučiūnų rinkimų apylinkės.	Persikirstomos rinkimų apylinkės kvotos atitikimui. (Tuo atveju jeigu Pagėgių dalis liktų prie Šilutės rinkimų apygardos)
44	2016	Pagėgių savivaldybės viešoji biblioteka	Jurbarko/ Pagėgių rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	+	Šilutės - Pagėgių vienmandatei rinkiminei apygardai išlaikomos buvusios teritorijos. Jurbarko rinkiminei apygardai trūkstamą rinkėjų dalies procentą priskirti iš Raudondvario rinkiminės apygardos.	Išlaikytas istorinis ir etnografinis bendrumas. Geriau atstovaujami rinkėjai.
45	2016	Pagėgių savivaldybės Martyno Jankaus muziejaus direktorė	Jurbarko/ Pagėgių rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	+	Šilutės - Pagėgių vienmandatei rinkiminei apygardai išlaikomos buvusios teritorijos. Jurbarko rinkiminei apygardai trūkstamą rinkėjų dalies procentą priskirti iš Raudondvario rinkiminės apygardos.	Išlaikytas istorinis ir etnografinis bendrumas. Geriau atstovaujami rinkėjai.
46	2016	Seniūnas (Šilutės raj.)	Šilutės rinkimų apygarda	Teritorinis	Teigiamas	+	-	+	-	+	-	N/A	Išrinktas seimo narys galės geriau įsigilinti į rajono problemas. Geriau atstovaujami rinkėjai.
47	2016	LR Seimo narys (LSDP)	Šilutės rinkimų apygarda	Teritorinis	Teigiamas	+	-	+	-	+	-	N/A	Išrinktas seimo narys galės geriau atstovaujami rinkėjams.
48	2016	Šilutės rajono savivaldybės tarybos narys (LSDP)	Šilutės rinkimų apygarda	Teritorinis	Teigiamas	+	-	+	-	-	-	N/A	Šilutė turės savo rinkimų apygardą, geriau atstovaujami rinkėjai.
49	2016	LR Seimo narys (TT)	Šilutės/Pietų Žemaitijos rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	+	-	+	-	-	Iš Šilutės priskirti Pietų Žemaitijos rinkimų apygardai šias rinkimų apygardas: Bikavėnų, Gorainių, Kivylių, Vainuto, ir atvirksčiai: Ramučių rinkimų apylinkę prie Šilutės.	Bus išlaikomas pastovumas, rinkiminės apygardos bus tolygesnės.

50	2016	Bendruomenės "Skaudvilės kraštas" pirmininkas, Skaudvilės bendruomenės pirmininkas, Adakavo kaimo bendruomenės pirmininkas, Trepų kaimo bendruomenės pirmininkė, Vaidilų kaimo bendruomenės pirmininkė	Skaudvilės seniūnija	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	-	-	-	Skaudvilės, Adakavo, Trepų, Vaidilų rinkimų apylinkės priskirti Tauragės rinkimų apygardai.	Užtikrins aktyvesnį rinkėjų dalyvavimą rinkimuose.
51	2016	Savivaldybės meras	Kursėnų-Dainių rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	+	-	-	Išimti Dainių, Lyros, Beržyno rinkimų apylinkes. Prijungti Gegužių, Ginkūnų, Verbūnų, Drąsūčių, Romučių rinkimų apylinkes.	Rinkimų teritorija labai atitiks savivaldybių ribas. Apginamas viešasis interesas.
52	2016	Savivaldybės meras	Aušros rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	+	-	-	Išimti Ginkūnų, Prijungti, Dainių, Lyros rinkimų apylinkes.	Rinkimų teritorija labai atitiks savivaldybių ribas. Apginamas viešasis interesas.
53	2016	Savivaldybės meras	Saulės rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	+	-	-	Prijungti Beržyno, Lieporių rinkimų apylinkes.	Rinkimų teritorija labai atitiks savivaldybių ribas. Apginamas viešasis interesas.
54	2016	Savivaldybės meras	Kelmės-Šiaulių rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	+	-	-	Išimti Gegužių, Sauginių rinkimų apylinkes	Rinkimų teritorija labai atitiks savivaldybių ribas. Apginamas viešasis interesas.
55	2016	Savivaldybės meras	Žiemgalos rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	+	-	-	Išimti Romučių, Drąsūčių, Verbūnų rinkimų apylinkes	Rinkimų teritorija labai atitiks savivaldybių ribas. Apginamas viešasis interesas.
56	2016	Seniūnas (Šiaulių raj.)	Kužių Seniūnija	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	-	+	-	Priskirti visas Kužių seniūnijai priklausančias rinkimų apylinkes (Kužių, Gilaičių, Sauginių, Smilgių, Verbūnų) Kursėnų-Dainių rinkimų apygardai.	Aiškesni ir patogesni rinkimai.
57	2016	Šiaulių "Romuvos" gimnazijos direktorius	Šiaulių-Kursėnų rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	-	-	-	Šiaulių miesto Dainių ir Gytarių mikrorajonus palikti toje pačioje Dainių rinkimų apygardoje.	Geriau atstovaujami ir geriau ginami rinkėjų interesai.
58	2016	Šiaulių Universiteto gimnazijos direktorius	Šiaulių-Kursėnų rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	-	-	-	Šiaulių miesto Dainių ir Gytarių mikrorajonus palikti toje pačioje Dainių rinkimų apygardoje.	Geriau atstovaujami ir geriau ginami rinkėjų interesai.
59	2016	Šiaulių rajono savivaldybės tarybos narys	Aušros rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Prijungti Dainių, Lyros rinkimų apylinkes.	Išlaikytas administracinis bendrumas su Šiaulių miestu.
60	2016	Šiaulių rajono savivaldybės tarybos narys	Saulės rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Prijungti Beržyno rinkimų apylinkę.	Išlaikomas glaudesnis teritorinis vientisumas.
61	2016	Šiaulių rajono savivaldybės tarybos narys	Kursėnų – Dainių rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Išimti Beržyno, Dainių, Lyros, Šiupelių, Zarėnų, prijungti Ginkūnų, Meškuičių, Vijolių, Naisių rinkimų apylinkes. Esant galimybei prijungti daugiau Šiaulių rajone esančių rinkimų apylinkių (Bridų, Kairių, Žadžiūnų)	Išlaikomas geresnis Šiaulių rajono teritorinis vientisumas.
62	2016	Šiaulių rajono savivaldybės tarybos narys	Žiemgalos rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	-	-	-	-	Išimti Ginkūnų, Vijolių, Meškuičių, Naisių, pridėti Šiupelių, Zarėnų, Lygumų rinkimų apylinkes.	Išlaikomas glaudesnis teritorinis vientisumas.
63	2016	LR Seimo narys Edvardas Žakaris (LSDP)	Aušros rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	-	-	-	-	S. Šalkausko rinkimų apylinkę priskirti Aušros rinkimų apygardai. Aido rinkimų apylinkę priskirti Saulės rinkimų apygardai.	Išlaikomas geografinis ir administracinis vientisumas.
64	2016	LR Seimo narys (LVŽS)	Šiaulių-Kursėnų rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	-	Šiaulių miesto Dainių ir Gytarių mikrorajonus palikti toje pačioje Dainių rinkimų apygardoje.	Išlaikomas administracinis vientisumas.
65	2016	LR Seimo narys (LSDP)	Saulės/Dainių rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	-	Prijungti Ginkūnų priemiestį prie Saulės rinkimų apygardos, kad susidarytų kvota. Išbraukti Dainių apylinkę ir ją priskirti Dainių apygardai.	Išlaikomas pastovumas, administracinis vientisumas.
66	2016	Seniūnas (Šiaulių raj.)	Kursėnų-Dainių/ Žiemgalos rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	-	+	-	Drąsūčių ir Romučių rinkimų apylinkes palikti prie Kursėnų-Dainių, o ne jungti prie Žiemgalos rinkimų apygardos	Geresnis atstovaujumas, patogesnis rinkimų proceso organizavimas.
67	2016	Seniūnas (Šiaulių raj.)	Šiaulių kaimiškoji rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	-	Ginkūnų gyvenvietę priskirti Šiaulių kaimiškajai rinkimų apygardai.	Išlaikomas geografinis ir administracinis susaistymas su likusia Šiaulių rajono dalimi
68	2016	Miesto meras (didmiesčio)	Vilniaus mieste esančios rinkimų apygardos	Teritorinis	N/A	+	+	+	-	-	-	Stengtis rinkimų apygardas formuoti atsižvelgiant į seniūnijų ribas.	N/A
69	2020	Savivaldybės meras	Žemaitijos Šiaurinė rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	-	-	Formuojant rinkimų apygardą, apsibrūti Akmenės ir Mažeikių savivaldybėmis.	Palengvės rinkimų organizavimas ir rinkėjų atstovaujumas.
70	2020	LR Seimo narys (LVŽS)	Karmėlavos ir Petrašiūnų rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	-	+	+	-	-	Apkeisti vietomis 5 rinkimų apylinkes. Nepriklausomybės ir Vytauto rinkimų apylinkes palikti Karmėlavos apygardoje, o V. Krėvės, Pabiržio ir 1Neveronių apylinkės palikti/perkelti Petrašiūnų apygardai.	Išlaikomos prieš tai buvusios rinkimų apylinkės.
71	2020	VŠĮ "Karšuvos būtovė"	Karšuvos rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pakeisti pavadinimą į "Pietų Karšuvos", o Karšuvos apygarda vadinti tik Tauragės ir Šilalės rajonų savivaldybių teritorijas.	Suteikiami tikslingi istoriniai žemių pavadinimai rinkimų apygardoms.
72	2020	LR Seimo narys (LVŽS)	Nalšios pietinė/šiaurinė rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	-	-	Formuoti Nalšios apygardą Ignalinos ir Švenčionių savivaldybių pagrindu.	Bus įtvirtintas rinkiminis pastovumas.
73	2020	Kauno miesto savivaldybės administracija	Karmėlavos rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Apygardos pavadinimą keisti į "Dainavos".	Suteikiamas tikslingas istorinio regiono pavadinimas rinkimų apygardai.

74	2020	Kauno miesto savivaldybės administracija	Šilainių/ Aleksoto - Vilijampolės rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Prie Šilainių apygardos prijungti Romainių rinkimų apylinkė; prie Aleksoto - Vilijampolės apygardos prijungti Juljanavos, Birutės ir Piliakalnio rinkimų apylinkės.	Atkuriamas teritorinis teisingumas.
75	2020	Kauno rajono savivaldybės administracija	Altoniškių rinkimų apylinkė	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	-	+	-	Altoniškių rinkimų apylinkė prijungti prie Zapyškio rinkimų apylinkės.	Tinkamai organizuojami rinkimai.
76	2020	Savivaldybės meras	Altoniškių rinkimų apylinkė	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	-	+	-	Altoniškių rinkimų apylinkė prijungti prie Zapyškio rinkimų apylinkės.	Padidėjęs rinkėjų aktyvumas, geresnis rinkimų organizavimas.
77	2020	Kauno pilietinės bendruomenės centras "Dainava"	Dainavos seniūnija	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	-	-	Vyturio ir Nepriklausomybės apylinkės priskirti naujai galimai susiformuojančiai Karmėlavos rinkimų apygardai; V. Krėvės ir Pabiržio apylinkės priskirti Petrašiūnų rinkimų apygardai; Neveronių apylinkės nepriskirti Karmėlavos rinkimų apygardai.	Efektyviau panaudoti žmogiškieji ir finansiniai ištekliai. Vientisa seniūnija
78	2020	Savivaldybės meras	Kelmės rajono seniūnija	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	-	+	-	Išlaikyti savivaldybės vientisumą, neįtraukti Šilalės rinkimų apylinkių, geriau įtraukiant kitų gretimų savivaldybių teritorijas.	Efektyviau panaudoti finansiniai ištekliai. Padidėjęs rinkėjų atstovaujumas
79	2020	LLRA-KŠS	Molėtų-Širvintų rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	-	-	-	+	Grąžinti Giltiškių ir Paberžės rinkimų apylinkės prie apygardos.	Užtikrinama tautinių mažumų apsaugos konvencija, įtvirtinama geroji rinkimų organizavimo praktika
80	2020	LLRA-KŠS	Molėtų-Širvintų rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Kernavės apygardą.	Tradicijų tęstinumas, išlaikomas istorinis pavadinimas
81	2020	LLRA-KŠS	Trakų-Vievio rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	-	-	-	+	Atskirti Ausieniškių, Balceriškių, Kazokiškių ir Vievio rinkimų apylinkės, prijungti Mažųjų Lyganių, Pagirių, Keturiasdešimt Totorių, Baltosios Vokės ir Juodšilių rinkimų apylinkės.	Užtikrinamas istorinis ir administracinis apylinkių priklausomumas
	2020	LLRA-KŠS	Trakų-Vievio rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	+	-	N/A	N/A	N/A	+	Pavadinimas keičiamas į "Trakų".	N/A
82	2020	LLRA-KŠS	Šalčininkų-Vilniaus rinkimų apygarda/ Džūkijos rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	-	-	-	-	Atskirti Mažųjų Lyganių, Pagirių, Keturiasdešimt Totorių, Baltosios Vokės ir Juodšilių rinkimų apylinkės. Apygardai priskirti Džūkijos rinkimų apygardos ribose esančias Valkininkų, Dargužių, Daržininkų, Krūminių, Matuizų, Vydenių, Krivilių, Panočių, Dubičių rinkimų apylinkės.	N/A
	2020	LLRA-KŠS	Šalčininkų-Vilniaus rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Keičiama į Šalčininkų-Valkininkų.	N/A
83	2020	LLRA-KŠS	Naujosios Vilnios rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	-	+	-	-	Palikti Liepkalnio rinkimų apylinkę apygardoje.	Užtikrinamas pastovumas
84	2020	LLRA-KŠS	Panerių-Grigiškių/ Naujamiesčio-Naujininkų/ Lazdynų-Vilkpėdės rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	+	-	-	-	-	Prijungti Kaminkelio ir Vilkpėdės rinkimų apylinkės atitinkamai iš Naujamiesčio-Naujininkų ir Lazdynų-Vilkpėdės rinkimų apygardų.	N/A
85	2020	LR LS	Džūkijos rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	+	+	-	+	-	Gulbės ir Ūdrijos rinkimų apylinkės priskirti Stūduvos, o tuo tarpu Šaltinių - prie Alytaus rinkimų apygardoms.	Užtikrinamas rinkėjų atstovaujumas, apygarda taps kompaktiškesnė ir patogesnė.
86	2020	LR LS	Džūkijos rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	-	+	-	Ūdrijos rinkimų apylinkę priskirti Alytaus rinkimų apygardai. Nemunaičio ir Ryliškių - Stūduvos, o Gulbės rinkimų apylinkę - Stūduvos rinkimų apygardai.	Užtikrinamas rinkėjų atstovaujumas, apygarda taps kompaktiškesnė ir patogesnė.
87	2020	LSDP	Džūkijos rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	-	+	Nekeisti prieš tai buvusių rinkimų apygardos ribų	Pateisinami rinkėjų lūkesčiai, užtikrinamas pastovumas
88	2020	LR Seimo narys (TS-LKD)	Senamiesčio rinkimų apygarda	Teritorinis	Teigiamas	-	+	+	+	-	+	Pritariama VRK siūlomam senamiesčio rinkimų apygardos teritorijos projektui.	Užtikrinamas apygardos ilgaamžiškumas, pagerės rinkėjų atstovaujumas
89	2020	LR Seimo narys (LVŽS)	Nalšios šiaurinė rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	-	-	-	Dūksto ir Rimšės seniūnijas priskirti prie Ignalinos rajono (Vietoj Visagino ir Zarasų).	Pateisinami rinkėjų lūkesčiai, užtikrinamas atstovaujumas
90	2020	Savivaldybės meras	Radviliško-Tytuvėnų rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	-	-	Radviliško rajoną sutapatinti su atskira rinkimų apygarda.	Užtikrinamas tęstinumas, kandidatų žinomumas
91	2020	LR Seimo narys (LVŽS)	Sėlos rytinė/vakarinė rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	+	-	-	-	-	Aukštumėnų rinkimų apylinkę prijungti prie rytinės, o Noriūnų ir Rudilių palikti prie vakarinės Sėlos apygardos.	Geografiškai patogesnės, tikslingesnės rinkimų ribos
92	2020	Savivaldybės meras	Šiaulių krašto rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	+	+	-	-	Neatskirti Kuršėnų nuo likusios Šiaulių rajono dalies vienmandatės rinkimų apygardos ribose.	Išlaikomas geografinis ir administracinis susaistymas su likusia rajono dalimi
93	2020	Savivaldybės meras	Žiemgalos vakarinė rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	-	-	-	Išbraukti Ginkūnų, Vijolių, Bridų, Gruzdužių, Šakynos rinkimų apylinkės. Pridėti Šilėnų ir Lygumų rinkimų apylinkės.	Visa Kairių seniūnijos teritorija priklausytų vienai rinkimų apygardai. Geresnis rinkėjų
94	2020	Savivaldybės meras	Šiaulių krašto rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	-	Išbraukti Šilėnų, Raudėnų, Dirvonėnų rinkimų apylinkės. Pridėti Gegužių, Pavandenės, Varnių rinkimų apylinkės.	Administracine prasme patogesnės ir pastovesnės rinkimų apygardų ribos. Geriau atstovaujami rinkėjai.
95	2020	Savivaldybės meras	Aušros rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	-	Prijungti Dainų, Lyros rinkimų apylinkės	Administracine prasme patogesnės ir pastovesnės rinkimų apygardų ribos. Geriau atstovaujami rinkėjai.
96	2020	Savivaldybės meras	Saulės rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	+	-	-	Prijungti Beržyno rinkimų apylinkę	Administracine prasme patogesnės ir pastovesnės rinkimų apygardų ribos. Geriau atstovaujami rinkėjai.
97	2020	Šalčininkų rajono savivaldybės administracija	Vilniaus-Šalčininkų rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Šalčininkų rajone esančias rinkimų apylinkės turi sutapti su Šalčininkų rajono ribomis.	Užtikrinamas administracinis vientisumas (rajono ir rinkimų apylinkių)

98	2020	Tauragės rajono savivaldybės administracija	Tauragės rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Neatskirti Gaurės, Eičių, Baltrušaičių rinkimų apylinkių. Papildomai prijungiant Paupio Gervinės, Pašaltuonio, Bebirvos, Kalnujų, Pramedžiavos, Butkiškių rinkimų apylinkes.	Išlaikomas savivaldybės teritorinis vientisumas
99	2020	Tauragės rajono savivaldybės administracija	Karšuvos/ Raseinių-Kėdainių rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Iš Raseinių-Kėdainių apygardos atskirti ir priskirti Karšuvos apygardai Paupio, Gervinės, Pašaltuonio, Bebirvos, Kalnujų, Pramedžiavos, Butkiškių rinkimų apylinkes.	N/A
100	2020	Tauragės rajono savivaldybės administracija	Žemaitijos pietinė/Raseinių-Kėdainių rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Iš Žemaitijos pietinės apygardos atskirti ir priskirti Raseinių-Kėdainių apygardai Žalpių, Pakražancio, Gailių, Laugalių, Liolių rinkimų apylinkes.	N/A
101	2020	TS-LKD	Žemaitijos Vakarinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	+	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Plungės-Rietavo rinkimų apygardą.	N/A
102	2020	TS-LKD	Žemaitijos Pietinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	+	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Šilalės-Kelmės rinkimų apygardą.	N/A
103	2020	TS-LKD	Žemaitijos Šiaurinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Žemaitijos rinkimų apygardą.	N/A
104	2020	TS-LKD	Sėlos rytinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Dariaus ir Girėno rinkimų apygardą.	N/A
105	2020	TS-LKD	Sėlos vakarinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Sėlos rinkimų apygardą.	N/A
106	2020	TS-LKD	Žiemgalos rytinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Pasvalio-Pakruojo rinkimų apygardą.	N/A
107	2020	TS-LKD	Žiemgalos vakarinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Žiemgalos rinkimų apygardą.	N/A
108	2020	TS-LKD	Deltuvos pietinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Deltuvos rinkimų apygardą.	N/A
109	2020	TS-LKD	Deltuvos šiaurinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į partizano Algimanto rinkimų apygardą.	N/A
110	2020	TS-LKD	Dainavos pietinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Dainavos rinkimų apygardą.	N/A
111	2020	TS-LKD	Dainavos šiaurinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Didžiosios kovos rinkimų apygardą.	N/A
112	2020	TS-LKD	Nalšios pietinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Nalšios rinkimų apygardą.	N/A
113	2020	TS-LKD	Nalšios šiaurinė rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į partizano Vytauto rinkimų apygardą.	N/A
114	2020	TS-LKD	Zanavyko rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Tauro rinkimų apygardą.	N/A
115	2020	TS-LKD	Karmėlavos rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Savanorių rinkimų apygardą.	N/A
116	2020	TS-LKD	Garliavos/Zanavykų rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	-	-	-	Altoniškių rinkimų apylinkė perkeliama į Garliavos rinkimų apygardą.	Atkuriamas teisingas rinkėjų atstovavimas.
117	2020	TS-LKD	Karšuvos rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	+	-	-	Dauglaukio, Lauksargių, Drąslaukio, Kunigiškių, Eidintų, Batakių Adakavo, Juodpetrių rinkimų apylinkės prijungti prie Karšuvos rinkimų apygardos.	Išlaikomas demografinis pastovumas.
118	2020	TS-LKD	Tauragės rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	+	-	-	-	+	Šilalės mieste esančias Traksėdžio, Ligoninės, Šilalės, Gimnazijos rinkimų apylinkes prijungti prie Tauragės rinkimų apygardos.	Išlaikomos istorinės ir geografinės Šilalės ir Tauragės sąsajos.
119	2020	TS-LKD	Kelmės-Šilalės rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Pašiausės, Kiaunorių, Mockaičių, Pagryžuvio, Šedbarų, Budraičių, Tytuvėnų, Durpynų rinkimų apylinkės prijungti prie Kelmės-Šilalės rinkimų apygardos.	Užtikrinamas administracinis rinkiminis Kelmės rajono vientisumas.
120	2020	TS-LKD	Radviliškio-Tytuvėnų rinkimų apygarda/Šiaulių krašto rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	+	-	-	-	-	Šiaulių Krašto apygardoje esančias Pašiausės Pakampės, Bazilijonų, Aukštapelkės rinkimų apylinkės prijungti prie Radviliškio-Tytuvėnų rinkimų apygardos.	Egzistuojantis patogesnis susisiekimas sąlygoja pokyčio esmę.
121	2020	TS-LKD	Naujosios Vilnios rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	+	-	-	Prijungti Markučių rinkimų apylinkę	Užtikrinamas rinkimų apylinkės istorinis rinkiminis susietumas su Naujosios Vilnios rinkimų apygarda.
122	2020	TS-LKD	Antakalnio rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	+	-	-	Prijungti Dvarčionių rinkimų apylinkę	Užtikrinamas rinkimų apylinkės istorinis rinkiminis susietumas su Antakalnio rinkimų apygarda.
123	2020	TT	Kelmės-Šilalės rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	-	-	-	Visos Šilalės rajonui priklausančios apylinkės turi priklausyti Kelmės-Šilalės rinkimų apygardai (priskirti Tenenių, Jomantų, Pajūrio, Jucaičių, Didkiemio, Biržų lauko rinkimų apylinkės)	Užtikrinamas administracinis rinkiminis Šilalės rajono vientisumas.
124	2020	TT	Tauragės rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	-	+	-	-	-	Visas Šilalės rajono apylinkes priskirti Kelmės-Šilalės rinkimų apygardai. Priskirti Stulgių, Valpainių, Gailių, Laugalių, Maironių, Kalno rinkimų apylinkes	Rinkėjai dėl panašesnių preferencijų bus geriau atstovaujami.
125	2020	TT	Karšuvos rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	-	+	+	-	-	Priskirti Dauglaukio, Lauksargių, Sartininkų, Kunigiškių, Drąslaukio, Žygaičių rinkimų apylinkes.	Rinkėjai dėl panašesnių preferencijų bus geriau atstovaujami. Apygarda taps didesnė ir pastovesnė
126	2020	LR Seimo narys (LLRA-KŠS)	Širvintų-Molėtų rinkimų apygarda	Teritorinis	Neigiamas	-	-	+	+	-	+	Panaikinti apygardą. Kurti naują dalies Vilniaus rajono ir Širvintų rajono pagrindu	Užtikrinama geroji rinkimų praktika, įtvirtinamas pastovumas
127	2020	LR Seimo narys (LLRA-KŠS)	Nemenčinės rinkimų apygarda	Pavadinimo	Neigiamas	+	-	N/A	N/A	N/A	+	Pervadinti į Nemenčinės-Pabradės rinkimų apygardą	N/A
128	2020	LR Seimo narys (LLRA-KŠS)	Nemenčinės /Nalšios pietinės/Medininkų rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	-	+	+	-	+	Naują rinkimų apygardą formuoti Bezdonių, Mostiškių, Lavoriškių, Mickūnų, Galgių, Butvydžių, Nemenčinės, Neries, Kreiva laužiu, Riešės, Didžiosios Riešės, Bukiškių, Pikeliškių, Kranto, Pabradės, Karkažiškės, Magūnų, Prienu, Pavoverės, Sarių, Vidutinės, Strūnaičio, Cirkliškių, Liepų ir Švenčionių rinkimų apylinkių pagrindu.	Užtikrinama tarptautinė teisė, gerosios praktikos kodeksas pagerėja tautinių mažumų atstovaujumas.

129	2020	LR Seimo narys (LLRA-KŠS)	Deltuvos Pietinė/ Jonavos rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	-	+	-	-	Prijungti Virvyčių, Čiobiškio, Gelvonų, Bagaslaviškio, Viešų, Ancinų, Kiauklių ir Šešuolėlių rinkimų apylinkes. Upininkų rinkimų apylinkę prijungti prie Jonavos apygardos.	Užtikrinama tarptautinė teisė, gerosios praktikos kodeksas pagerėja tautinių mažumų atstovaujumas.
130	2020	LR Seimo narys (LLRA-KŠS)	Nalšios pietinė/Nalšios Šiaurinė/Medininkų rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	+	-	+	Dalį rinkimų apylinkių (Prienų, Magūnų, Kranto, Pabradės, Pavoverės, Karkažiškės Cirkliščio, Liepų, Strūnaičio, Sarių, Vaidutinės, Švenčionių) prijungus prie Nemenčinės ir Nalšios Šiaurinės (Švedriškės, Kazitiškio, Grybėnų, Mažėnų, Meikštų, Taujūnų) rinkimų apygardų, priskirti visas Molėtų rajone esančias rinkimų apylinkes.	Užtikrinama tarptautinė teisė, gerosios praktikos kodeksas pagerėja tautinių mažumų atstovaujumas.
131	2020	LR Seimo narys (LLRA-KŠS)	Medininkų/ Šalčininkų- Vilniaus rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	+	-	+	Bezdonių, Mostiškių, Lavoriškių, Mickūnų ir Galgių apylinkes prijungti prie Nemenčinės apygardos. Prie Medininkų apygardos prijungti Pagirių, Mažųjų Lygamių, Baltosios Vokės ir Keturiasdešimt totorių apylinkes.	Užtikrinama tarptautinė teisė, gerosios praktikos kodeksas pagerėja tautinių mažumų atstovaujumas.
132	2020	LR Seimo narys (LLRA-KŠS)	Šalčininkų-Vilniaus/ Dzūkijos rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	-	-	-	+	-	+	Priskirti Dargužių, Daržininkų, Krūminių, Matuizų, Vydenių, Krivulių, Panočių, Dubičių rinkimų apylinkes.	Užtikrinama tarptautinė teisė, gerosios praktikos kodeksas pagerėja tautinių mažumų atstovaujumas.
133	2020	Dūkšto krašto ir Kaniūkų kaimo bendruomenės	Nalšios šiaurinė/ Nalšios Pietinė rinkimų apygardos	Teritorinis	Neigiamas	+	-	+	-	-	-	Priskirti Dūkšto ir Rimšės seniūnijų rinkimų apylinkių teritorijas Nalšios pietinei rinkimų apygardai	Geriau atstovaujami rinkėjai.
134	2020	Etninės kultūros globos taryba	Visa Lietuvos Teritorija	Pavadinimo	Teigiamas	-	-	N/A	N/A	N/A	+	Atsisakyti teikti dabartinių etnografinių regionų pavadinimus rinkimų apygardoms, apsiribojant vien miestų ir istorinių žemių pavadinimais, pakoreguoti kai kurių rinkimų apygardų pavadinimus (Nalšios Šiaurinės, Karšuvos, Dainavos, Kuršo) dėl geografinio istorinių žemių neatitikimo. Siūloma iš viso koreguoti 12 rinkimų apygardų pavadinimų.	N/A

2 priedas. Seniūnų apklausos registras

Seniūnijos Eil. Nr.	Jungimo tipas	Kaip vertina dabartinį priklausomumą rinkimų apygardai?		Argumentas						Siūloma rinkimų sistema	Pagrindinė priežastis	Ar kreipėsi į VVRK, dalyvavo diskusijose dėl rinkimų ribų pokyčių
		gyventojai	seniūnas	Administracinis	Geografinis	Atstovaujiamumo	Pastovumo	Rinkimų organizavimo	Istoriškumo/Etniškumo			
1	lygegriaičiai	neutraliai	neutraliai	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė
2	lygegriaičiai	neigiamai	neigiamai	-	-	-	+	-	-	proporcinė	balsų papirkinėjimas regionuose	nežino/neatsakė
3	lygegriaičiai	neigiamai	neigiamai	+	+	+	+	+	-	mažoritarinė	vietovės atsovavimas	taip
4	lygegriaičiai	neigiamai	neigiamai	+	-	+	-	-	-	mažoritarinė	korupcijos prevencija	
5	sava	teigiamai	teigiamai	+	-	+	-	-	-	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė	ne
6	sava	neutraliai	teigiamai	+	+	+	-	-	-	mažoritarinė	vietovės atsovavimas	ne
7	sava	teigiamai	teigiamai	+	-	+	+	-	-	mažoritarinė	vietovės atsovavimas	ne
8	sava	teigiamai	teigiamai	+	-	-	-	-	-	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė
9	svetima	neigiamai	neigiamai	+	-	-	-	-	-	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė
10	svetima	neigiamai	neigiamai	+	-	+	-	-	-	proporcinė	partijos atskaitingumas	ne
11	svetima	neigiamai	neigiamai	+	-	-	-	-	-	mažoritarinė	korupcijos prevencija	ne
12	svetima	neigiamai	neigiamai	+	+	+	+	-	-	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė
13	svetima	neigiamai	neigiamai	+	-	+	-	-	-	mažoritarinė	korupcija	ne
14	svetima	neigiamai	neigiamai	+	-	-	-	+	-	proporcinė	korupcija	nežino/neatsakė
15	svetima	neigiamai	neigiamai	+	-	+	-	+	-	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė	nežino/neatsakė
16	svetima	neigiamai	neigiamai	+	-	+	-	+	-	mažoritarinė	asmenybinis balsavimas	taip
17	svetima	neigiamai	neigiamai	+	-	+	+	+	-	mišri paralelinė	susiformavęs įprotis asmenybinis balsavimas	ne
18	svetima	neigiamai	neigiamai	+	-	+	-	-	-	mišri paralelinė	susiformavęs įprotis	ne